MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS
VADYBOS IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

ANDREJ ZUBRICKIJ

LIETUVOS IR LENKIJOS GYNYBOS POLITIKA RUSIJOS AGRESIJOS PRIEŠ UKRAINĄ KONTEKSTE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė

Doc. dr. Audronė Janužytė

VILNIUS, 2023

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO FAKULTETAS
VADYBOS IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

LIETUVOS IR LENKIJOS GYNYBOS POLITIKA RUSIJOS AGRESIJOS PRIEŠ UKRAINĄ KONTEKSTE

Tarptautinės politikos studijų magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 6211JX075

Vadovė

_____doc. dr. Audronė Janužytė

2023-

Recenzentas

Atliko

_____stud. Andrej Zubrickij

2023-

VILNIUS, 2023

Turinys

ĮVADAS 4
1. TYRIMO MODELIO FORMULAVIMAS PASIRINKTAI PROBLEMAI NAGRINĖTI 9
1.1. Saugumo ir gynybos aspektai neorealizmo teorijoje 9
1.2. Kariuomenės galios modelis 11
2. RUSIJOS KARINĖS AGRESIJOS PRIEŠ UKRAINĄ POVEIKIS LIETUVOS IR LENKIJOS GYNYBOS POLITIKAI 17
2.1. Rusijos karinių grėsmių lygio išaugimas 18
2.1.1. Koncepcinis komponentas 18
2.1.2. Fizinis komponentas 21
2.1.3. Moralinis komponentas 25
2.2. Lietuvos gynybos politika 28
2.2.1. Koncepcinis komponentas 28
2.2.2. Fizinis komponentas 32
2.2.3. Moralinis komponentas 40
2.3. Lenkijos gynybos politika 43
2.3.1. Koncepcinis komponentas 43
2.3.2. Fizinis komponentas 46
2.3.3. Moralinis komponentas 50
3. LIETUVOS IR LENKIJOS DVIŠALIO BENDRADARBIAVIMO GYNYBOS SRITYJE TYRIMAS 54
3.1. Tyrimo metodologija 54
3.2. Dvišalio bendradarbiavimo tyrimas 57
3.2.1. Koncepcinis komponentas 57
3.2.2. Fizinis komponentas 59
3.2.2. Moralinis komponentas 63
3.3. Dvišalio bendradarbiavimo vertinimas 67
IŠVADOS 70
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS 75
SANTRAUKA 85
SUMMARY 86
PRIEDAI 87

ĮVADAS

Darbo aktualumas ir naujumas. Tarptautinės saugumo aplinkos nepastovumas ir nuolatos vykstantis konfliktai daro įtaką valstybėms ir verčia jas peržiūrėti gynybos politiką, pritaikant ją prie naujų iššūkių ir tendencijų. XXI a. pradžioje tarptautinė bendruomenė labiau koncentravosi į naujo tipo hibridinio pobūdžio grėsmių, kaip terorizmo, tarptautinio nusikalstamumo ir kibernetinių atakų neutralizavimą nei stiprino savo karinius pajėgumus ir instrumentus, kurie užtikrintų valstybių suverenitetą ir teritorinį integralumą.[1] Auganti Rusijos Federacijos agresija prieš kaimynines valstybes ir imperialistinės ambicijos posovietinėje erdvėje, kurios įgyvendinamos naudojant nekonvencines hibridines priemones ir tiesiogines karines, patvirtina, kad dabartinis valdantysis režimas yra pasiruošęs visomis priemonėmis išlaikyti savo įtakoje kaimynines valstybes, tarp jų ir Ukrainą – vieną didžiausių Europos valstybių, turinčią sausumos sieną su septyniomis valstybėmis ir išėjimą į Juodąją ir Azovo jūras. Ukrainai pasirinkus provakarietišką kelią, Rusija tai vertino kaip jos nacionalinių interesų pažeidimą ir ėmėsi veiksmų. 2014 m. Ukrainoje įvykdyta Krymo aneksija bei rytų Ukrainoje Donecko ir Luhansko srityse pradėti kariniai veiksmai, rodė, kad Rusija vis dažniau naudoja tiesioginius karinius veiksmus savo tikslams pasiekti – dominuoti posovietinėje Rytų Europos erdvėje.[2] 2022 m. vasario 24 d. pradėta plataus masto karinė invazija į Ukrainą tik patvirtina, kad siekdama išlaikyti savo įtakoje valstybes Rusija pasiryžusi ilgalaikėms pasekmėms tarptautinėje politikoje bei ekonominiams ir žmogiškųjų išteklių nuostoliams.[3]

Saugumo aplinkos pokyčiai Rytų Europos regione turi didelę įtaką Lietuvai ir Lenkijai, kadangi šalys turi tiesioginę sieną su Rusija. Lietuva ir Lenkija priklauso NATO kariniam aljansui, todėl atsižvelgiant į pasikeitusią saugumo situaciją regione jau 2016 m. Varšuvoje priimtas bendras aljanso sprendimas Baltijos valstybėse ir Lenkijoje dislokuoti po NATO bataliono kovinę grupę.[4] Atsižvelgiant į vykstantį karą Ukrainoje bei išaugusias Rusijos karines grėsmes, artimiausiu metu siekiama padidinti NATO sąjungininkų buvimą Rytų Europos regione. 2022 m. NATO viršūnių susitikime Madride priimtoje naujoje NATO strateginėje koncepcijoje Rusija pirmą kartą aljanso istorijoje įvardijama kaip pagrindinė ir ilgalaikė grėsmė bei pabrėžiama, kad pareinama prie gynybinių pajėgumų stiprinimo NATO rytiniame flange, t. y. numatyta: 1) steigti nuolatinę NATO vadavietę Lenkijoje; 2) įkurti nuolatinį brigados dydžio vienetą Rumunijoje; 3) steigti rotacines brigados dydžio pajėgas

[1] Kolektyvinė monografija, *Saugumo iššūkiai: vadybos tobulinimas* (Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2020), 146–149.
[2] Erikas Kaukas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Rusijos karinė galia – ekspansinės politikos priemonė*, (Volume 13, Issue 1, 2015), 79-96.
[3] Paul Kirby, Why has Russia invaded Ukraine and what does Putin want? *BBC News*, žiūrėta 2022 m. gegužės 10 d., https://www.bbc.com/news/world-europe-56720589.
[4] Warsaw Summit Key Decisions, *NATO*, žiūrėta 2022 m. gegužės 25 d., https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_02/20170206_1702-factsheet-warsaw-summit-key-en.pdf.

su nuolatiniu valdymo elementu Baltijos valstybėse; 4) pereiti nuo oro policijos į oro gynybos misiją ir dislokuoti didesnes oro pajėgas rytiniame NATO flange; ir 5) padidinti iki 300 tūkst. karių NATO greitąsias reagavimo pajėgas.[5]

Po 2016 m. NATO viršūnių susitikimo aljansui grįžtant prie teritorinės gynybos ir Rytų flango gynybos stiprinimo, Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas gynybos srityje yra vienas intensyviausiu nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. 2019 m. Lenkijos prezidentas Andrzejus Duda ir Lietuvos prezidentė Dalia Grybauskaitė pasirašė bendrą deklaraciją dėl Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo stiprinimo saugumo ir gynybos srityse ir įsipareigojo kartu koordinuoti savo veiksmus NATO ir ES BSGP, bei plėtoti karinį bendradarbiavimą siekiant stiprinti Rusijos atgrasymą.[6] Jungtinis Lietuvos ir Lenkijos gynybos ministrų komitetas pasirašė bendradarbiavimo gynybos srityje susitarimą, pagal kurį Lietuva ir Lenkija paskyrė brigadas į NATO daugianacionalinės divizijos „Šiaurės rytai“ vadavietę, siekiant geresnės koordinacijos ir užtikrinant strategiškai svarbaus Suvalkų koridoriaus apsaugą.[7]

Temos ištirtumas. Auganti Rusijos grėsmė ir veiksmai Ukrainoje plačiai nagrinėjami lietuvių ir užsienio mokslininkų. Linas Kojala ir Vytautas Keršanskas straipsnyje „Rusijos agresijos Ukrainoje poveikis Lietuvos nacionalinio saugumo plėtojimui“ nagrinėja Rusijos veiksnį Europos saugumo sistemai ir Lietuvos saugumo politikai. Autoriai daro išvadą, kad Rusijos agresija prieš Ukrainą buvo esminė priežastis lėmusi Lietuvos saugumo ir gynybos stiprinimą.[8] Marcin Zaborowski straipsnyje „Poland the challenges of middle power diplomacy“ teigia, kad Rusijos įvykdyta Krymo aneksija ir karas Rytų Ukrainoje parodė, kad saugumo aplinka regione yra nestabili, todėl JAV ir NATO turėtų kurti veiksmingą NATO rytinio flango atgrasymo strategiją, o Lenkija turėtų stiprinti šalies teritorinę gynybą.[9] Ievos Gajauskaitės publikacijoje „The dynamics of Lithuania – Polish relations and military cooperation“ aptarė Lietuvos ir Lenkijos karinio bendradarbiavimo santykius ir pabrėžė bendro Rusijos konvencinių ir nekonvencinių grėsmių lygio išaugimą, kuris darė įtaką dar glaudesniam bendradarbiavimui tarp kaimyninių šalių.[10]

---

[5] Madrid summit declaration, *NATO*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 18 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm

[6] Andrius Balčiūnas, Lietuva ir Lenkija žada dar glaudžiau bendradarbiauti, optimistiškai regi lenkų mažumų problemas, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. vasario 3 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/246663/lietuva-ir-lenkija-zada-dar-glaudziau-bendradarbiauti-optimistiskai-regi-lenku-mazumu-problemas

[7] Ieva Gajauskaite, *The dynamics of Lithuania – Polish relations and military cooperation*, (General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, 2020), 273-275.

[8] Linas Kojala, Vytautas Keršanskas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Rusijos agresijos Ukrainoje poveikis Lietuvos nacionalinio saugumo plėtojimui*, (Volume 13, Issue 1, 2015), 173–191.

[9] Marcin Zaborowski, Poland the challenges of middle power diplomacy, *Frontline Allies: war and change in Central Europe*, (Center for a New American Security, 2015), žiūrėta 2022 m. rugsėjo 10 d., https://www.jstor.org/stable/resrep06281.5

[10] Ieva Gajauskaite, *The dynamics of Lithuania – Polish relations and military cooperation*, (General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, 2020), 264-279.

Darbo problema. 2022 m. vasario 24 d. pradėtas Rusijos karas prieš Ukrainą pakeitė Rytų Europos šalių saugumo situaciją. Tai suponavo tyrimo problemą – nors Lietuvą ir Lenkiją sieja strateginė partnerystė ir tapatus kylančių grėsmių iš Rusijos suvokimas ir vertinimas, tačiau dvišalio bendradarbiavimo potencialas gynybos srityje dar nėra pilnai išnaudojamas.

Darbo objektas – Lietuvos ir Lenkijos karinės galios ir dvišalis karinis bendradarbiavimas Rusijos agresijos prieš Ukrainą kontekste.

Darbo tikslas – išnagrinėti kokiais būdais ir priemonėmis stiprinama Lietuvos ir Lenkijos gynyba bei vystomas dvišalis karinis bendradarbiavimas.

Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, keliami šie **darbo uždaviniai**:

1. Remiantis neorealizmo teorija ir karinės galios modeliu suformuluoti tyrimo modelį pasirinktai problemai tirti.

2. Atskleisti kokią grėsmę kelia ir kokį poveikį daro Rusijos karinių grėsmių lygio išaugimas Lietuvos ir Lenkijos saugumui.

3. Išnagrinėti Lietuvos ir Lenkijos karines galias pagal koncepcinį, fizinį ir moralinį komponentus ir nurodyti pokyčius šalių karinėse struktūrose.

4. Išnagrinėti Lietuvos ir Lenkijos karinį bendradarbiavimą pagal koncepcinį, fizinį ir moralinį komponentus ir išskirti dvišalio karinio bendradarbiavimo stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes.

Tyrimo metodai. Siekiant įgyvendinti darbe iškeltus uždavinius naudojami dokumentų analizės, kokybinis turinio analizės ir SSGG analizės metodai. Tyrimui atlikti naudojamas dokumentų analizės metodas, kuris leidžia išanalizuoti Lietuvos, Lenkijos ir NATO oficialius dokumentus ir įvertinti ar iškelti tikslai ir uždaviniai yra įgyvendinami, siekiant stiprinti saugumą valstybėse bei kokiomis priemonėmis ir būdais užtikrinama aljanso rytinio flango gynyba augant Rusijos grėsmei 2014–2023 m. Naudojant kokybinį turinio analizės metodą, nagrinėjami Lietuvos ir Lenkijos koncepcinis, moralinis ir fizinis komponentai, siekiant identifikuoti kaip keitėsi valstybių gynybos pajėgumai. Naudojant SSGG analizės metodą, atliekamas dvišalio Lietuvos ir Lenkijos karinio bendradarbiavimo stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių vertinamas.

Literatūros ir šaltinių apžvalga. Teorinėje darbo dalyje naudojamasi Kenneth Neal Waltz „Theory of International Politics“ ir Manuela Spindler „Neorealist theory“ mokslinėmis publikacijomis, kuriuose teigiama, kad Neorealizmo teorijoje išlikimas yra motyvas ir priežastis veikti pasaulyje, kuriame valstybių saugumas nėra užtikrintas, kadangi valstybės saugumo užtikrinimas kelia grėsmę kitoms valstybėms, todėl susiduriama su saugumo dilema. Remiantis jų teigimu, anarchinė sistema skatina siekti saugumo, o karinės, ekonominės ir technologinės galios kaupimas yra priemonė saugumui pasiekti. Vyraujant anarchinei sistemai tarptautiniuose santykiuose, mažosios valstybės, siekiant užsitikrinti saugumą ir išlikimą, jungiasi į karinius aljansus. Lietuva ir Lenkija savarankiškai negalėjo sukaupti pakankamai resursų, siekiant reaguoti į galimas grėsmes iš išorės ir atgrasyti potencialius

priešininkus, todėl abi valstybės pasirinko NATO ir taip užsitikrino savo saugumą ir išlikimą.[11] Taip pat naudojamasi John Frederick Charles Fuller „The Foundation of the Science of War“ publikacijoje išskirtu karinės galios modeliu, kurį sudaro fizinis, moralinis ir koncepcinis komponentai. Johnas Fulleris karines technologijas ir karines priemones priskyrė fiziniam komponentui, intelektines pastangas ir karinių planų rengimą – koncepciniam komponentui. Anot autoriaus, sunkiausia identifikuoti moralinį komponentą, nes ji apima karių motyvaciją ir kitus kovą skatinančius elementus.[12] Johnas Fullerio požiūris į karinę galią atspindi neoklasikinio realizmo idėjas: suvokdamas galią kaip išteklių, jis nurodo, kad faktinė karinė galia yra jos panaudojimas konkretiems tikslams. Kitaip tariant, karinė galia apibrėžiama ne tik valstybės turimais ištekliais, bet ir gebėjimu tuos išteklius tinkamai panaudoti. Šis karinės galios modelis taip pat naudojamas Jungtinės Karalystės, Lietuvos ir kitų NATO priklausančių šalių karinėse doktrinose.

Nagrinėjant Lietuvos ir Lenkijos gynybos politiką, naudojami įvairūs dokumentai, strategijos ir doktrinos: Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategija, Lietuvos Respublikos karinė strategija, Lenkijos Respublikos nacionalinė saugumo strategija ir Lenkijos Respublikos gynybos koncepcija. Šiuose dokumentuose nustatomi nacionalinio saugumo interesai, rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės šių interesų įgyvendinimui, apibrėžiama saugumo sistemos plėtra, užsienio ir vidaus gynybos prioritetai ir nustatomi esminiai uždaviniai valstybės saugumui užtikrinti. Tai pat remiamasi Rusijos Federacijos nacionaline saugumo strategija, Rusijos Federacijos užsienio politikos koncepcija ir Rusijos Federacijos karine doktrina, kuriose brėžiami Rusijos interesai ir keliami tikslai Rytų Europos regione.

Nagrinėjant Rusijos keliamas grėsmes saugumui ir kokių priemonių reikėtų imtis neutralizuojant jas nacionaliniu, regioniniu ir globaliu lygmeniu, remiamasi mokslinėmis publikacijomis, kaip Eriko Kauko „Rusijos karinė galia – ekspansinės politikos priemonė“, kurioje Rusijos karinė galia vertinama kaip priemonė ekspansinei politikai vykdyti ir daroma prielaida, kad karinės galios augimas susijęs su siekiu didinti įtaką posovietinėse valstybėse;[13] Virgilijaus Pugačiausko „Rusijos karinė doktrina ir praktinės realijos“, kurioje nagrinėjama Rusijos karinė doktrina ir jos praktinė realizacija ir teigiama, kad Rusijoje vykdoma ginkluotojų pajėgų reforma didina Rusijos karinę galią;[14] Daivio Petraičio „Naujasis karinis Rusijos veidas“ ir „Zapad-2017 anatomija: kai kurie Rusijos karinio planavimo ypatumai“, kuriose aptariama Rusijos karinė reforma ir Rusijos veiksmai panaudojant karininius pajėgumus Kryme ir Ukrainoje, bei nagrinėjami Rusijos kariniai „Zapad“ mokymai, simuliuojant

[11] Manuela Spindler, International Relations, *Neorealist theory*, (Verlag Barbara Budrich, 2013), 125-136. Kenneth Neal Waltz, *Theory of International Politics*, (McGraw-Hill, 1979), 73-210.
[12] John Frederick Charles Fuller, *The Foundation of the Science of War*, (Military Bookshop, 2012. Reprint of book originally published in 1926), 93-144.
[13] Erikas Kaukas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Rusijos karinė galia – ekspansinės politikos priemonė*, (Volume 13, Issue 1, 2015), 79-96.
[14] Virgilijus Pugačiauskas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Rusijos karinė doktrina ir praktinės realijos*, (Volume 9, Issue 1, 2011), 145-158.

konfliktą su Vakarais;[15] Kęstučio Paulausko „NATO šiandien: pasiklydę transformacijoje?“, kurioje aptariamos NATO raidos perspektyvos nagrinėjami Aljanso narių prieštaravimai ir dilemos ir teigiama, kad ateityje NATO susidurs su sunkumais ir negebės kariauti konvencinių karų;[16] Ginto Gumbrio „Lietuvos indėlis į tarptautines operacijas: esama situacija ir galimi scenarijai“, kurioje aptariamas Lietuvos indėlis vykdant tarptautines operacijas ir užtikrinant tarptautinį stabilumą ir saugumą;[17] Liana Fix ir Steven Keil „NATO and Russia after the Invasion of Ukraine“, kurioje pabrėžiama, kad NATO turėtų grįžti prie pirminio tikslo, t. y. gynybos prieš agresyvią ir militarizuotą Rusiją. Autoriai teigia, kad pagrindinis NATO prioritetas – pereiti nuo atgrasymo politikos į gynybą, didinant NATO pajėgumus Europoje ir peržiūrint aljanso rizikų valdymo mechanizmus ir vertinant galimą ilgalaikį konflikto eskalavimą tarp Rusijos ir NATO perspektyvą.[18]

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, šaltinių ir literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai. Pirmajame skyriuje nagrinėjamos ir analizuojamos neorealizmo teorijos ir karinės galios modeliai, siekiant suformuluoti tyrimo modelį pasirinktai problemai tirti. Antrajame skyriuje naudojant pasirinktą karinės galios modelį, kurį sudaro koncepcinis, fizinis ir moralinis komponentai, nagrinėjama: 1) saugumo situacija, vertinant Rusijos grėsmės lygio išaugimą ir 2) Lietuvos ir Lenkijos gynybos politika. Taip pat vertinamas NATO karinių pajėgumų stiprinimas Rytų Europos regione 2014–2023 m. Trečiajame skyriuje nagrinėjamas Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas gynybos srityje 2014–2023 m. pagal koncepcinį, fizinį ir moralinį komponentus ir atliekamas dvišalio karinio bendradarbiavimo stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių vertinimas.

[15] Daivis Petraitis, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Naujasis karinis Rusijos veidas*, (Volume 13, Issue 1, 2015), 97-118. Daivis Petraitis, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Zapad-2017 anatomija: kai kurie Rusijos karinio planavimo ypatumai*,(Volume 16, Issue 1, 2018), 229-266.
[16] Kęstutis Paulauskas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *NATO šiandien: pasiklydę transformacijoje?*, (Volume 8, Issue 1, 2010), 29-52.
[17] Gintas Gumbrys, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Lietuvos indėlis į tarptautines operacijas: esama situacija ir galimi scenarijai*, (Volume 16, Issue 1, 2018), 59-83.
[18] Liana Fix, Steven Keil, NATO and Russia after the Invasion of Ukraine, *German Marshall Fund of the United States*, žiūrėta 2023 m. vasario 8 d., https://www.jstor.org/stable/resrep42862

1. TYRIMO MODELIO FORMULAVIMAS PASIRINKTAI PROBLEMAI NAGRINĖTI

Pirmame teoriniame skyriuje aptariami saugumo ir gynybos bruožai neorealizmo teorijoje ir analizuojamas kariuomenės galios modelis, kuris yra naudojamas kaip teorinis pagrindas darbe. Pagal modelyje išskirtus komponentus atliekama situacijos analizė vertinant Rusijos grėsmės lygio išaugimą, nagrinėjama Lietuvos ir Lenkijos gynybos politika bei vertinamas valstybių bendradarbiavimas gynybos srityje.

1.1. Saugumo ir gynybos aspektai neorealizmo teorijoje

Realizmas, dar vadinamas politiniu realizmu, yra požiūris į tarptautinę politiką, pabrėžiantis jos konkurencinę ir konfliktinę pusę. Realistai pagrindiniais tarptautinės arenos veikėjais laiko valstybes, kurios rūpinasi savo saugumu, veikia siekdamos savo nacionalinių interesų ir kovoja dėl valdžios. Valstybes valdo žmonės, kurie iš prigimties yra savanaudiškos būtybės trokštančios galios, vedini šio troškimo žmonės įsivelia į konfliktus, vykdoma agresyvi užsienio politika kitų tarptautinės sistemos veikėjų atžvilgiu. Anot realistų kariuomenė yra būtina, be jų valstybės negalėtų sugyventi. Neigiama realistų akcentuojamos galios ir savų interesų pusė dažnai yra jų skepticizmas dėl etikos normų svarbos valstybių tarpusavio santykiams. Nacionalinė politika yra valdžios ir teisės sritis, o tarptautinė politika, realistų teigimu, yra sritis be teisingumo, kuriai būdingas aktyvus ar potencialus valstybių konfliktas. Tačiau ne visi realistai neigia etikos buvimą tarptautiniuose santykiuose. Tarp realizmo pradininkų dažniausiai minimi Tukidido, Makiavelio ir Hobbeso vardai. Klasikinio realizmo atstovais laikomi tokie XX a. teoretikai kaip Reinholdas Niebuhras, Hansas Morgenthau, Edvardas Hallettas Carras, Raymondas Aronas ir kiti.[19] Šios teorijos pagrindu dažniausiai nagrinėjami konfliktai, karo ir taikos klausimai, ši teorija iš esmės suteikė pagrindą saugumo studijoms. Klasikinį realizmą šiuo metu faktiškai pakeitė neorealizmas.

Neorealizmo teorijos išeities taškas yra tarptautinė sistema. Tarptautinę sistemą sudaro du elementai: sistemos struktūra ir valstybės, kaip veikiantys ir sąveikaujantys sistemos vienetai. Neorealizmas remiasi prielaida, kad valstybės yra svarbiausi ir reikšmingiausi tarptautinės politikos veikėjai. Valstybės yra unitariniai veikėjai. Kalbant apie jų motyvaciją ir interesus, arba kitaip tariant, jų elgesio varomąsias jėgas, neorealizmo teorija daro prielaidą, kad valstybės pirmiausia siekia savo išlikimo ir išsaugojimo, o maksimalus arba galutinis siekis yra visuotinis dominavimas tarptautinėje

[19] Political Realism in International Relations, *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, žiūrėta 2023 m. sausio 10 d., https://plato.stanford.edu/entries/realism-intl-relations/

sistemoje. Todėl valstybės siekia didinti savo karinę galią ir ekonominę pajėgumus šalies viduje ir stiprinti bei plėsti savo sąjungas išorėje. Neorealistų teigimu galia yra svarbiausia politinė priemonė tarptautinėje politikoje, naudojama valstybės tikslams pasiekti. Egzistuoja aiški valstybės hierarchija tikslai, kurių viršuje yra saugumas.[20]

Neorealizmo požiūriu, struktūrinis valstybių kontekstas yra tarptautinė sistema. Pagrindinis tarptautinės sistemos struktūrinis bruožas yra anarchija. Būdamas priešingybė hierarchijai, anarchija reiškia, kad nėra jokios aukštesnės valdžios tarptautinėje sistemoje, kuri nustatytų valstybių elgesio taisykles ir turėtų galios monopolį bausti už taisyklių ir normų nesilaikymą valstybėms tai kelia rimtą saugumo dilemą. Anarchijos sąlygomis valstybės turi pasikliauti savimi, todėl jos koegzistuoja, veikia ir sąveikauja savitarpio pagalbos sistemoje. Neorealizmo pradininkas Kennetas Waltzas knygoje „Tarptautinės politikos teorija“ teigia, kad „savitarpio pagalbos sistema yra tokia, kurioje tie, kurie patys sau nepadeda arba tie kurie tai daro mažiau veiksmingiau nei kiti, nesugebės klestėti, atsidurs pavojuje ir kentės.“[21] Neorealizmo teorijoje išlikimas yra motyvas ir priežastis veikti pasaulyje, kuriame valstybių saugumas nėra užtikrintas, kadangi valstybės saugumo užtikrinimas kelia grėsmė kitoms valstybėms susiduriama su saugumo dilema. Anarchijos sąlygomis saugumas yra aukščiausias tikslas, išlikimas turi būti užtikrintas sistemoje, kurioje nėra centrinės valdžios nustatytų taisyklių. Nepasitikėjimas ir netikrumas dėl kitų valstybių ambicijų yra dominuojančios sąlygos tokioje sistemoje. Remiantis neorealistų aiškinimu, anarchinė sistema skatina siekti saugumo.[22]

Valstybės likimas priklauso nuo jos reakcijos į tai, ką daro kitos valstybės, štai kodėl vyksta ginklavimosi varžybos ir konkurencija karinių technologijų srityje. Karinės, ekonominės ir technologinės galios kaupimas yra priemonė saugumui pasiekti. Todėl pirmasis valstybių rūpestis yra ne maksimizuoti galią, bet ją subalansuoti ir išlaikyti savo padėtį sistemoje.[23] Anarchinė sistema, kurią apibrėžia galios pasiskirstymas, skatina valstybes elgtis taip, kad jos siektų galios pusiausvyros. Valstybės subalansuoja galią, generuodamos naujus karinius pajėgumus arba sudarydamos aljansus. Tačiau šis teiginys pirmiausia taikomas didžiosioms valstybėms. Neorealizmas pirmiausia sutelkią dėmesį į didžiąsias galias, atitinkamai valstybių elgseną labiausiai lemia didžiausios galios.[24] „Susirūpinimas tarptautine politika kaip sistema reikalauja sutelkti dėmesį į valstybes, kurios daro didžiausią įtaką. Bendroji tarptautinės politikos teorija remiasi didžiosiomis valstybėmis.“[25] Mažesnio pajėgumo valstybės paprastai prisijungia prie silpnesnės iš dviejų koalicijų ar aljansų, kadangi valstybės

[20] Manuela Spindler, International Relations, *Neorealist theory*, (Verlag Barbara Budrich, 2013), 125-136.
[21] Kenneth Neal Waltz, *Theory of International Politics*, (McGraw-Hill, 1979), 118.
[22] *Ibid*, 126.
[23] *Ibid*, 126.
[24] Manuela Spindler, International Relations, *Neorealist theory*, (Verlag Barbara Budrich, 2013), 125-136.
[25] Kenneth Neal Waltz, *Theory of International Politics*, (McGraw-Hill, 1979), 73.

nenori maksimizuoti galios, bet subalansuoti galią. Jei valstybės norėtų maksimizuoti galią, nebūtų pusiausvyros.

Kalbant apie politiką, anarchinės sistemos struktūriniai apribojimai skatina sistemos valstybes imtis „Realpolitik“.[26] Taigi sistema sąlyginai nurodo metodus, kuriais vykdoma užsienio politika, ir pateikia jų savotišką pagrindimą. Struktūriniai apribojimai paaiškina, kodėl metodai yra pakartotinai naudojami nepaisant skirtumų asmenų ir valstybių. Tarptautinės sistemos struktūra skatina tam tikro tipo politiką, kurioje valstybės interesai yra pirmaeilis veiksmų pagrindimas. Sėkmė, apibrėžiama kaip valstybės išsaugojimas ir stiprinimas ir yra galutinis politikos išbandymas.[27]

Taika ir stabilumas apibrėžiami kaip didelių konfliktų ir karų nebuvimas, kurį užtikrina jėgų pusiausvyros etapas. Nesant autoritetingo reguliavimo, vyraujant anarchijai neorealistai pasisako už tam tikrą didžiųjų valstybių vykdomą kontrolę, siekiant skatinti taiką ir stabilumą. Svarbiausia tarptautinėje politikoje yra kontrolė, o ne reguliavimas ir prevencija, o ne koordinavimas.[28] Anarchinėje sistemoje valstybės, turinčios didesnę galią, gali įsisavinti destabilizuojančius pokyčius vien dėl savo didesnės galios.[29] Todėl neorealizmo teoriją galima laikyti kaip raginimą didžiosioms valstybėms konstruktyviai valdyti tarptautinę politiką.[30] Tokioje sistemoje vyraus pagrindinė anarchijos sąlyga, kurią atkurs valstybių veiksmai ir sąveika. Saugumo dilemos neįmanoma išspręsti. Tarptautinė politika yra amžina, nes ji yra nesibaigiantis ciklas karo, konflikto ir taikos, stabilumo ciklas, valdomas jėgų pusiausvyros logikos[31].

Neorealizmo teorija reikalinga siekiant tinkamai išnagrinėti Lietuvos ir Lenkijos gynybos politika augant Rusijos grėsmei ir vykstant karui tarp Rusijos ir Ukrainos. Vyraujant anarchinei sistemai Lietuva ir Lenkija savarankiškai negali sukaupti pakankamai resursų, siekiant reaguoti į galimas grėsmes iš išorės ir atgrasyti potencialius priešininkus, todėl abi valstybės pasirinko NATO ir taip užsitikrino savo saugumą ir išlikimą. Kadangi Rusija yra pagrindinė ir ilgalaikė NATO grėsmė atitinkamai Lietuva ir Lenkija nacionalinėmis ir kolektyvinėmis pastangomis turi stiprinti savo gynybos pajėgumus siekiant saugumo ir stabilumo.

1.2. Kariuomenės galios modelis

Siekiant apibrėžti karinę galią sudarančius komponentus neorealizmo atstovai iškelia materialinių elementų svarbą: ginkluotės, žmogiškųjų išteklių, gynybai skiriamos valstybės biudžeto dalies,

[26] *Ibid*, 117.
[27] *Ibid*, 117.
[28] *Ibid*, 209.
[29] *Ibid*, 210.
[30] *Ibid*, 210.
[31] Manuela Spindler, International Relations, *Neorealist theory*, (Verlag Barbara Budrich, 2013), 125-136.

moderniųjų karinių technologijų.[32] Tačiau reikia pažymėti, kad net ir mokslininkai, kurie pirmenybę teikia materialiniams karinės galios ištekliams, K. Waltzas, pripažįsta, kad nors materialiniai ištekliai turi didelę įtaką rezultatams, kariuomenės įgūdžiai taip pat gali turėti įtakos karinei galiai.[33]

Saugumo studijų literatūroje dažnai pabrėžiama, kad karinių materialinių išteklių naudojimą daugiausia lemia karinės jėgos panaudojimo strategijos, pavyzdžiui, karinė doktrina. Barry Posen apibrėždamas karines doktrinas teigia, kad karinės doktrinos paskirtis – nustatyti valstybės prioritetus, apibrėžti kariuomenės struktūrą ir panaudojimą[34]. Prioritetų nustatymas leidžia sinchronizuoti skirtingų tipų karines pajėgas (sausumos, jūrų ir oro), pavaldžias tam pačiam subjektui. O kartu tai implikuoja, kad karinė doktrina yra organizacijos interesų rezultatas. Struktūros ir panaudojimo nustatymas leidžia rasti pusiausvyrą tarp grėsmių valstybei ir turimų išteklių: grėsmių gali būti daug, o išteklių kiekis beveik visada ribotas[35].Galima teigti, kad karinės doktrinos atspindi būdus, kuriais materialiniai ištekliai naudojami kurti kariuomenės galią. Šias įžvalgas sustiprina Stepheno Biddle'o, jėgos panaudojimo teorija, kuri identifikuoja gynybos ir puolimo pusiausvyrą. Pasirinkęs vidutinio ir didelio intensyvumo konfliktus kaip savo tyrimo objektą ir atsiribodamas nuo mažo intensyvumo konfliktų bei pasaulinių konfliktų, kuriuose naudojami masiniai ginklai S. Biddle'as analizuoja, kaip skirtingas materialinių išteklių naudojimas įprastinėse karinėse operacijose keičia mūšio rezultatus.[36] Tyrimas patvirtina, kad doktrinos ir taktikos, pagal kurias kariuomenės mūšio lauke naudoja materialinius išteklius, yra pagrindinis karinės galios veiksnys.[37] Nors S. Biddle'as neatsiriboja nuo materialinių išteklių svarbos, jis pabrėžia, kad tai savo ruožtu reiškia, kad santykinė valstybių ekonominė, demografinė ar pramoninė galia yra prasti rodikliai realios karinės galios nustatymui: bendrųjų išteklių pranašumas svarbus tik tada, kai jais gebama efektyviai panaudoti pasitelkiant šiuolaikinės sistemos galimybes.[38] S. Biddle'as, savo teorijoje pabrėždamas ypatingą karinių doktrinų svarbą karinės galios struktūroje, iš esmės, jas laiko priemone, kuria potenciali karinė galia paverčiama į realią karinę galią. Nepaisant skirtingų mokslininkų nuomonių dėl nematerialiųjų išteklių vertinimo metodų ir jų vaidmens S. Biddle'o teorija apie karinės galios struktūrą yra svarbus atspirties taškas apibrėžiant karinės galios turinį, įtraukiant nematerialiuosius išteklius į karinės galios struktūrą ir pagrindžiant karinės galios išteklių hierarchiją.

[32] Jyri Raitasalo, *Constructing war and military power after the Cold War: the role of the United States in the shared Western understandings of war and military power in the post-Cold War era*, (Finnish National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies, Series 1, No. 21, Helsinki: National Defence University).
[33] Kenneth Neal Waltz, *Theory of International Politics*, (McGraw-Hill, 1979), 131.
[34] Barry Posen, *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany Between the World Wars*, Ithaca, (New York: Cornell University Press, 1984), 13.
[35] Andrew Gallo, *Understanding Military Doctrinal Change During Peacetime, doctoral dissertation*, (Columbia University, 2018), 31-32.
[36] Eliot Cohen, *Stephen Biddle on Military Power*, (The Journal of Strategic Studies, Vol. 28, No. 3, June, 2005) 414-415.
[37] Stephen Biddle, *Military Power: Explaining Victory and Defeat in Modern Battle*, (Princenton: Princeton University Press, 2006), 2.
[38] *Ibid*, 3.

Teorijoje apie jėgų panaudojimą karinės doktrinos ir taktika laikomos svarbiausiu karinės galios komponentų reglamentuojančiu būdus, kaip materialinių išteklių naudojimą. Ši teorija suteikia pagrindą aiškinti karinę galią kaip materialių ir nematerialių išteklių sąveikos rezultatą, tačiau kartu iškelia dvi esmines problemas. Pirma, Biddle'as karinę galią įvardija kaip fizinės ir intelektinės/koncepcinės komponentų sintezę ir nors užsimena, kad moraliniai ir lyderystės komponentai priskiriami nematerialiems karinės galios ištekliams, tačiau analizėje nepateikiamas išsamesnis paaiškinimas, kokie yra nematerialūs ištekliai, išskyrus pajėgų panaudojimą, kuris gali būti įtrauktas į karinės galios struktūrą. Kita vertus Biddle'as nesiekė apibrėžti karinę galią sudarančių išteklių visumos, o jo tikslas buvo pagrįsti jėgos panaudojimo svarbą karinės galios struktūroje.[39] Antra, karinėms doktrinoms ir taktikai suteikdamas hierarchiškai aukščiausią padėtį struktūroje Biddle'as, reguliuojant materialinių išteklių naudojimą, siūlo, kad analizuojant karinę galią tikslinga atskirti karinės galios išteklius nuo faktinės karinės galios, kuri apibrėžia valstybės gebėjimą panaudoti turimus išteklius, analizuojant karinę galią. Šiuo požiūriu Biddle'o teorijoje daroma prielaida, kad karinės galios potencialas (turimi materialiniai karinės galios ištekliai) yra pritaikyti prie esamos saugumo aplinkos per karines doktrinas, t. y. paverčiamas realia karine galia. Pajėgų panaudojimo teorijoje šis procesas nėra išsamiai atskleidžiamas, todėl tikslinga pasinaudoti karinių studijų literatūra.[40]

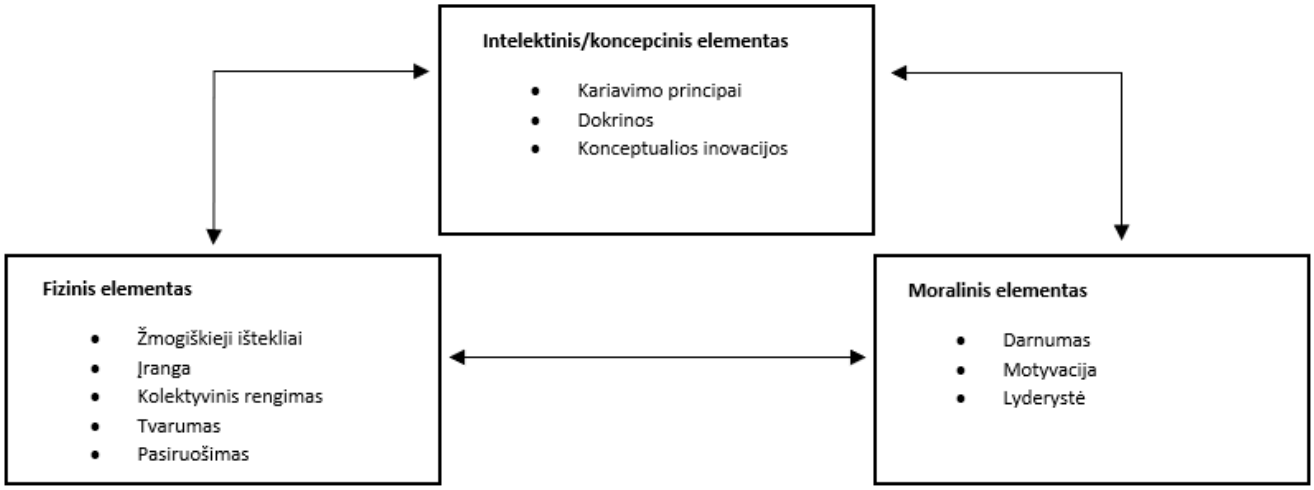
Žvelgiant iš karinių studijų perspektyvos, kariuomenės galia yra neatsiejama nuo Didžiosios Britanijos karininko generolas majoro John Frederick Charles Fuller išskirtų karinę galią sudarančių komponentų: fizinio, moralinio ir koncepcinio.[41] Fulleris karines technologijas ir karines priemones priskyrė fizinei sferai, intelektines pastangas ir karinių planų rengimą pažinimo arba koncepciniai sferai. Lengviausiai identifikuojama sfera, pasak Fullerio, yra fizinė sfera: „Fizinė sfera iš tikrųjų yra karo abėcėlė“.[42] O sunkiausia anot autoriaus identifikuoti moralinė sfera, nes ji apima karių motyvaciją ir kitus kovą skatinančius elementus. Fulleris suvokė moralinės ir fizinės sferų ryšį kaip daugialypį – moralinė sfera didina fizinio komponento (žmogiškųjų išteklių) kovinę galią, o fizinio komponento tobulinimas turi teigiamą poveikį moralinei sferai.[43] Verta pažymėti, kad Fullerio požiūris į karinę galią atspindi neoklasikinio realizmo idėjas: suvokdamas galią kaip išteklių, Fulleris nurodo, kad faktinė karinė galia yra jos panaudojimas konkretiems tikslams.[44] Kitaip tariant, karinė galia apibrėžiama ne tik valstybės turimais ištekliais, bet ir gebėjimu tuos išteklius išgauti ir panaudoti.

---

[39] Agniete Zotkeviciute Baneviciene, *Interpretation and perception of military power by appying perspectives of neoclassical realism and military studies,* (General Jonas Zemaitis Military Academy of Lithuania, journal of security and sustainability issues 2021 volume 11, 2021).
[40] *Ibid,* 11.
[41] Christian Bekkelund, *J.F.C. Fuller: Military Theory and the Use of Power,* (Norwegian University of Life Sciences Faculty of Social Sciences, 2014).
[42] John Frederick Charles Fuller, *The Foundation of the Science of War,* (Military Bookshop, 2012. Reprint of book originally published in 1926), 174.
[43] *Ibid,* 15.
[44] *Ibid, 15.*

XX a. 2-oje pusėje Fullerio teorijoje suformuotos karinės galios komponentai buvo įtraukti į įvairių valstybių karines doktrinas, apibrėžiant karinių išteklius ir juos struktūruojant. 1988 m. pirmą kartą raštu Jungtinės Karalystės karinėje doktrinoje karinė galia buvo apibrėžta kaip „karinės organizacijos gebėjimas kovoti“.[45] Ir suskirstė ją į tris dalis: intelektinės (koncepcinės), moralinės ir fizinės sąveikos.[46] Verta pažymėti, kad visos Jungtinės Karalystės gynybos doktrinos versijos atspindi išteklių sudarančių karinės galios stuburą, struktūrą, suvokiant karinę galią kaip konceptualių (intelektinių), fizinių ir moralinių komponentų sintezę, perkeliamą iš vienos doktrinos į kitą (žr. 1 pav.).[47]

1 pav. Karinės galios struktūra Jungtinės Karalystės gynybos doktrinoje.

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: *UK Defence Doctrine*, (Joint Doctrine Publication 0-01 (JDP 0-01), Ministry of Defence, Development, Concepts and Doctrine Centre, 5th edition, November 2014).

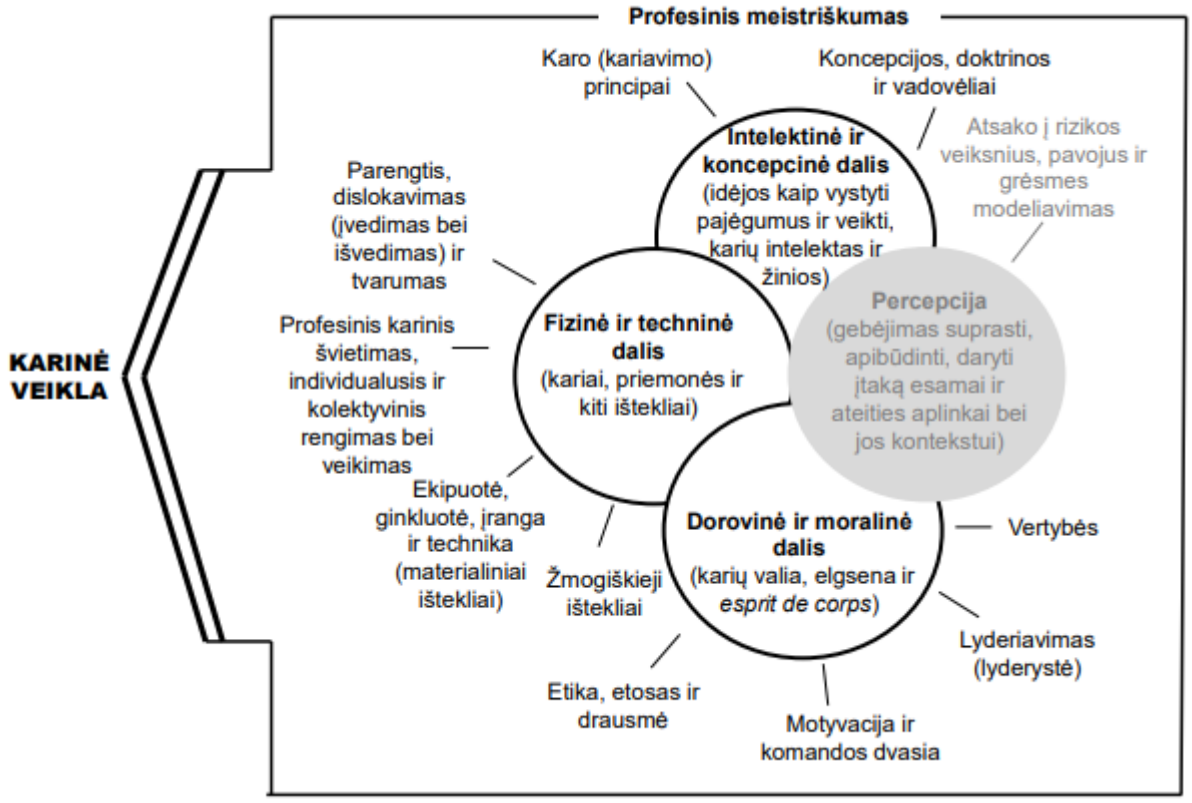
Intelektualinis/koncepcinis komponentas apima karinės minties vystymą – karinę doktriną plačiąja prasme. Tai yra intelektualinės diskusijos, doktrinos kūrimas, idėjų perkėlimas į mokymą. Šis komponentas suteikia mąstymo sistemą, pagal kurią karinis personalas gali plėtoti supratimą tiek apie savo profesiją, tiek apie veiklą, kurios jiems gali tekti imtis.[48] Fizinis komponentas apima karines priemones, tokias kaip žmogiškieji ištekliai, įranga, kolektyviniai rengimas, tvarumas ir pasiruošimas. Moralinis komponentas – gebėjimas pritraukti ir sumotyvuoti žmogiškuosius išteklius kovai – darnumas, motyvacija, lyderystė. Doktrinoje pabrėžiama, kad karyba yra žmogiškoji veikla, o moralinis komponentas daro lemiamą įtaką tiek individualiam ir kolektyviam pasirengimui.[49] Visi trys karinės

[45] Markus Mäder, *In Pursuit of Conceptual Excellence: the Evolution of British Military-Strategic Doctrine in the post-Cold War Era, 1989-2002*, (Peter Lang AG, 2004), 95-96.
[46] *Ibid*, 95-96.
[47] UK Defence Doctrine, (Joint Doctrine Publication 0-01 (JDP 0-01), *Ministry of Defence, Development, Concepts and Doctrine Centre*, 5th edition, November 2014).
[48] UK Defence Doctrine, (Joint Doctrine Publication 0-01 (JDP 0-01), *Ministry of Defence, Development, Concepts and Doctrine Centre*, 5th edition, November 2014), 25.
[49] *Ibid*, 31.

galios komponentai yra glaudžiai tarpusavyje susiję: intelektinis/koncepcinis komponentas apima moralinį komponentą – vadovavimą, motyvaciją, ir kitas sudėtines dalis, kurios nustatytos karinėse doktrinose. Moralinis komponentas yra glaudžiai susijęs su fiziniu komponentu – jis atspindi, kaip kariai individualiai ir kolektyviai pasirengę, taikomi tokie nematerialūs ištekliai kaip intelektas, motyvacija.[50]

Lietuvos karinė doktrina nurodo, kad „karinė galia – tai pajėgumas vykdyti karinę veiklą: fizinių ir techninių, intelektinių ir koncepcinių, dorovinių ir moralinių faktorių visuma.“[51] Lietuvos kariuomenės (toliau – LK) karinė doktrinoje iš esmės naudojami tie patys karinę galią sudarantys komponentai kaip ir Jungtinės Karalystės gynybos doktrinoje.

2 pav. Karinės galios sudedamosios dalys.

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina,*(Patvirtinta Lietuvos kariuomenės vado įsakymo Nr. V-570, 2016).

Karinė veikla Lietuvos karinėje doktrinoje apibrėžiama pasitelkiant intelektinę ir koncepcinę dalį, fizinę ir techninę dalį, dorovinę ir moralinę dalį. Intelektinė ir koncepcinė – „idėjos kaip vystyti pajėgumus ir veikti, karių intelektas ir žinios“.[52] Šį komponentą sudaro karo principai, koncepcijos, doktrinos ir vadovėliai, idėjos kaip vystyti pajėgumus ir veikti, karių intelektas ir žinios. Ši dalis yra viena svarbiausiu, kadangi ji grindžiama naujomis idėjomis ir kompetencijomis, kuriomis remiantis

[50] *Ibid*, 25.
[51] Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina,*(Patvirtinta Lietuvos kariuomenės vado įsakymo Nr. V-570, 2016), 23.
[52] *Ibid*, 24.

vykdomas karinis rengimas. Dorovinė ir moralinė – „karių valia, elgsena ir *esprit de corps*“.[53] Šio komponento dedamosios dalys yra vertybės, lyderystė, motyvacija ir komandos dvasia, etika ir drausmė, karių valia ir elgsena. Fizinė ir techninė – „kariai, karinės priemonės ir kiti ištekliai“.[54] Šį komponentą sudaro žmogiškieji ištekliai, ekipuotė, ginkluotė, įranga ir technika, karinė parengtis ir tvarumas, profesinis ir karinis švietimas, individualus ir kolektyvinis rengimas. Taip pat šiame Lietuvos karinėje doktrinoje apibrėžtame modelyje yra išskirta percepcija, kuri „padeda nustatyti, kokia kariuomenė turi būti (kokias kompetencijas turėti ir kokiems iššūkiams būti pasirengusi dabar ir ateityje) ir kaip turi elgtis jos pajėgos, junginiai, daliniai ir kiti kariniai vienetai vykdydami operacijas ir misijas, siekdami daryti įtaką vietos gyventojų ir oponentų aplinkos ir joje vykstančių reiškinių suvokimui.“[55] Lietuvos karinėje doktrinoje pabrėžiama, kad kariuomenės galia užtikrina nacionalinį saugumą atgraso, užkardo arba neutralizuoja vidines ir išorines grėsmes. Teigiama, kad labai svarbu numatyti silpnąsias vietas, o kariuomenės vadovaujančio personalo pareiga, kad būtų pasitelkiamos reikiamos priemonės ir daugikliai kariniai galiai atkurti ir stiprinti.[56] NATO lygmenyje karinę galią sudaranti struktūra taip pat apibrėžiama kaip sąveika tarp fizinių, intelektualinių/koncepcinių ir moralinių komponentų.[57]

Apibendrinant galima teigti:

1) šalys priklausančios NATO, naudodamos John Frederick Charles Fuller kariuomenės galios modelį, karininius išteklius apibrėžia kaip fizinių, koncepcinių ir moralinių komponentų sąveiką. Fizinį komponentą sudaro žmogiškieji ištekliai, ginkluotė ir technika, koncepcinį – doktrinos ir karo principai, moralinį – motyvacija, lyderystė ir vertybės.

2) 2014–2023 m. Lietuvos ir Lenkijos gynybinio potencialo situacijos ir struktūriniams pokyčiams nagrinėti yra pasirinktas John Frederick Charles Fuller kariuomenės galios modelis, kurį sudaro koncepcinis, moralinis ir fizinis komponentai.

[53] *Ibid*, 24.
[54] *Ibid*, 24.
[55] *Ibid*, 25.
[56] Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina,*(Patvirtinta Lietuvos kariuomenės vado įsakymo Nr. V-570, 2016), 27.
[57] *Allied Joint Doctrine for Land Operations*. (NATO Standard AJP-3.2, Edition A, Version 1, 2016).

2. RUSIJOS KARINĖS AGRESIJOS PRIEŠ UKRAINĄ POVEIKIS LIETUVOS IR LENKIJOS GYNYBOS POLITIKAI

Lietuvai ir Lenkijai tapus NATO ir ES narėmis buvo įgyvendinti svarbiausi užsienio politikos tikslai, valstybės užsitikrino stabilia saugumo ir ekonominę aplinką.[58] Pradėta labiau žvelgti į išorę. Abejuose valstybėse buvo atsisakyta privalomosios pradinės karo tarnybos, karinės pajėgos ėmė veikti profesinės karo tarnybos pagrindu, imta labiau orientuotis į tarptautines grėsmes ir karines pajėgas pritaikyti tarptautinėms operacijoms ir misijoms Afganistane, Irake, Afrikoje ir kituose regionuose. Tačiau 2014 m. Rusijos įvykdyta Krymo aneksija ir karas Rytų Ukrainoje parodė, kad su Rusija besiribojančios valstybės privalo peržiūrėti savo gynybos politiką ir priminė, kad saugumo aplinka NATO rytiniame flange išlieka nestabili ir tikėtina tokia išliks ilgalaikėje perspektyvoje.[59] Po 2016 m. NATO viršūnių susitikimo aljansui grįžtant prie teritorinės gynybos ir Rytų flango gynybos stiprinimo, atnaujinti gynybos planai Baltijos valstybėse ir Lenkijoje dislokuota po sąjungininkų bataliono kovinę grupę.[60] Atsižvelgiant į geopolitinę situaciją Lietuvoje buvo atnaujinta privalomoji pradinė karinė ar karo tarnyba, palaipsniui pradėtas didinti gynybos biudžetas, pradėta kariuomenės plėtra ir modernizacija.[61] Lenkijoje pradėtos kurti dvi naujos divizijos, įkurtos Teritorinės gynybos pajėgos, įvesta savanoriška pradinė karinė tarnyba, o nuoseklus gynybos finansavimas, leido Lenkijoje palaipsniui vykdyti kariuomenės modernizaciją ir plėtrą.[62] Apie Rusijos agresyvią užsienio politiką Lietuva nuolat signalizavo Vakarų šalims, kurios iki 2022 m. vasario 24 d. pradėtos plataus masto invazijos į Ukrainą buvo pakankamai skeptiškai šiuo klausimu, o Lietuva kai kuriais atvejais laikyta rusafobiška[63]. Kaip didžiausia grėsmė nacionaliniam saugumui Lietuva ir Lenkija įvardija Rusija, kuri ir toliau intensyviai plėtoja savo puolamuosius karinius pajėgumus, didina pajėgumus Baltijos jūroje, vis stipriau militarizuoja Kaliningrado sritį, vykdo didelio masto karines pratybas, paremtais scenarijais, pagal kuriuos numatomas konfliktas su NATO, greitas didelių karinių pajėgų

[58] Kristina Puleikyte, Rusijos veiksnys Baltijos valstybių saugumo politikoje, *Geopolitika*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., http://www.geopolitika.lt/?artc=481
[59] Marcin Zaborowski, Poland the challenges of middle power diplomacy, *Frontline Allies: war and change in Central Europe*, (Center for a New American Security, 2015), žiūrėta 2022 m. rugsėjo 10 d., https://www.jstor.org/stable/resrep06281.5
[60] Warsaw summit key decisions, *NATO*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 12 d., https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_02/20170206_1702-factsheet-warsaw-summit-key-en.pdf
[61] J. V. Žukas. Lietuvos kariuomenė: pereiname į naują lygmenį, *Delfi.lt*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/j-v-zukas-lietuvos-kariuomene-pereiname-i-nauja-lygmeni.d?id=69971538
[62] Program Rozwoju Sił Zbrojnych RP, *Ministerstwo Obrony Narodowej* , žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/program-rozwoju-sil-zbrojnych-rp
[63] Baltijos šalių balsas pasaulyje: atsikratėme rusofobų etiketės, o kas toliau?, *Lietuvos radijas ir televizija*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.lrt.lt/lituanica/aktualijos/751/1680057/baltijos-saliu-balsas-pasaulyje-atsikrateme-rusofobu-etiketes-o-kas-toliau

dislokavimas ir net branduolinių ginklų panaudojimas, o užsienio politika vykdoma pasitelkiant karinę jėgą.[64]

Rusijos politinis ir karinis elitas nuolat pabrėžia, kad Rusija yra didžioji pasaulio galybė ir regiono lyderė. Pasak jų, siekdama išlaikyti didžiosios galios statusą, Rusijos užsienio ir saugumo politika turėtų būti prioritetinė sritis.[65] Todėl dėl savo siekio tapti regiono lydere kaip ir agresyvios užsienio politikos kaimyninių šalių atžvilgiu, tarptautinėje arenoje Rusija dažnai traktuojama kaip valstybė, turinti ekspansionistinių tikslų.[66] Siekdama savo tikslų Rusija naudoja ne tik politinius svertus, tačiau aktyviai integruoja ir karinius pajėgumus. Didėjanti Rusijos karinė galia yra aiškus požymis, rodantis Rusijos valdančiosios valdžios ketinimus naudoti šiomis priemonėmis siekiant politinių tikslų. Be to, tai, kad Rusijos užsienio politika tapo agresyvesnė, atskleidžia ne tik Kremliaus retorika, bet ir konkretūs veiksmai: Rusijos ir Sakartvelo karas 2008 m., 2014 m. Krymo aneksija bei rytų Ukrainoje Donecko ir Luhansko srityse pradėti kariniai veiksmai bei 2022 m. vasario 24 d. pradėta plataus masto invazija į Ukrainą. Šie konkretus dabartinio Rusijos valdančiojo režimo veiksmai, rodo, kad Maskva yra pasiryžusi ginti savo interesus posovietinėje erdvėje pasitelkdama visas įmanomas priemones, įskaitant ir karinę jėgą.[67]

2.1. Rusijos karinių grėsmių lygio išaugimas

Remiantis pasirinktu John Frederick Charles Fuller karinės galios modeliu, kurį sudaro koncepcinis (doktrinos ir karo principai), fizinis (žmogiškieji ištekliai, ginkluotė ir technika) ir moralinis (motyvacija, lyderystė ir vertybės) komponentai, nagrinėjamas Rusijos karinių grėsmių lygio išaugimas.

2.1.1. Koncepcinis komponentas

Vienas iš pagrindinių Rusijos saugumo ir gynybos politiką apibrėžiantys dokumentas yra Nacionalinio saugumo strategija, kuri įvardijama kaip pagrindinis strateginio planavimo dokumentas, kuriame apibrėžiami Rusijos nacionaliniai interesai ir strateginiai nacionaliniai prioritetai, valstybės politikos tikslai ir uždaviniai nacionalinio saugumo srityje ir ilgalaikė Rusijos Federacijos plėtra. Ši strategija grindžiama neatsiejamu Rusijos nacionalinio saugumo ir šalies socialinio ir ekonominio vystymosi tarpusavio ryšiu ir priklausomybe.[68] Nacionalinio saugumo strategijoje apibrėžtas Rusijos

[64] National security strategy of the Republic of Poland 2020, *approved on 12 May 2020 by the President of the Republic of Poland, upon request of the President of the Council of Ministers*, (Warsaw, 2020).
[65] Erikas Kaukas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Rusijos karinė galia – ekspansinės politikos priemonė*, (Volume 13, Issue 1, 2015), 81.
[66] *Ibid*, 81.
[67] *Ibid*, 82.
[68] Стратегии национальной безопасности Российской Федерации, *Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 г. № 400*, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046

politikos tikslas – didžiosios pasaulio galios ir regiono lyderės statuso įtvirtinimas.[69] Didelis dėmėsis skiriamas strateginiam stabilumui ir tarptautiniam bendradarbiavimui. Dokumente nurodoma, kad siekiama gilinti bendradarbiavimą su nepriklausomų valstybių sandraugos (toliau, NVS) valstybėmis narėmis, Abchazijos Respublika ir Pietų Osetijos Respublika dvišaliu pagrindu ir organizacijų bei sąjungų formatu, pirmiausia Eurazijos ekonominės sąjungos, Kolektyvinio saugumo sutarties organizacijos (toliau – KSSO) ir sąjunginės valstybės, rėmuose.[70] Dėmėsis skiriamas ir santykių ir strateginio bendradarbiavimo su Kinijos Liaudies Respublika, partnerystės su Indijos Respublika plėtojimui. Bendradarbiavimas su užsienio valstybėmis Šanchajaus bendradarbiavimo organizacijos (toliau, ŠBO) ir BRICS (Brazilija, Rusija, Indija, Kinija ir Pietų Afrikos Respublika) formatuose, stiprinti funkcinę ir institucinę bendradarbiavimo sistemą RIC (Rusija, Indija, Kinija) rėmuose, bendradarbiavimas su Lotynų Amerika ir Afrika. Numatyta „stiprinti“ broliškus rusų, baltarusių ir ukrainiečių tautų ryšius. Bendradarbiavimo skatinant tarptautinį vystymąsi, ypač posovietinėje erdvėje, stiprinimas.[71]

Kitas svarbus saugumo ir gynybos politika apibrėžiantis dokumentas yra Rusijos užsienio politikos koncepcija, kurioje nusakomas požiūris į pagrindinius Rusijos užsienio politikos principus, prioritetines sritis, tikslus ir uždavinius.[72] Analizuojant dokumentą aiškiai jaučiamas ekspansinio pobūdžio nuostatos, siekiama išlaikyti įtaką posovietinėje erdvėje, pastebimi teiginiai ir apie siekį didinti įtaką šioje erdvėje, nostalgija SSRS, akivaizdus antivakarietiško ir antiamerikietiško požiūrio formavimas.

Karinė doktrina, kurioje apibrėžiamas požiūris į pasirengimą ginkluotai gynybai, ji sudaryta remiantis karinių grėsmių Rusijai ir jos sąjungininkėms interesams analize, joje formuluojamos pagrindinės karinės politikos ir karinės bei ekonominės paramos valstybės gynybai nuostatos[73]. Svarbu paminėti, kad karinės doktrinos Rusijoje buvo leidžiamos ir koreguojamos po įvairių konfliktų. Pirmoji išleista 1993 m., po jos sekė 2000 m., (1999–2000 m. II Čečenijos karas), 2010 m., (2008 m. Rusijos–Sakartvelo karas), 2014 m., (2014 m. Krymo aneksija, Ukrainos karas). Rusijos karinėje doktrinoje ilgalaikė ir pagrindinė išorinė grėsmė Rusijos saugumui įvardijama NATO, kuri įgyvendina politiką prisiimdama globalias funkcijas, artindama prie Rusijos sienų NATO karinę infrastruktūrą bei vykdoma karinio bloko plėtrą. Doktrinoje taip pat įvardijamos ir kitos grėsmės: 1) regionų konfliktai, kurie ribojasi su Rusija; 2) strateginės priešraketinės gynybos sistemos kenkiančios pasauliniam stabilumui ir pažeidžiančios esamą jėgų pusiausvyrą, 3) didėjanti pasaulinio ekstremizmo ir terorizmo grėsmė; 4) informacinių ir ryšių technologijų naudojimas politiniais ir kariniais tikslais vykdant tarptautinei teisei

[69] *Ibid*.
[70] *Ibid*.
[71] *Ibid*.
[72] Концепция внешней политики Российской Федерации, *Утверждена Указом Президента Российской Федерации*, žiūrėta 2023 m. balandžio 5 d, http://www.kremlin.ru/events/president/news/70811
[73] Военная доктрина Российской Федерации, *Утверждена Указом Президента Российской Федерации*, žiūrėta 2023 m. balandžio 5 d, http://www.kremlin.ru/supplement/461

prieštaraujančią veiklą, nukreiptą prieš valstybių suverenitetą, politinę nepriklausomybę ir teritorinį vientisumą ir keliančią grėsmę tarptautinei taikai, saugumui ir pasauliniam bei regioniniam stabilumui; 5) užsienio valstybių specialiųjų tarnybų ir organizacijų bei jų koalicijų ardomoji veikla, nukreipta prieš Rusijos Federaciją.[74]

Pažymėtina, kad 2000 m. Rusijos karinėje doktrinoje 2000, NATO ir JAV nėra įvardijamos, bent jau tiesiogiai, kaip pagrindinės potencialios karinės grėsme. Doktrinoje galima įžvelgti Rusijos norą palaikyti konstruktyvų dialogą su NATO formuojant Europos saugumo politiką.[75] Vis dėl to nuo antrosios NATO plėtros „bangos“ 2004 m., Rusijos priešiškas požiūris į NATO aljansą stiprėjo, o jos vadovai vis dažniau ir dažniau savo viešose kalbose deklaravo teisę ginti savo interesus kaimyninėse valstybėse.[76] Sakartvelo ir Ukrainos siekis tapti NATO narėmis, buvo dar viena priežastis bloginusį santykius tarp NATO ir Rusijos. O 2008 m. karininis konfliktas Sakartvele praktiškai parodė, interesų konfliktą tarp aljanso ir Rusijos.[77]

Kitas svarbus aspektas Rusijos karinėje doktrinoje yra branduolinio atgrasymo strategija. Pirmojoje strategijoje numatyta, kad branduolinis ginklas gali būti panaudotas tik pasaulinio karo atveju. Antrojoje strategijoje Rusija pasiliko teisę panaudoti branduolinį ginklą dviem atvejais: pirmuoju atveju – kaip atsakomąjį smūgį po to, kai buvo panaudotas branduolinis ar kitos rūšies masinio naikinimo ginklas prieš ją ar jos sąjungininkus ir antruoju atveju „kritinėse Rusijos nacionaliniam saugumui situacijose“. Trečiojoje strategijoje esmė nesikeičia, kalbama apie masinio naikinimo ginklo panaudojimą, kai kyla grėsmė valstybės egzistavimui.[78] Žinoma, šios formuluotės gali būti interpretuojamos įvairiai, atsižvelgiant į valdančiojo režimo suvokimą ir bendrą situaciją. Svarbu paminėti, kad Rusijos valdančiajam režimui branduolinis ginklas nėra tik priemonė skirta atgrasyti ar apsiginti, ji dažnu atveju naudojama ir Kremliaus retorikoje kaip papildoma spaudimo priemonė sprendžiant klausimus diplomatiniu keliu.

Karinių konfliktų prevencija numato daugybę įvairaus pobūdžio iniciatyvų, sprendžiant situacijas tiek vienašališkai, tiek ir kolektyvinėmis priemonėmis. KSSO akcentuojama kaip vienas iš pagrindinių tarpvalstybinių instrumentų. Tačiau viena daugiausiai susilaukianti diskusijų doktrinos dalių yra susijusi su karinių pajėgų panaudojimu. Karinėje doktrinoje rašoma, kad Rusija gali teisėtai naudoti savo ginkluotosios pajėgos ir kitas institucijas agresijai prieš ją ir jos sąjungininkus atremti, taikai palaikyti ir atkurti taip pat savo piliečiams už Rusijos Federacijos ribų apsaugoti pagal visuotinai pripažintus

[74] *Ibid*.
[75] *Ibid*.
[76] Virgilijus Pugačiauskas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Rusijos karinė doktrina ir praktinės realijos*, (Volume 9, Issue 1, 2011), 125.
[77] Kęstutis Paulauskas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *NATO šiandien: pasiklydę transformacijoje?*, (Volume 8, Issue 1, 2010), 41.
[78] Virgilijus Pugačiauskas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Rusijos karinė doktrina ir praktinės realijos*, (Volume 9, Issue 1, 2011), 151.

tarptautinės teisės principus ir normas bei Rusijos Federacijos tarptautines sutartis.[79] Akivaizdu, kad tokios formuluotės, gali būti skirtingai interpretuojamos, siekiant panaudoti ginkluotąsias pajėgas, kadangi nėra aiškūs kriterijai nuo ko siekiama apsaugoti Rusijos piliečius ir kokiais atvejais tai bus daroma. Žvelgiant iš kaimyninių šalių perspektyvos tai yra oficialus pareiškimas, kad Rusija pasilieka teisę vykdyti puolamuosius veiksmus kitų valstybių teritorijoje. O tai savo ruoštu tik didina grėsmės lygį ir Rusijos nenuspėjamumą.

2.1.2. Fizinis komponentas

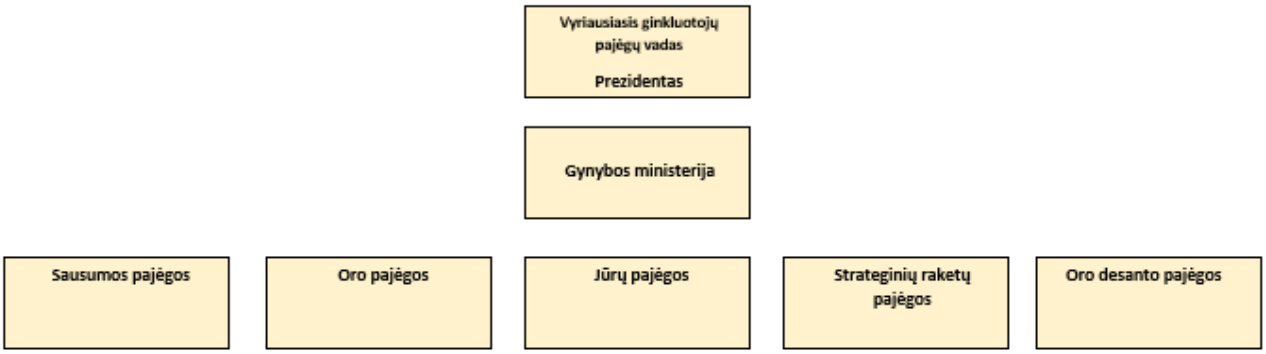
Siekiant įgyvendinti strateginių saugumo ir gynybos nuostatas 2008 m. spalio mėn. Rusija oficialiai paskelbė pradedanti ginkluotojų pajėgų reformą. Reformą galima skirstyti į šiuos etapus: 1) pasiruošimo reformoms etapas (2003–2008 m.), 2) taktinio lygmens reforma, nauja brigados struktūra (2008–2010 m.), 3) operacinio ir strateginio lygmens reforma, vadovavimo ir valdymo pasikeitimas, operacinės ir jungtinės strateginės vadovybės įtvirtinimas (2010–2012 m.), 4) valstybinių institucijų ir karinės struktūros optimizavimas (2012–2015). Paraleliai šiems pokyčiams buvo vykdomas karinių pajėgų perginklavimas, kurį galima skirstyti į du etapus: 1) 2010–2015 m. ginkluotės atnaujinimas modernizuotomis ginklų sistemomis ir 2) 2015–2020 m. ginkluotojų pajėgų perginklavimas naujos kartos sistemomis ir ginkluote.[80] Įgyvendinant reformas sumažintas karinių apygardų skaičius nuo prieš tai buvusių šešių iki keturių, taip pat siekiant užtikrinti efektyvesnį vadovavimą ir valdymą įkurti operacinės vadovybės ir jungtinės strateginės vadovybės štabai.[81] Rusijos ginkluotąsias pajėgas sudaro sausumos pajėgos, oro pajėgos, jūrų pajėgos, strateginių raketų pajėgos ir oro desanto pajėgos (3 pav.). Visos šios pajėgos padalintos į vakarų, pietų, centro ir ryto karines apygardas, kuriuose iš atskirų pajėgų rūšių sudarytos operacinės vadovybės, o jos pavaldžios rajonų jungtinėms strateginėms vadovybėms.[82] Nors ir oficialiai Rusijos gynybos ministerijoje ir neskelbiamą po reformos pradėtos formuoti papildomos pajėgos tiesiogiai pavaldžios Rusijos gynybos ministerijai: 1) Branduolinės pajėgos; 2) Greitojo reagavimo pajėgos; 3) Oro-kosmoso pajėgos.[83]

Įgyvendinus reformą Rusijos karinės pajėgos, geba dislokuotis į paskirtą operacijos rajoną per 24–48 val. nuo įsakymo gavimo, šios greitojo reagavimo pajėgos sudaro bataliono taktinę grupę iš 700–800 karių. Tokių grupių skaičius Rusijoje nuolat didinamas atsižvelgiant į valdžios keliamus tikslus ir jeigu 2016 m. tokių grupių buvo skaičiuojama apie 96 tai 2021 m. jų skaičius pasiekė 168. Tokios pajėgos

[79] Военная доктрина Российской Федерации, *Утверждена Указом Президента Российской Федерации*, žiūrėta 2023 m. balandžio 5 d, http://www.kremlin.ru/supplement/461
[80] Daivis Petraitis, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Naujasis karinis Rusijos veidas*, (Volume 13, Issue 1, 2015), 98.
[81] Daivis Petraitis, *Reorganization of the Russian Armed forces (2005–2015)*, (National defense university, department of strategic and defense studies, Working papers No. 43, Helsinki, 2012), 14.
[82] Military Districts, *Ministry of Defence of the Russian Federation*, žiūrėta 2023 m. vasario 10 d., *https://eng.mil.ru/en/index.htm*
[83] Daivis Petraitis, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Naujasis karinis Rusijos veidas*, (Volume 13, Issue 1, 2015), 99.

gali būti naudojamos tiek per pratybas pasiruošimo kovinėms užduotims, tiek pačioms kovinėms misijoms vykdyti bei siekiant vykdyti.[84] O bendras profesinės karo tarnybos karių (toliau – PKT) skaičius 2022 m. prieš plataus mąsto invazija į Ukrainą apėmė 900 tūkst. karių (žiūrėti 2 priedą).

3 pav. Rusijos ginkluotojų pajėgų struktūra.

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: Structure, *Ministry of Defence of the Russian Federation*, žiūrėta 2023 m. vasario 10 d., https://eng.mil.ru/en/structure/forces/type.htm

Įgyvendinant ginkluotojų pajėgumų reformą, pajėgos nuolat testuojamos ir tikrinamos. Viena iš karinio aktyvumo formų yra kariniai mokymai. Po SSRS žlugimo „Zapad“ mokymai (vyko 1999 m., 2009 m., 2013 m., 2017 m., 2021 m.) atlieka ne tik pajėgų pasirengimo ir testavimo, bet ir strateginio komunikavimo Vakarams vaidmenį.[85] „Zapad“ mokymai tai planas, kurio esmė – karas su lygiaverčiu arba stipresniu priešininku Vakaruose. Mokymai turėtų būti vykdomi 3 etapais: 1. Staigus oponento užpuolimas ir placdarmo užėmimas; 2. Pasiekto rezultato įtvirtinimas ir sėkmės išnaudojimas; ir 3. Perėjimas į gynybą pasitelkiant visus pajėgumus, tarp jų ir branduolinį ginklą. Visi šie mokymai turėtų trukti iki metų.[86] Skelbiama, kad „Zapad“ mokymai turėję vykti 2025 m. bus vykdomi 2023 m. Tikėtina, kad tokiais veiksmais Rusija sieks kelių tikslų: pirmiausia kaip atgrasymas NATO ir žinia Vakarams, kad nors ir patiriami nuostoliai, Rusija turi pakankamai pajėgumu ir toliau vykdyti plataus mąsto operacijas ir antra, ruošiamos ginkluotosios pajėgos galimai konfrontacijai su Vakarais nepaisant patiriamų nuostolių Ukrainoje.[87]

Visgi aiškiausiai karinį aktyvumą demonstruojantis veiksnys yra tiesioginis karinės jėgos naudojimas. Rusija savo karinius pajėgumus naudojo 2008 m. Sakarvele. Šio karo metu naudota įprasta karinė taktika pasitelkiant didelius pajėgumų kiekius prieš silpnesnį priešininką.[88] 2015 m. Sirijoje,

[84] Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2023, *Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos*, (Vilnius, 2023).
[85] Daivis Petraitis, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Zapad-2017 anatomija: kai kurie Rusijos karinio planavimo ypatumai*,(Volume 16, Issue 1, 2018), 229.
[86] *Ibid*, 232.
[87] Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2023, *Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos*, (Vilnius, 2023).
[88] Georgians mourn Russian land grab in South Ossetia war, *BBC news*, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., https://www.bbc.com/news/world-europe-40861734

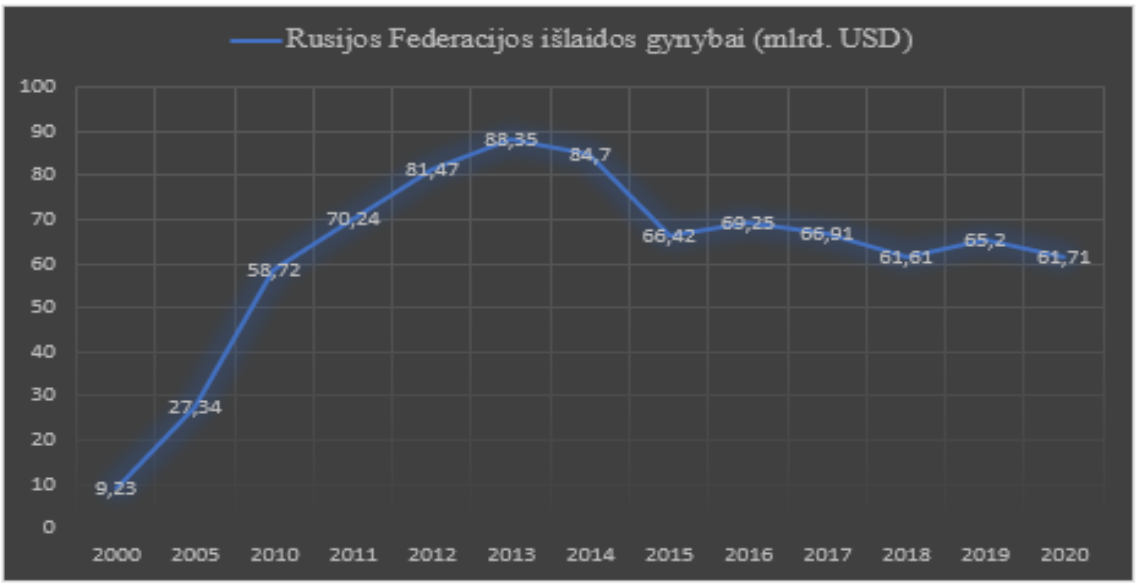
pastebėtina, kad pradedami tausoti kariai, Rusija nesiuntė perteklinio karių skaičiaus. Siekiama vaizduoti, kad Rusija turi modernią kariuomenę, kuri naudojasi pažangiomis technologijomis. Rusijos veiksmai Sirijoje deklaruojami kaip pergalė ir pabrėžiami pasiekti pagrindiniai tikslai: 1) valdžioje išlaikytas Basharas al-Assadas; ir 2) sunaikinta ISIS grupuotė. Reikia pabrėžti, kad ISIS nėra pažangi karinė galia. Rusija naudojo sparnuotąsias raketas ir turėjo visiška viršenybę ore. Taip pat naudojo nenutrūkstamo bombardavimo taktiką Alepe, vadovavosi principu, kad norint užimti miestą reikia jį sunaikinti.[89] 2014 m. įvykdyta Krymo aneksija pasinaudojant be atpažinimo ženklų veikiančiomis ginkluotosiomis pajėgomis, pradėti kariniai veiksmai rytų Ukrainoje, o 2022 m. vasario 24 d. pradėta plataus masto karinė invazija į Ukrainą.[90]

Praėjus daugiau nei metams nuo karo su Ukrainą pradžios, Rusija ir toliau neatsisako savo strateginių tikslų, tačiau susiduria su dideliais sunkumais juos įgyvendinant (žiūrėti 1 priedą). Planas palaužti Ukrainą netikėtu ir staigiu puolimu nepavyko, todėl Rusija priversta mobilizuoti vis daugiau žmogiškųjų resursų karui tęsti. Rusijoje ir toliau skleidžiamas melagingas naratyvas, kad karą sukėlė Vakarai. V. Putinas negalėdamas sau leisti pralaimėti siekia visiško Ukrainos sunaikinimo, todėl atmetamos diplomatinio dialogo galimybės. Siekiant kompensuoti karių praradimus pradėti mobilizacijos procesai Rusijoje.[91] 2023 m. Rusijos prezidentas nurodė didinti ginkluotojų pajėgų personalo skaičių iki daugiau nei dviejų milijonų. Taip pat planuojami didelio mąsto pokyčiai vakarų karinėje apygardoje – formuojamos papildomos trys naujos divizijos, septynios motošaulių brigados pertvarkomos į divizijas, taip stiprinant karinį pajėgumą 3 kartus. Tačiau šie pakeitimai įmanomi tik ilgalaikėje perspektyvoje, todėl trumpajame laikotarpyje didesnio poveikio Vakarų šalių saugumui Ukrainos karo konteksto atžvilgiu nesitikima.[92]

Kitas svarbus aspektas yra išlaidos gynybai. Nuo 2000 m. iki 2020 m. Rusija išlaidas gynybai didino nuosekliai (žr. 4 pav.).

[89] What Russia did in Syria may predict what happens in Ukraine, *DW*, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., https://www.dw.com/en/expert-interview-what-russia-did-in-syria-may-predict-what-happens-next-in-ukraine/a-61477946
[90] Here's what we know about how Russia's invasion of Ukraine unfolded, *CNN*, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., https://edition.cnn.com/2022/02/24/europe/ukraine-russia-attack-timeline-intl/index.html
[91] Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2023, *Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos*, (Vilnius, 2023).
[92] *Ibid*.

4 pav. Rusijos Federacijos išlaidos gynybai

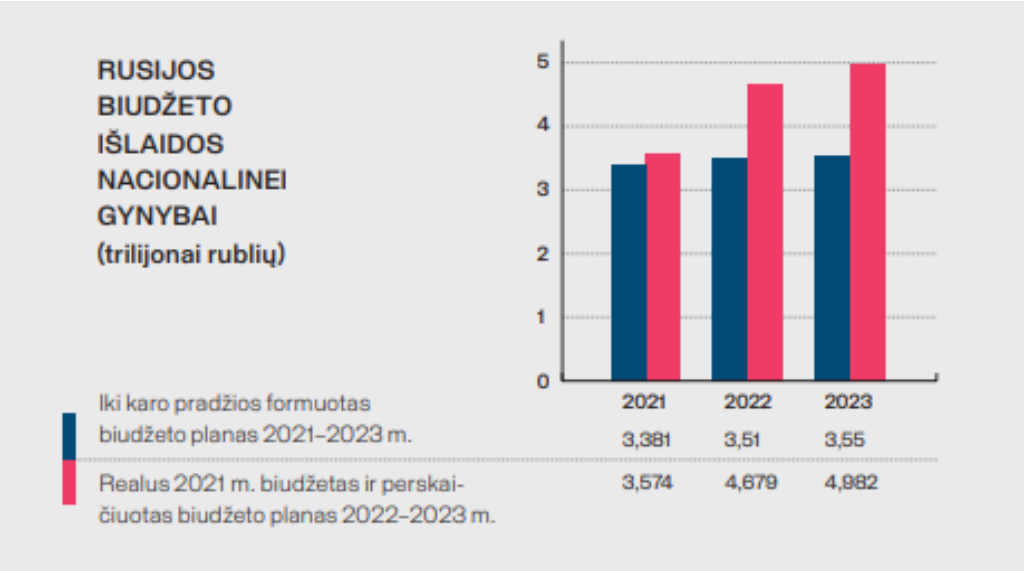

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: Military expenditure (current USD) - Russian Federation, *The world bank*, žiūrėta 2023 m. vasario 10 d., https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?end=2021&locations=RU&name_desc=false&start=1999&view=chart

Tai yra susiję su keletą pagrindinių aspektų, pirmiausia V. Putinas tampa Rusijos prezidentu, antra 2008 m. Rusija pradėjo karinę reformą, trečia 2011 m. baigėsi pasaulinė ekonomikos ir finansų krizė, kuri lėmė spartų naftos kainų kilimą. Taip pat 2011 m. pradėtos įgyvendinti valstybės ginkluotės programos (2011–2020 m.), kuriomis siekiama sukurti pajėgas, galinčias vykdyti operacijas, pagrįstas naujais karinio planavimo principais prieš bet kokį priešininką, tarp jų ir NATO.[93] Nuo 2015 m. iki 2020 m. išlaidos gynybai svyravo panašiame lygyje, atsižvelgiant į ekonominę situaciją, taikomas sankcijas ir kitas priemones. Vis dėl to tai rodo ryžtingą ir nuoseklią Rusijos saugumo ir gynybos politiką, kurios įgyvendinimui skirtos lėšos, esant poreikiui bus papildytos iš nacionalinių rezervų, perskirsčius valstybės biudžetą arba iš draugiškų Rytų valstybių. 2022 m. pradėtas karas su Ukraina Rusijai sukelia papildomas išlaidas, tačiau dedamos visos pastangos ir priemonės reikalingos šiai situacijai spręsti, todėl Rusijos karinis biudžetas 2022 m. buvo padidintas trečdaliu iki 46,58 mlrd. USD (3,574 trln. rublių), 2023 m. pasieks beveik 65 mlrd. USD (5 trln. rublių) (žr. 5 pav.). Reikia turėti omenyje, kad Rusijoje dalis išlaidų punktų yra įslaptinti, kurie šį suplanuota biudžetą tikėtina kilstels dar trečdaliu.[94]

[93] Erikas Kaukas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Rusijos karinė galia – ekspansinės politikos priemonė*, (Volume 13, Issue 1, 2015), 92-93.
[94] Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2023, *Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos*, (Vilnius, 2023).

5 pav. Rusijos biudžeto išlaidos nacionalinei gynybai.

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2023, *Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos*, (Vilnius, 2023).

2.1.3. Moralinis komponentas

Rusijos valdantysis elitas su prezidentu V. Putinu laikosi nuomonės, jog Rusija yra viena iš pasaulio galybių ir regiono lyderių. 2007 m. Miuncheno konferencijos metu V. Putinas aiškiai išreiškė savo poziciją prieš vienpolę pasaulio sistemą. Kalbėjo apie vykstančius pasaulio tvarkos pokyčius ir priminė, kad šie procesai neatsiejami nuo konfliktų.[95] Vėliau ši mintis buvo kartojama ir perfrazuojama ir papildoma atsižvelgiant į kontekstą. Praktinėje politikoje tai visų pirma reiškia NVS erdvę, tačiau taip pat rodo Rusijos ketinimus stiprinti savo įtaką aktyviai dalyvaujant platesniame pasauliniame kontekste kaip vienam iš gravitacijos centrų. Taigi stiprėjanti Rusija pradėjo abejoti tarptautinės sistemos sankloda, buvo norima pradėti galios perskirstymą regione, tam kaip pagrindinį įrankį panaudojant karinę galią.

Prieš pradedant plataus masto invaziją į Ukrainą 2022 m. vasario 24 d. Rusijos valstybinė televizija išplatino V. Putino kreipimąsi. Šio kreipimosi metu V. Putinas teigė, kad Donecko ir Luhansko „liaudies respublikos“ kreipėsi į Rusiją su pagalbos prašymu dėl neva patiriamų nuolatinių atakų ir spaudimo iš Ukrainos pusės. Atsiliepdama į šį prašymą Rusija pradeda „specialiąją karinę operaciją“, siekiant „demilitarizuoti“ ir „denacifikuoti“ Ukrainą. V. Putinas „specialiąją karinę operaciją“ apibūdino kaip sieki apsaugoti Donecko ir Luhansko srities gyventojus, kurie patyria „genocidą“ ir sunaikinti Ukrainos „neonacius“, kuriuos remia NATO. „Specialioji karinė operacija“ – savigyna atsižvelgiant į grėsmes. V. Putinas, daugelį metų kritikavęs Vakarus, kad šie ignoruoja Rusijos pareiškimus dėl NATO plėtros

[95] Fyodor Lukyanov, *Putin's Russia: The Quest for a New Place*, (The Johns Hopkins University Press, Social Research , Vol. 76, No. 1, 2009), 119.

prie Rusijos sienų, ėmėsi praktinių veiksmų, kuriais kaip teigiama atsakoma į Vakarų vykdoma agresiją Rusijos atžvilgiu. V. Putinas tvirtina, kad diplomatija žlugo, todėl jis neturi kito pasirinkimo, kaip tik „gelbėti“ Rusiją ir išspręsti egzistencinį konfliktą su Vakarais, besitęsiantį nuo Šaltojo karo pabaigos. Jis remiasi naratyvų apie prarastą imperinę šlovę, dažniausiai melagingu istoriniu pasakojimu apie dviveidžius Vakarus, kurie primetė savo valią Rytų Europai. Didelę savo kalbos dalį V. Putinas skiria tam, kad papasakotų apie pastaruosius 30 metų, kurie buvo susiję su „melagingais“ Vakarų pažadais padalyti Europą, sudarant stabilią pusiausvyrą tarp JAV ir Rusijos įtakos sferų. Jis tvirtina, kad tai įrodo, jog Vakarai nenumaldomai siekia apsupti ir sunaikinti Rusiją, todėl juos galima sustabdyti tik jėga. Kremlius vis dažniau pabrėžia Antrojo pasaulinio karo laikus menančią Rusijos tapatybę. Taip siekiama pateisinti autoritarinį V. Putino valdymą ir stagnuojančią Rusijos ekonomiką kaip karo laikų būtinybę, o piliečius sutelkti į dar vieną šlovingą nacionalinę kovą. V. Putinas Vakarus vaizduoja kaip nacistinę Vokietiją, teigdamas, kad Maskva turi pasimokyti iš Antrojo pasaulinio karo, kai nacių okupacija atnešė ilgus kančių metus, ir pirmoji smogti Ukrainoje. Pabaigoje V. Putinas tiesiogiai kreipiasi į Rusijos piliečius, prašydamas palaikyti jo karą Ukrainoje kaip būtiną nacionalinę kovą.[96]

Rusijos režimas tampa vis labiau autoritarinis, valdžia telkiama prezidento rankose, o jį supantis valdžios atstovai yra lojalus patikėtiniai, draugai ir artimieji. Vis dėlto, šiuo metu valdžioje esantys asmenys artėja prie 70 metų ar daugiau. Prezidentui V. Putinui yra 70 metų., Gynybos ministrui S. Šoigu 67 metai, Užsienio reikalų ministrui S. Lavrovui 72 metai. Tam, kad valdantysis elitas išliktu valdžioje keičiami įstatymai numatantis, kad valstybės tarnautojai gali eiti pareigas iki 70 metų.[97] Vis dažniau naudojamos represijos ir bauginimai prieš režimui nepalankias organizacijas ir asmenis. Bandymai nunuodyti Aleksėjų Navalną, vėliau jo įkalinimas, žurnalistų persekiojimas, televizijos kanalo „Dožd“ uždarymas ir dešimčių žurnalistų paskelbimas užsienio agentais tampa normalia praktika siekiant užtildyti net ir menkiausius pasisakymus prieš režimo vykdymo politiką.[98]

Tikėtina, kad šiuo metu vyraujantis valstybė valdymo modelis ir agresyviai vykdoma užsienio politika kaimyninių valstybių atžvilgiu artimuoju laikotarpiu nesikeis. Agresyvi Rusijos retorika kaimyninių valstybių atžvilgiu patvirtina, kad dabartinis valdantysis režimas toleruoja kaimyninių valstybių politiką tik tiek, kiek ji atitinka esamus Rusijos interesus. Tačiau tokia politika, ne visada pasiteisina. 2014 m. Krymo aneksija, pradėtas konfliktas rytų Ukrainoje vedė prie priešingo efekto nei tikėjosi Rusija, t. y. ne tik neatgrasė Ukrainos nuo integracijos į Vakarus, bet dar labiau suartina Ukrainos pozicijas su Vakarais.[99] Kremlius neketindamas ieškoti kompromisų ir toliau aštrina savo retorika

[96] Rusijos Federacijos prezidento kreipimasis, *RF prezidento administracija*, žiūrėta 2023 m. vasario 15 d., http://kremlin.ru/events/president/news/67843
[97] Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2022, *Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos*, (Vilnius, 2022).
[98] *Ibid*.
[99] Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2022, *Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos*, (Vilnius, 2022).

Ukrainos atžvilgiu. Dideli spaudimą per sankcijas iš demokratinių valstybių patirianti Rusija kreipiasi pagalbos į tokias šalis kaip Kinija, Iranas ir Šiaurės Korėja. Stengiamasi kurti antivakarietiška koaliciją. Rusijos siekis visomis priemonėmis tęsti karą trumpalaikėje ir ilgalaikėje perspektyvoje turės didelį poveikį ekonomikai, politinei reputacijai ir visuomenei. Rusija linkusi investuoti į karinę pramonę socialinės žmonių gerovės sąskaita, todėl ilgalaikėje perspektyvoje tai kels žmonių nepasitenkinimą. Rusijai ir toliau nepasiekiant strateginių tikslų, periodiškai grasina branduoliniu ginklu, taip siekiant atgrasyti Vakarus nuo paramos Ukrainai, o vidaus auditorijai kuriant projekcija apie egzistencinę grėsmę Rusija.[100]

Apibendrinant galima teigti:

1) Rusija, nenorėdama prarasti įtakos ir kitoms posovietinėms valstybėms, stengiasi palaikyti su jomis kuo glaudesnius diplomatinius santykius, pasireiškiančius ne tik dvišaliu bendradarbiavimu, bet taip pat įvairiais regioniniais integraciniais projektais NVS, KSSO ir kitais bendradarbiavimo formatais. Taip pat dalyvaujama tokiuose formatuose kaip BRIKS. Taip bandoma sudaryti atsvarą NATO ir ES.
2) Atlikus karinę reformą Rusijos kariuomenė pasiekė pilną operacinę parengtį, sukurtos greitojo reagavimo pajėgos geba dislokuotis į paskirtą operacijos rajoną per 24–48 val. nuo įsakymo gavimo, greitojo reagavimo pajėgos sudarytos iš bataliono taktinių grupių, kurių skaičius Rusijoje buvo nuolat didinamas, 2016 m. tokių grupių buvo skaičiuojama apie 96, o 2021 m. jų skaičius pasiekė 168, šios pajėgos gali būti naudojamos tiek per pratybas pasiruošimo kovinėms užduotims, tiek pačioms kovinėms misijoms vykdyti. Vis dėl to praktiškai įgyvendinant karinius veiksmus Ukrainoje, Rusijos pajėgos susidūrė su dideliais sunkumais, o oficialiai skelbta informacija apie Rusijos karines galimybes ir pajėgumus nepasitvirtino, vis dėl to Rusija, žvalgybos vertinimu šį konfliktą yra pajėgi tęsti tokiu pat intensyvumu iki dviejų metų.
3) Rusijos politinio elito dėmesys karinei galiai, kuris išreiškimas ne tik retorika, bet ir praktiniais sprendimais, demonstruoja tai, kad ir toliau bus vykdoma tokio pobūdžio politika.
4) Silpnėjant Rusijos įtakai posovietinėms valstybėms Ukrainai, Sakartvelui pasitelkiama karinė galia, o Rusijos aktyvumas šalia NATO ir ES, kelia nerimą Vakarų šalims ir verčia peržiūrėti gynybos planus NATO rytiniame flange bei didinti pajėgumus galimai agresijai atremti.
5) Karinė galia naudojama kaip atgrasymo elementas (NATO ir ES plėtros prasme) bei kaip tiesiogiai ir netiesiogiai vykdoma karinė veikla siekiant didinti įtaką Rusijos įtakos zonoje esančioms valstybėms.
6) Rusijos-Ukrainos karas ir agresyvi retorika NATO atžvilgiu tikėtina didins įtampą su Rusija besiribojančiomis valstybėmis, tarp jų su Lietuva ir Lenkija. Todėl didėjantys Baltijos valstybių

[100] Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2023, *Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos*, (Vilnius, 2023).

ir Lenkijos nacionaliniai kariniai pajėgumai bei regione dislokuotos NATO karinės pajėgos mažina tikimybe, kad Rusija bandys panaudoti karinę jėga NATO rytinėje dalyje.

2.2. Lietuvos gynybos politika

Remiantis pasirinktu John Frederick Charles Fuller karinės galios modeliu, kurį sudaro koncepcinis (doktrinos ir karo principai), fizinis (žmogiškieji ištekliai, ginkluotė ir technika) ir moralinis (motyvacija, lyderystė ir vertybės) komponentai, nagrinėjama Lietuvos gynybos politika.

2.2.1. Koncepcinis komponentas

Žvelgiant iš Lietuvos koncepcinio komponento perspektyvos vienas iš pagrindinių saugumo ir gynybos politiką apibrėžiančių dokumentų yra Nacionalinio saugumo strategija, kurioje remiantis LR konstitucijoje įtvirtintomis vertybėmis, nustatomi nacionalinio saugumo interesai, rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės šių interesų įgyvendinimui, strategijoje apibrėžiama saugumo sistemos plėtra, užsienio ir vidaus gynybos prioritetai, nustatomi esminiai uždaviniai valstybės saugumui užtikrinti.[101] Lietuvoje Nacionalinio saugumo strategijos atnaujinamos maždaug penkerių metų intervale, pirmoji buvo išleista 2005 m., vėliau šios strategijos atnaujintos 2012 m., 2017 m., 2021 m.

2012 m. Nacionalinio saugumo strategiją galima būtų suskirstyti į dvi dalis: 1) Užsienio ir gynybos politika; ir 2) vidaus saugumą užtikrinanti politika. Pirmojoje dalyje kalbama apie saugios aplinkos kūrimą užkertant kelia galimoms rizikoms ir grėsmėms bendradarbiaujant su NATO, kuris įvardijamas kaip esminis saugumo garantas. Siekiama remti NATO kolektyvinės gynybos stiprinimo pastangas, kartu su NATO atnaujinti gynybos planus, siekiama didesnio NATO matomumo ir buvimo Lietuvoje, vykdant įvairaus pobūdžio mokymus ir pratybas, siekiama NATO branduolinės politikos stabilumo taip pat buvo planuojama prisidėti ir prie naujo pobūdžio grėsmių šaltinių mažinimo: energetinio, kibernetinio ir informacinio saugumo sektoriuose. Akcentuojama aktyvi narystė ES prisidedant prie bendros ES užsienio, saugumo ir gynybos politikos kūrimo, aktyviai siekiama dalyvauti ES rytų kaimynystės įgyvendinimo programoje ir kituose ES plėtros procesuose. Taip pat siekiama dvišalių ir daugiašalių santykių stiprinimo su Baltijos valstybėmis, JAV, Lenkija. Įtvirtinimas siekis gynybai skirti 2 proc. nuo BVP.[102]

[101] Nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-12-22), *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/GqUlwRVDtj

[102] Nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, suvestinė redakcija nuo 2012-07-01 iki 2017-01-25, *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/BkQEnIxaeV

Antroje dalyje išskiriami šie vidaus saugumo užtikrinimo prioritetai ir uždaviniai: žvalgybos ir kontržvalgybos pajėgumų stiprinimas, grėsmių analizės ir stebėsenos pajėgumų stiprinimas, valstybės krizių prevencijos ir valdymo pajėgumų stiprinimas, viešojo saugumo palaikymas ir stiprinimas, ekonominis saugumas, energetinio saugumo užtikrinimas, elektroninės informacijos saugos (kibernetinio saugumo) stiprinimas, įslaptintos informacijos apsaugos užtikrinimas.[103] Pažymėtina, kad 2012 m. Nacionalinio saugumo Rusija nėra įvardijama kaip grėsmė, priešingai rašoma, kad Lietuva „sieks stiprinti su Rusijos Federacija tarpusavio pasitikėjimą saugumo srityje ir skatins bendradarbiavimą ekonomikos, transporto, branduolinės energetikos saugos ir kitose srityse. Lietuvos Respublika rems NATO bendradarbiavimą su Rusija abipusiškumo, pasitikėjimo ir įsipareigojimų įgyvendinimo principų pagrindu, skatins didesnį ES dalyvavimą sprendžiant Lietuvai svarbius santykių su Rusija klausimus“.[104]

2017 m. atnaujintoje Nacionalinio saugumo strategijoje kaip pagrindinė grėsmė įvardijama Rusijos Federacija ir jos agresyvus veiksmai prieš kaimynines valstybes, Krymo aneksija, prie kaimyninių valstybių sienų telkiama ginkluotė. Nuolat vykdomos puolamojo pobūdžio pratybos keliančios tarptautinę įtampą ir nestabilumą regione. Taip pat Rusijos aktyviai naudojamos kitos spaudimo priemonės įskaitant ekonomines, energetines, informacines. Kaip teigiama Nacionalinio saugumo strategijoje šie veiksmai bus aktyviai naudojami artimiausiu metu ir ateityje.[105] Strategijoje išskiriamos šios grėsmės, pavojai ir rizikos veiksniai: konvencinės karinės grėsmės, kurias kelia Rusija, užmaskuotos karinės ir žvalgybos priemonės, grėsmės euroatlantinės bendrijos vienybei, nestabilumas regione ir pasaulyje, terorizmas, ekstremizmas, radikalėjimas, informacinės grėsmės, kibernetinės grėsmės, ekonominė ir energetinė priklausomybė, ekonomikos ir ūkio pažeidžiamumas, nesaugios branduolinės energetikos plėtojimas šalia Lietuvos Respublikos sienų.[106]

Iškeliami šie nacionalinio saugumo politikos prioritetai ir uždaviniai: 1) nacionalinių gynybos pajėgumų stiprinimas siekiant, kad iki 2018 m. būtų pasiektas 2 proc. nuo BVP finansavimas krašto apsaugai, kariuomenės galios didinimas, stiprinant sausumos pajėgas, didinant oro erdvės stebėjimo ir gynybos pajėgumus, didinant ir stiprinant kariuomenės rezervą; 2) NATO kolektyvinės gynybos stiprinimas, prisidedant prie NATO kolektyvinės gynybos stiprinimo ir greitojo reagavimo pajėgų, NATO gynybos planų rengimas ir atnaujinimas, ilgalaikio

[103] Nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, suvestinė redakcija nuo 2012-07-01 iki 2017-01-25, *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/BkQEnIxaeV
[104] *Ibid*.
[105] Nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, suvestinė redakcija (2017-01-26 - 2021-12-21), *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/nqHOpwPZzd
[106] *Ibid*.

NATO kontingento buvimas Lietuvoje, pratybų ir mokymų rengimas;. 3) vieningos ir solidarios ES stiprinimas, toliau siekiama prisidėti prie veiksmingos ES užsienio, saugumo ir gynybos politikos, siekiama užtikrinti ES ir NATO bendradarbiavimą, aktyviai dalyvauti ES Rytų kaimynystės politikos įgyvendinimo procesuose, remti ES migracijos ir prieglobsčio politiką; 4) dvišalių ir daugiašalių santykių stiprinimas su JAV, Baltijos valstybėmis, Lenkija. 5) žvalgybos institucijų pajėgumų stiprinimas; 6) nacionalinių pajėgumų kovai su terorizmu, smurtiniu ekstremizmu ir radikalėjimu stiprinimas; 7) informacinio saugumo ir Lietuvos Respublikos politinės sistemos saugumo užtikrinimas; ir 8) kibernetinio saugumo stiprinimas. Strategijoje teigiama, kad „gerų kaimyninių santykių palaikymas ir plėtojimas su Rusijos Federacija būtų pageidautinas, bet įmanomas tik tada, kai Rusijos Federacija gerbs tarptautinės teisės normas ir principus, kaimyninių valstybių suverenumą ir teritorijos vientisumą, vykdys savo tarptautinius įsipareigojimus ir įgyvendins Minsko susitarimus“.[107]

2021 m. Nacionalinio saugumo strategijoje kaip didžiausia grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui įvardijama Rusijos Federacijos agresyvi politika, kuri vykdoma karinėmis ir kitomis nekonvencinėmis bei hibridinėmis priemonėmis. Akcentuojama, kad Rusija ir toliau vysto savo puolamuosius pajėgumus, vykdo karines pratybas, simuliuojant karinį konfliktą su NATO. Taip Rusija deklaruoja apie pasirengimą vykdyti karinius veiksmus, tarp jų ir branduolinio ginklo panaudojimą. Strategijoje taip pat minima Baltarusijos politinio režimo priešiškumas ir vykdomos provokacijos Lietuvos atžvilgiu bei pabrėžiama Rusijos įtakos didėjimas Baltarusijoje. Atkreipiamas dėmesys ir į Kinijos Liaudies Respubliką, kur pastebimas ekonominės ir karinės galios augimas bei ambicijos turėti vis didesnės įtakos tarptautinėje erdvėje bei pažymima, jog „Kinijos Liaudies Respublikos komunistinė ideologija prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintoms vertybėms ir kartu valstybės nacionaliniams interesams“.[108]

Nacionalinio saugumo prioritetai ir uždaviniai grupuojami į tris dalis: 1) valstybės gynybos, kurios ramstis yra kariuomenė, kurios stiprinimas kaip teigiame dokumente yra aukščiausias prioritetas, apibrėžtas siekis iki 2030 m. pasiekti 2,5 procento nuo BVP krašto apsaugos finansavimui, teigiama, kad bus siekiama didinti LK kovinę galią ir parengtį daugiausia dėmesio skiriant sausumos gynybos pajėgumams, plėtojama kibernetinės erdvės operacinius pajėgumus, oro gynybos, logistikos elementus, plėtoti aktyvųjį kariuomenės rezervą. Pabrėžiamas kolektyvinio saugumo svarba plėtojant ir stiprinant NATO kolektyvinės gynybos siekius akcentuojant 5 straipsnį, siekiama kuo didesnio

[107] Nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, suvestinė redakcija (2017-01-26 - 2021-12-21), *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/nqHOpwPZzd

[108] Nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-12-22), *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/GqUlwRVDtj

sąjungininkų nuolatinio buvimo Lietuvoje pabrėžiant šiuos sąjungininkus: JAV, Vokietija, Jungtinę Karalystę. Išskiriamas ir ES, siekiama stiprinti karinį bendradarbiavimą ir sąveiką su sąjungininkais ES formate; 2) valstybės visuomenės atsparumas, dokumente teigiama, kad visuomenės atsparumas prisideda prie atgrasymo nuo agresijos ir yra pirma gynybos linija; 3) Lietuvos interesus atitinkanti tarptautinė saugumo sistema, pabrėžiamas reikšmingas NATO ir ES indėlis, dvišalio bendradarbiavimo srityje akcentuojamos JAV, Lenkija, Vokietija, Jungtine Karalyste, Prancūzija, Baltijos valstybėmis, Švedija, Suomija. Taip pat pabrėžiant aktyvų bendradarbiavimą su Ukraina, Sakartvelu, Moldova.[109] Dokumente pabrėžiama, kad vienas iš Europos kaimynystės uždavinių yra „skleisti demokratijos, laisvosios rinkos, įstatymo viršenybės, skaidrumo ir atskaitomybės idėjas ir praktiką, remti nepriklausomą žiniasklaidą ir pilietines organizacijas bei demokratinius procesus, ginti žmogaus teises ir laisves Baltarusijos Respublikoje ir Rusijos Federacijoje“.[110]

Kitas svarbus dokumentas numatantis Lietuvos kariuomenės naudojimo būdus siekiant įgyvendinti valstybės gynybos politikos tikslus yra Lietuvos Respublikos karinė strategija. Joje nustatomi kariniai tikslai, apibrėžiamas jų įgyvendinimas ir reikalavimai ginkluotosioms pajėgoms.[111] Naujausia šio dokumento versija išleista 2016 m. Karinėje strategijoje apibrėžiama saugumo aplinka, kurioje Lietuvos saugumą užtikrina narystė NATO ir JAV buvimas Europoje, kaip pagrindinis Lietuvos saugumą mažinantis veiksnys yra Rusija ir jos vykdomi veiksmai. Taip pat akcentuojamas dvišalis ir daugiašalis bendradarbiavimas su JAV, Baltijos ir Šiaurės valstybėmis ir Lenkija. Pabrėžiama ES saugumo ir gynybos politika, kuri įtvirtina abipusės pagalbos ir solidarumo principą tarp šalių narių, kuri taip pat prisideda prie Lietuvos saugumo stiprinimo.[112]

Strategijoje taip pat apibrėžiami rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės. Kaip pagrindinė konvencinė grėsmė minima Rusija ir jos karinio potencialo augimas, taip pat akcentuojamos informacinės atakos, kurias organizuoja Rusija, skatindama nepasitenkinimą ir nepasitikėjimą demokratine santvarka, krašto apsaugos sistema, skaldydama visuomenę. Taip pat minimos tokios grėsmės kaip kibernetinės atakos ir terorizmas.[113] Gynybos politikos principai įgyvendinami remiantis visuotinės ir besąlyginės gynybos principu, Lietuva ir NATO sąjungininkai yra pasirengę ginklu ginti šalį panaudojant visus turimus valstybės išteklius. Lietuvos saugumas grindžiamas savarankiška ir kolektyvine gynyba.[114] Atgrasymas užtikrinamas plėtojant kariuomenę savarankiškai ir kartu su sąjungininkais, plėtojant priimančios šalies paramą, rengiant piliečius valstybės gynybai ir neginkluotam pasipriešinimui, užtikrinant

[109] Nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-12-22), *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/GqUlwRVDtj
[110] *Ibid*.
[111] Lietuvos Respublikos karinė strategija, *patvirtina Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2016 m. kovo 17 d. įsakymu Nr. V-252*, (Vilnius, 2016).
[112] *Ibid*.
[113] *Ibid*.
[114] *Ibid*.

nepertraukiamą sąjungininkų buvimą Lietuvoje, plėtojant žvalgybos pajėgumus. Iškeliami reikalavimai kariuomenei, jos pajėgumams ir personalui. Akcentuojamas gebėjimas veikti savarankiškai ir kartu su NATO, pereiti į karo meto struktūrą ir greitai reaguoti į grėsmes. Taip pat iškeliami reikalavimai bendrai ginkluotosioms pajėgoms, kurias sudaro ne tik kariuomenė, bet ir kiti pagal Lietuvos Respublikos įstatymus daliniai, tarp jų ir Lietuvos šaulių sąjungos koviniai būriai.[115]

Siekiant visuomenei išsamiai pristatyti Lietuvos gynybos nuostatas 2017 m. buvo išleista Lietuvos gynybos Baltoji knyga, kurioje pristatomi pagrindiniai iššūkiai Lietuvos saugumui ir kintančios saugumo aplinkos įtaka Lietuvos gynybos politikai.[116] Šioje knygoje pristatomi ilgalaikiai iššūkiai Lietuvos saugumui, išskiriami trys pagrindiniai: 1) Rusijos revizionizmas; 2) informacinės ir kibernetinės grėsmės; ir 3) NATO pietų kaimynystėje kylančios grėsmės.[117] Aptariama Lietuvos gynybos politika pasikeitusioje saugumo aplinkoje, išskiriamos pagrindinės Lietuvos gynybos politikos kryptys: 1) Nacionalinių gynybos pajėgumų stiprinimas; 2) NATO kolektyvinės gynybos ir atgrasymo stiprinimas; 3) visuotinės ir valstybės pasirengimo ir atsako į nekarines grėsmes stiprinimas; ir 4) regioninio tarptautinio saugumo plėtra.[118]

Apibendrinant nacionalinio saugumui ir gynybai skirtus dokumentus, galima teigti, kad Lietuvos koncepciniame komponente pagrindiniu grėsmės šaltiniu įvardijama Rusijos Federacija, kuri karinėmis ir kitomis priemonėmis kelia tiesiogine grėsmę Lietuvos Respublikai. Išskiriami trys ramsčiai, kuriais remiamasi gynybos srityje:

1) Valstybės savarankiška ir kolektyvinė gynyba, akcentuojant būtinybę stiprinti nacionalinius pajėgumus ir NATO kaip pagrindinį kolektyvinės gynybos saugumo garantą bei bendradarbiavimas ES bendroje saugumo ir gynybos formate.
2) Visuomenės atsparumas dezinformacijai ir informacinis saugumas.
3) Tarptautinės saugumo sistemos užtikrinimas, akcentuojant daugiašalius ir dvišalius bendradarbiavimus, paremtus demokratijos, tarptautinių normų ir įstatymų viršenybės principais.

2.2.2. Fizinis komponentas

Įgyvendinant koncepciniame komponente apibrėžtas nuostatas ir atsižvelgiant į besikeičiančia saugumo situaciją vykdomi fizinio komponento pokyčiai, modernizuojant kariuomenę ir vystant gynybos plėtros projektus. Lietuvos kariuomenė sudaro sausumos pajėgos,

[115] Lietuvos Respublikos karinė strategija, *patvirtina Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2016 m. kovo 17 d. įsakymu Nr. V-252*, (Vilnius, 2016).
[116] Lietuvos gynybos politikos Baltoji knyga, *Lietuvos Respublikos krašto apasaugos ministerija*, (Vilnius, 2017).
[117] *Ibid*.
[118] *Ibid*.

karinės oro pajėgos, karinės jūrų pajėgos, specialiųjų operacijų pajėgos, logistikos valdyba ir mokymų ir doktrinų valdyba (žr. 3 priedą). Sausumos pajėgos sudarytos iš pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“, kuri kartu su 2016 m. įsteigta pėstininkų brigada „Žemaitija“ bei Krašto apsaugos savanorių pajėgomis užtikrina Lietuvos sausumos teritorijos apsaugą ir gynybą.[119] Siekiant įgyvendinti mišrios kariuomenės principą ir didinti kariuomenės rezervo personalo skaičių ypač svarbus – kariuomenės personalo klausimas. Siekiant pilnai sukomplektuoti kariuomenės vienetus bei parengti kariuomenės rezervą 2015 m. priimtas sprendimas laikinai atnaujinti nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą (toliau – NPPKT), kuri buvo panaikinta 2008 m., o jau 2016 m. šis sprendimas įvirtintas neribotam laikui. Pasak tuometinio kariuomenės vado Jono Vytauto Žuko, pasikeitusi geopolitinė situacija reikalauja pokyčių ir papildomų karinių pajėgumų, kurių neužtikrina tik profesinė karo tarnyba.[120] Taigi, buvo pereita prie mišraus kariuomenės modelio, formuojant kariuomenę iš pilnai rašykite (toliau –PKT) karių, NPPKT karių ir karių savanorių. Šis modelis leidžia įtraukti platesnė visuomenės dalį į valstybės gynybą, didina visuomenės pasirengimą ir padeda užtikrinti veiksminga atgrasymą. 2022 m. PKT karių buvo 11 545, NPPKT karių – 3554, savanorių karių – 5380 (žr. 4 priedą). Kitas svarbus veiksnys yra rezervas, kuris yra vienas pagrindinių elementų ruošiantis visuotinai valstybės gynybai. Krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas, teigia, kad „Šiandieninė saugumo situacija reikalauja, kad Lietuvos kariuomenė, pasitelkusi rezervą, per kuo trumpesnį laiką gebėtų pereiti prie karo meto struktūros ir būtų pasirengusi užtikrinti reikiamą atsaką potencialiam agresoriui. To šiuo metu principingai ir nuosekliai siekiame atlikdami rezervo pertvarką“.[121] 2022 m. aktyvusis rezervas siekė 26 tūkst., kuriuos sudaro per pastaruosius 10 m., atlikę tarnybą kariuomenėje prievolininkai, o parengtasis rezervas 106 tūkst. žmonių, sudarytas iš visų karinį parengtumą turinčių žmonių iki 60 m. KAM siekia, kad šie skaičiai būtų padidinti iki 2025 m., t. y. aktyvųjį rezervą sudarytų 36 tūkst. žmonių, o perengtąjį rezervą 120 tūkst. Be to, siekiama, kad kiekvienas parengtojo rezervo karys turėtų savo karinį vienetą, kuriame nuolat būtų atnaujinami kariniai įgūdžiai.[122] Karinio konflikto atvejų rezervo kariai užpildytų kariuomenėje esančius laisvus etatus, taip pat būtų formuojami atskiri iš jų sudaryti padaliniai.

Siekiant tinkamai parengti karius vykdyti nustatytas užduotis ir išlaikyti kovinę parengtį bei atgrasyti potencialų priešą nuo konflikto, vykdomos nuolatinis karinis rengimas, kuris yra pagrindinė kariuomenės veikla taikos metu. Kariai vykdo pasiruošimą atitinkamai pagal savo veiklos sritis ir yra įtraukti į karinio rengimo ciklą, kurio pagrindinė dalis yra karinės pratybos ir mokymai. Pratybos

[119] Sausumos pajėgos, *Lietuvos kariuomenė*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kariuomene.lt/pajegos-ir-kariniai-vienetai/sausumos-pajegos/22901
[120] J. V. Žukas. Lietuvos kariuomenė: pereiname į naują lygmenį, *Delfi.lt*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/j-v-zukas-lietuvos-kariuomene-pereiname-i-nauja-lygmeni.d?id=69971538
[121] Krašto apsaugos ministerija stiprina Lietuvos kariuomenės rezervą, *Lietuvos Respublikos krašto apasaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 14 d., https://kam.lt/krasto-apsaugos-ministerija-stiprina-lietuvos-kariuomenes-rezerva/
[122] *Ibid*.

organizuojamos nuo individualaus iki kolektyvinio lygmens, kuomet vykdomos didesnės apimties pratybos sąveikaujant įvairiems padaliniams.[123] Lietuvoje per metus vyksta iki trisdešimties didesnės ar mažesnės apimties tarptautinių pratybų, kuriuose dalyvauja nuo kelių dešimčių iki kelių tūkst. Lietuvos ir užsienio karių. Atsižvelgiant į geopolitinę situaciją ir išaugus grėsmės lygiui NATO rytiniame flange 2014 m. Lietuvoje vyko didžiausios tarptautinės pratybos nuo šalies įstojimo į NATO „Kardo kirtis 2014“, kuriuose dalyvavo 4,5 tūkst. karių iš 10 šalių, kurių metu buvo treniruojama sąveika tarp NATO karinių vienetų bei pasirengimą vykdyti gynybos ir puolimo operacijas.[124] Tais pačiais metais Lietuvoje vyko tarptautinės pratybos „Geležinis kardas 2014“, kuriuose dalyvavo 2,5 tūkst. karių iš 9 NATO valstybių. Šių pratybų metu buvo vykdoma ne tik sąveika tarp NATO karinių vienetų, bet ir tikrinamas Lietuvos karinių vienetų pasirengimas budėti NATO greitojo reagavimo pajėgose.[125] Kiekvienais metais pavasarį ir rudenį Lietuvoje vyksta tarptautinės pratybos „Geležinis Vilkas“, kurių metu Lietuvos ir sąjungininkų kariai planuoja ir vykdo puolimo, gynybos ir kitas operacijas bei vertinama pėstininkų brigadai „Geležinis Vilkas“ priklausančių padalinių, tarp jų ir NATO Priešakinių pajėgų bataliono kovinės grupės parengtis. Šias pratybas organizuoja ir vykdo pėstininkų brigada „Geležinis Vilkas“[126]. Pėstininkų brigada „Žemaitija“ taip pat organizuoja ir vykdo kasmetines tarptautines pratybas „Stiprus grifonas“, kurių tikslas treniruoti pėstininkų brigados „Žemaitija“ vienetus, vykdant gynybos ir puolimo operacijas ir sąveikaujant su sąjungininkais.[127] Lietuvoje taip pat vykdomos specialiųjų operacijų pajėgų pratybos „Liepsnojantis kalavijas“, karinių oro pajėgų pratybos „Budrus sakalas“, karinių jūrų pajėgų pratybos „Audros debesis“ ir kitos pratybos, kuriomis siekiama išlaikyti kovinę parengtį, sąveikaujant su sąjungininkais vykdyti nustatytas užduotis ir operacijas bei ruoštis pagrindiniai Lietuvos kariuomenės užduočiai ginklu ginti Lietuvos valstybę.

Kitas svarbus aspektas siekiant išlaikyti karinę parengtį ir keistis patirtimi yra karinio personalo dalyvavimas tarptautinėse NATO, ES, JTO ir kituose formatuose organizuojamuose tarptautinėse misijose ir mokymuose. Taip pat šie mokymai leidžia įgyvendinti LR užsienio politikos interesus bei nacionalinio saugumo strategijoje iškeltus uždavinius ir prioritetus, formuoti teigiamą LR įvaizdį tarptautinėje erdvėje, prisidedant prie tarptautinių organizacijų pastangų užtikrinant taiką ir stabilumą. 2004 m. Lietuvai tapus NATO ir ES nare, indelis į tarptautinį stabilumą ir saugumą tapo ypač svarbus,

[123] Karinis rengimas - pagrindinė Lietuvos kariuomenės veikla taikos metu, *Lietuvos kariuomenė*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kariuomene.lt/musu-misija/karinis-rengimas/19
[124] Tarptautinės pratybos, kuriose dalyvauja Lietuvos kariai. Faktai ir skaičiai, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 14 d., https://kam.lt/tarptautines-pratybos-kuriose-dalyvauja-lietuvos-kariai-faktai-ir-skaiciai/
[125] *Ibid*.
[126] Prasideda vienos didžiausių tarptautinių karinių pratybų Lietuvoje „Geležinis vilkas 2022-II“, *Lietuvos kariuomenė*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://www.kariuomene.lt/kas-mes-esame/naujienos/prasideda-vienos-didziausiu-tarptautiniu-kariniu-pratybu-lietuvoje-gelezinis-vilkas-2022-ii/24944
[127] Baigėsi tarptautinės pratybos „ Stiprus grifonas 2022 “, *Lietuvos kariuomenė*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kariuomene.lt/kas-mes-esame/naujienos/baigesi-tarptautines-pratybos-stiprus-grifonas-2022-/24583

siekiant užtikrinti prisiimtų tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimą.[128] Kaip teigė buvęs krašto apsaugos ministras Raimundas Karoblis „Dalyvavimas tarptautinėse operacijose – tai priemonė įgyvendinti Lietuvos įsipareigojimus tarptautiniam saugumui ir stiprinti NATO kolektyvinę gynybą, Europos Sąjungos bendrojo saugumo ir gynybos politiką, Jungtinių Tautų taikos palaikymo pastangas, daugiašalį ir dvišalį karinį bendradarbiavimą. Jei norime kad mus kažkas gintų, mes taip pat turime prisidėti prie kitų gynybos, kitų interesų“.[129] Nuo 1994 m. pirmosios tarptautinės taikos palaikymo misijos Kroatijoje, Lietuva aktyviai dalyvauja tarptautinėse misijose. 2002– 2021 m. Lietuva dalyvavo tarptautinėje misijoje Afganistane. 2017 m. buvo įgyvendinta pirmoji nacionalinė karinė mokymo misija Ukrainoje. 2023 m. Lietuva dalyvauja JTO operacijoje Malyje, ES mokymo misijoje Malyje, Centrinėje Afrikos Respublikoje, Mozambike, Vidužemio jūroje, NATO tarptautinėje operacijoje Irake, Kosove ir kitose. Nuo pirmosios tarptautinės misijos jau daugiau kaip septyni tūkst. Lietuvos karių įgijo patirties tarptautinėse operacijose.[130]

Ypač svarbus elementas siekiant atgrasyti ir stiprinti Lietuvos gynybą yra tiesioginis NATO pajėgų buvimas Lietuvoje. 2014 m. Rusijai aneksavus Krymą ir pradėjus karinę agresiją destabilizuojančią Rytų Ukrainą, buvo suprasta, kad tradicinės karinės grėsmės neišnyko. NATO pasmerkė Rusijos agresiją Ukrainoje, sustabdė praktinį bendradarbiavimą su Rusija ir ėmėsi veiksmų atgrasymui ir gynybai stiprinti.[131] 2014 m. Velso NATO viršūnių buvo istorinis, nes pirmą kartą per ketvirtį amžiaus Aljansas skyrė daugiau dėmesio Rytų krypčiai. Buvo numatytas NATO veiksmų planas, kuriame pateikiamas nuoseklus ir išsamus būtinų priemonių paketas reaguoti į saugumo aplinkos pokyčius prie rytinių NATO sienų. Šis planas apima: 1) gynybos planų paregimą ir atnaujinimą atsižvelgiant į saugumo aplinkos pokyčius; 2) nuolatinio vadovaujančio elemento įsteigimas, ginkluotės ir kitos įrangos reikalingos greito reagavimo pajėgų veikimui dislokavimą Lenkijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Rumunijoje; ir 3) labai aukštos parengties 4 tūkst. karių kovinės grupės įsteigimas, kuri būtų pasirengusi veikti per dvi, penkias paras.[132] 2016 m. Varšuvoje NATO viršūnių susitikime priimtas bendras aljanso sprendimas atnaujinti gynybos planus Rytų Europoje, kuriame numatytas planas apsaugantis Baltijos valstybes nuo galimos izoliacijos karinės agresijos atveju. Vienas svarbiausiu šio NATO viršūnių susitikimo sprendimu Baltijos valstybėms buvo, kad visuose trijuose valstybėse bus dislokuota po sąjungininkų bataliono kovinę grupę, kurios bus suformuotos Kanados, Jungtinės

[128] Gintas Gumbrys, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Lietuvos indėlis į tarptautines operacijas: esama situacija ir galimi scenarijai,* (Volume 16, Issue 1, 2018), 59-60.
[129] Seimui pateiktas nutarimas dėl Lietuvos karių dalyvavimo tarptautinėse operacijose 2018-2019 metais, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kam.lt/seimui-pateiktas-nutarimas-del-lietuvos-kariu-dalyvavimo-tarptautinese-operacijose-2018-2019-metais/
[130] Tarptautinės operacijos ir misijos, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kam.lt/tarptautines-operacijos-ir-misijos/
[131] Lietuvos narystė NATO, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 14 d., https://kam.lt/lietuvos-naryste-nato/
[132] Wales summit declaration, *NATO*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 10 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm?mode=pressrelease

Karalystės ir Vokietijos šalių pagrindu.[133] Lietuvoje dislokuotos NATO pajėgos yra Vokietijos pagrindu, taip pat rotacinių pagrindų Lietuvoje užduotis vykdo JAV, Belgijos, Čekijos, Nyderlandų, Norvegijos, Liuksemburgo, Kroatijos ir Prancūzijos pajėgos (žr. 5 priedą). Taip yra pasiektas susitarimas su Vokietija dėl Vokietijos karinio kontingento nuoseklaus didinimo Lietuvoje iki brigados dydžio.[134] Bendri gynybos planai tampa ypatingai svarbus reaguojant į nuo 2022 m. vasario 24 d. pradėta plataus mąsto karą Ukrainoje. NATO turėtų grįžti prie pirminio tikslo, t. y. gynybos prieš agresyvią ir militarizuotą Rusiją. Pagrindinis NATO prioritetas turėtų būti perėjimas nuo atgrasymo politikos į gynybą, didinant NATO pajėgumus Europoje ir peržiūrint aljanso rizikų valdymo mechanizmus ir vertinant galimą ilgalaikį konflikto eskalavimą tarp Rusijos ir NATO perspektyvą.[135]

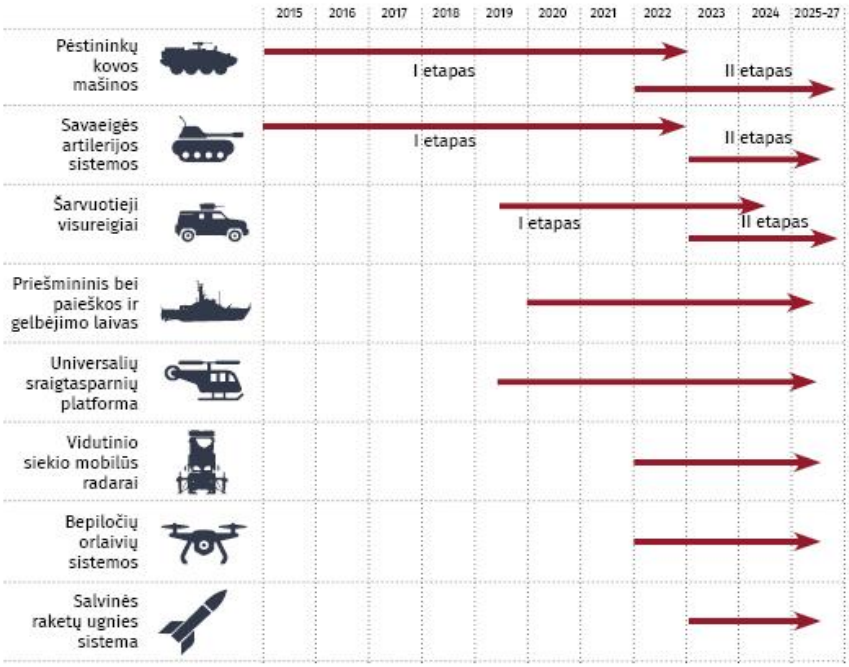
2022 m. NATO viršūnių susitikime Madride numatyta steigti nuolatinę NATO vadavietė Lenkijoje, nuolatinį brigados dydžio vienetą Rumunijoje, rotacines Brigados dydžio pajėgas Baltijos valstybėse su nuolatiniu valdymo elementų šalyse. Pereinama nuo oro policijos misijos į oro gynybos rytiniame NATO flange, dislokuojant didesnes oro pajėgas. 8 kartus didės NATO greitosios reagavimo pajėgos iki 300 tūkstančių karių. Patvirtinta nauja NATO strateginė koncepcija, kurioje apibrėžiama NATO rytinio flango gynyba. Rusija pirma karta aljanso istorijoje įvardijama kaip pagrindinė ir ilgalaikė grėsmė. Suomija ir Švedija pakviestos tapti NATO narėmis. 2023 m. balandžio 4 d. Suomija priimta į NATO, o tai reiškia, kad didės NATO siena su Rusija. Taip pat numatyta toliau remti Ukraina finansinėmis ir karinėmis priemonėmis. Pareinama nuo atgrasymo politikos prie gynybos.[136]

Siekiant didinti kariuomenės galia ir reakciją į galimas grėsmes nuo 2015 m. pradėti ir tęsiami modernizacijos procesai.[137] Pagrindiniai šiuo metu vykdomi modernizacijos projektai skirti Lietuvos kariuomenės prioritetiniams kariniams pajėgumams plėtoti: įsigyjamos pėstininkų kovos mašinos „Vilkas“ ir šarvuoti visureigiai „JLTV“, diegiama moderni savaeigė artilerija „PZH 2000“, planuojama įsigyti „Caesar“ haubicas, sudaryta sutartis dėl raketinių artilerijos sistemų „HIMARS“ įsigijimo, šią sistemą taip pat turės ir kitos Baltijos valstybės. Toliau vykdomi priešminininių laivų ir paieškos ir gelbėjimo laivų įsigijimo projektai, planuojamas universalių sraigtasparnių „UH-60“ pirkimai (siekiant pakeisti šiuo metu naudojamus pasenusius rusų

[133] Warsaw summit key decisions, *NATO*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 12 d., https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_02/20170206_1702-factsheet-warsaw-summit-key-en.pdf
[134] Anušauskas: Lietuvai reikia laiko pasirengti priimti papildomas vokiečių pajėgas, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 12 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1719034/anusauskas-del-vokieciu-brigados-dislokavimo-vietos-spres-ne-vyriausybes-o-kariskiai
[135] Liana Fix, Steven Keil, NATO and Russia after the Invasion of Ukraine, *German Marshall Fund of the United States*, žiūrėta 2023 m. vasario 8 d., https://www.jstor.org/stable/resrep42862
[136] Madrid summit declaration, *NATO*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 18 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm
[137] Kariuomenės plėtra ir stiprinimas, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kam.lt/kariuomenes-pletra-ir-stiprinimas/

gamybos Mi-8 neatitinkančius vakarietiško standarto), kovinių dronų „Switchblade“ įsigijimai, toliau plėtojami oro erdvės stebėjimo ir oro gynybos pajėgumai, įsigyjant „NASAMS“ vidutinio nuotolio oro gynybos sistemas, įsigyjama logistinė techninė įranga, atnaujinama personalo ginkluotė ir ekipuotė (žr. 6 pav.).[138]

6 pav. Lietuvos kariuomenė modernizacijos projektai

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: Kariuomenės modernizacija, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kam.lt/kariuomenes-modernizacija/

Taip pat priimti svarbūs sprendimai dėl tolesnių Lietuvos kariuomenės svarbių projektų: papildomo kiekio pėstininkų kovos mašinų likusiems kariuomenės daliniams aprūpinti, savaeigių artilerijos sistemų pėstininkų brigadai „Žemaitija“, medicininių transporto priemonių įsigijimo, taip pat perėjimo prie naujos daugiafunkcinės laivų platformos, pasenusių vidutinio nuotolio radarų atnaujinimo.[139] Nepaisant modernizacijos proveržio, kuris buvo pasiektas padidinus krašto apsaugos sistemos finansavimą, kariuomenės poreikis moderniai ginkluotei, technikai, įrangai ir atsargoms išlieka didelis, atsižvelgiant į buvusį finansavimo trūkumą, išaugusią LK struktūrą, jau turimų ginkluotės sistemų, technikos ir transporto priemonių poreikius atnaujinti, modernių technologijų diegimo kaštus.

Spartus Lietuvos kariuomenės personalo skaičiaus didėjimas, naujos ginkluotės, įrangos ir technikos augimas, išaugusios karinio rengimo apimtys ir priimančiosios šalies teikiama parama

[138] Kariuomenės modernizacija, *Lietuvos Respublikos krašto apasaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kam.lt/kariuomenes-modernizacija/
[139] *Ibid.*

išryškino esamos kariuomenės infrastruktūros trūkumus. Šiuo metu infrastruktūros plėtros iššūkius lemia ne tik didelių finansinių investicijų poreikis, bet ir teisiniai bei techniniai apribojimai, kuriuos reikia kompleksiškai spręsti. Siekiant laiku ir kokybiškai patenkinti nacionalinius ir sąjungininkų poreikius. Svarbiausias uždavinys – sklandi trijų naujų karinių miestelių (Šilalėje, Šiauliuose ir Vilniuje) plėtra, kuri ne tik gerokai padidins kariuomenės infrastruktūros pajėgumus, bet ir leis išbandyti naują infrastruktūros plėtros modelį – viešojo ir privataus sektorių partnerystę, kuris galėtų būti taikomas ir ateityje.[140]

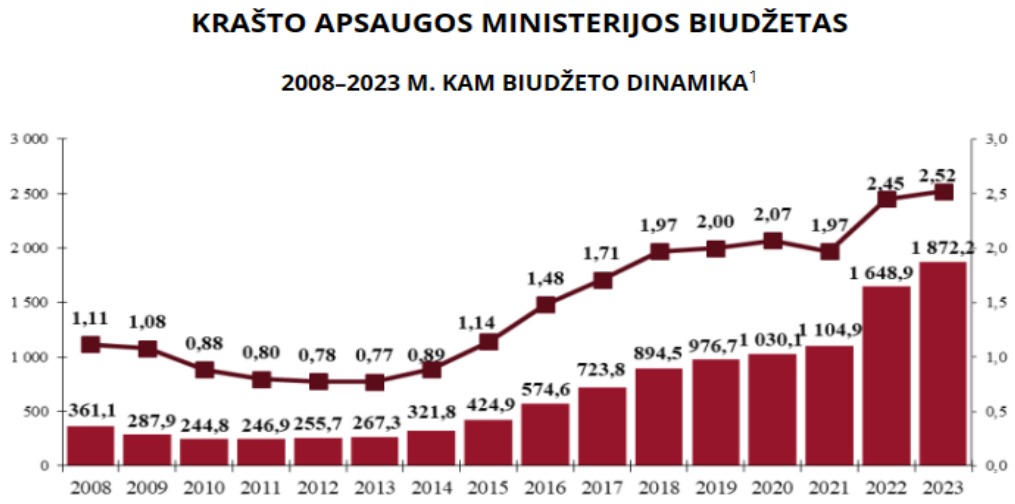
Pabradėje pradėta kurti infrastruktūra, skirta NATO labai aukštos parengties jungtinėms užduočių pajėgoms (angl. *Very High Readiness Joint Task Force*, VJTF) priimti. Projektas apima naujų kareivinių statybą, valgyklos, inžinerinių tinklų, technikos remonto dirbtuvių, sraigtasparnių aikštelės, daugiafunkcio centro ir kitų svarbių infrastruktūros elementų kūrimą, sutartis pasirašyta 2023 m., o statybų pabaiga numatyta 2025 m. Vienas didžiausių KAM pradėtų įgyvendinti infrastruktūros projektų – Rūdninkų karinio poligono atkūrimas ir atnaujinimas, kuris reikalingas kariniams mokymams ir pajėgumams plėtoti. Kitas labai svarbus ir sudėtingas projektas – bendras Lietuvos ir Vokietijos ilgalaikis naujos infrastruktūros kūrimas Rukloje. Jo metu kuriama nauja infrastruktūra pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ artilerijos ir logistikos batalionams bei NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinei grupei. Projekte numatytos naujos kareivinės ir kitos pastatų grupės, erdvės mokymams ir treniruotėms, medicinos punktas, sandėliai, erdvės laisvalaikiui.[141] Visi šie projektai reikšmingai prisidės prie kariuomenės kovinės galios stiprinimo, pagerins priimančiosios šalies paramos ir mokymo sąlygas į Lietuvą atvykstantiems sąjungininkams.

Vienas iš pagrindinių veiksnių lemiančių karinių pajėgų plėtojimą, ginkluotės įsigijimus ir personalo skaičių yra krašto apsaugos sistemos finansavimas. Aiškūs prioritetai ne visada lėmė praktinį įgyvendinimą. Pavyzdžiui, Lietuvos gynybos biudžetas tapus NATO nare buvo sumažintas nuo 1,4 proc. 2004 m. iki 0,77 proc. nuo BVP 2013 m., kuris buvo vienas žemiausių aljanse ir neatitiko NATO keliamo 2 proc. išlaidų gynybai standarto.[142] Vis dėl to Rusijos konfliktas su Ukraina buvo katalizatorius įgyvendinti sprendimus stiprinant karinius pajėgumus. Kadangi buvo sutarimas tarp visų politinių partijų, Lietuvos Seimas pirmą kartą po nepriklausomybės atkūrimo gerokai padidino gynybos biudžetą, kuris išaugo 32 proc. 425 mln. eurų, ir pasiekė 1,14 proc. nuo BVP, 2015 m.[143] Tai neabejotinai tapo nauja tendencija po

[140] Infrastruktūros plėtra, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 5 d., https://kam.lt/infrastrukturos-pletra/
[141] *Ibid*.
[142] Gynybos biudžetas, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://kam.lt/faktai-ir-skaiciai/gynybos-biudzetas/
[143] *Ibid*.

dešimtmečio gynybos išlaidų mažinimo, žingsnis į priekį siekiant ilgalaikio tikslo įgyvendinimo NATO rekomenduojamų 2 proc. 2019 m. gynybos biudžetas pasiekė 2 proc. nuo BVP, o 2023 m. šis rodiklis siekia 2,52 proc. nuo BVP.[144]

7 pav. Krašto apsaugos ministerijos biudžetas.

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: Gynybos biudžetas, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://kam.lt/faktai-ir-skaiciai/gynybos-biudzetas/

Apibendrinant fizinį kariuomenės galios komponentą, galime teigti, kad:

1) 2008 m. panaikinta nuolatinė privalomoji karo tarnyba pereinant prie profesionalios kariuomenės ir orientuojantis daugiau į tarptautines operacijas ir tarptautines grėsmes mažiau dėmesio skiriant nacionaliniai gynybai buvo klaida, kuria 2014 m. pasikeitus geopolitinei situacijai ir išaugus Rusijos grėsmei suskubta taisyti atnaujinat nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą taip užpildant kariuomenės vienetus ir didinant rezervo pajėgumus. Nuo 2014 m. stiprinama Lietuvos kariuomenė – įkuriama pėstininkų brigada „Žemaitija“ ir papildomi batalionai, kurie gali veikti platesniame gynybos kontekste. Tačiau reikia pripažinti, kad pastaraisiais metais plečiantis kariuomenės struktūrai ir didinant kariuomenės infrastruktūra profesinės karo tarnybos karių skaičius beveik nekito, o ilgamete patirti turinčius karius išeinančius į atsargą keičia nauji mažai patirties turintys kariai, kuriems tenka didelis krūvis dėl siekio didinti šaukiamų Lietuvos Respublikos piliečių skaičiaus į kariuomenę bei siekio didinti aktyviojo rezervo mokymų skaičių.

2) pradedama diskutuoti apie divizijos kūrimą, atsižvelgiant į didėjančia Rusijos grėsmę.

3) grįžtama prie mišrios kariuomenės modelio, siekiant pilnai sukomplektuoti kariuomenės vienetus ir didinti rezervo pajėgumus bei įtraukti kuo didesnę visuomenės dalį į gynybą. Tačiau nėra konkrečių planų kaip tinkamai išnaudoti parengtąjį rezervą valstybės gynybos kontekste.

[144] *Ibid.*

4) vykdomos didelio mąsto pratybos kartu su sąjungininkais, planuojant ir vykdant gynybines ir puolamąsias operacijas Lietuvos teritorijoje. Dalyvaujame tarptautinėse operacijose, tobulinant savo įgūdžius ir žinias, įgaunama kovinės patirties konflikto zonose.

5) pradėti ir tęsiami kariuomenės modernizacijos procesai, įsigyjant naujausias ir pažangiausias vakarietiškas technologijas, leidžiančias turėti aiškų pranašumą prieš galimą priešą. Įsigyjamos pėstininkų kovos mašinos, artilerinės sistemos, salvinės raketų ugnies sistemos, dronai pakelia kariuomenę į kitą kokybinį lygį. Tačiau, reikia pripažinti, kad kariuomenės poreikis moderniai ginkluotei, technikai, įrangai ir atsargoms išlieka didelis, nes pasenusi technika ir ginkluotė, iš esmės, buvo pradėta keisti tik nuo 2014 m., o pagrindiniai infrastruktūros plėtros projektai, pradėti vykdyti tik pastaraisiais metais siekiant tinkamai priimti sąjungininkus ir patenkinti Lietuvos kariuomenės poreikius;

6) krašto apsaugai skirtas biudžetas nuo 2014 m. nuolat augo ir 2023 m. pasiekė 2,52 proc. nuo BVP.

2.2.3. Moralinis komponentas

Vertinant moralinį karinės galios komponentą, Lietuvos politinis elitas nuo nepriklausomybės atkūrimo sutarė, jog strateginis Lietuvos tikslas yra integracija į Vakarus tampant NATO ir ES nare.[145] Dar 1994 m. prezidentas Algirdas Brazauskas išsiuntė laišką NATO generaliniams sekretoriui išreikšdamas Lietuvos norą prisijungti prie aljanso.[146] 2007 m. Prezidentas Valdas Adamkus, pabrėžė, kad Lietuva pagrindiniu savo saugumo ir nepriklausomybės garantu pasirinko NATO, „Būdami šio NATO nariais tvirtai žinome, kad iškilus pavojams nebūsime palikti vienui vieni. Šiandien saugumo jausmą mūsų žmonėms stiprina paprastas, dar niekada nepažeistas pažadas, jog Aljanso partnerės visada ateis viena kitai į pagalbą“.[147] 2012 m. buvo pasirašytas Lietuvos parlamentinių partijų susitarimas dėl 2012–2016 m. gynybos politikos įgyvendinimo. Dokumente NATO apibūdinama kaip patikima kolektyvinio saugumo ir gynybos organizacija, kuri garantuoja savo narių saugumą ir gynybą.[148] 2014–2020 m. Parlamentinių partijų susitarime teigiama, jog pastarieji Rusijos veiksmai Ukrainoje kelia iššūkį Lietuvos ir regioniniam saugumui. Todėl buvo nustatyti šie aiškūs prioritetai: 1) stiprinti dalyvavimą euroatlantinėse institucijose, tokiose kaip ES ir NATO bei bendradarbiavimas su JAV,

[145] Linas Kojala, Vytautas Keršanskas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Rusijos agresijos Ukrainoje poveikis Lietuvos nacionalinio saugumo plėtojimui*, (Volume 13, Issue 1, 2015), 174.
[146] Lietuva: dalyvavimas NATO, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://kam.lt/apie-nato/lietuva-dalyvavimas-nato/
[147] V.Adamkus: integracija į NATO buvo svarbi pamoka, *Delfi.lt,* žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vadamkus-integracija-i-nato-buvo-svarbi-pamoka.d?id=12686371
[148] Lietuvos parlamentinių partijų susitarimas dėl gynybos politikos 2012-2016 m., *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta, 2022 m. rugsėjo 11 d., https://www3.lrs.lt/docs2/WIPTXBJB.PDF

užtikrinant Lietuvos stabilumą ir saugumą; 2) akcentuojami Rusijos bandymai siekiant iškreipti istorinius faktus; 3) pabrėžiami energetikos politikos prioritetai, kaip Baltijos energetikos rinkos tinklų sujungimo planas ir suskystintų gamtinių dujų terminalo Klaipėdoje veiklos užtikrinimas; 4) iki 2020 m. padidinti gynybos biudžetą iki 2 procentų nuo BVP; ir 5) didinti atgrasymo poveikį vykdant bendras pratybas su NATO sąjungininkais ir užtikrinti sienų su Rusija, Baltarusija saugumą.[149]

2014 m. prezidentė Dalia Grybauskaitė ragino sparčiau didinti išlaidas gynybai, „Mes esame šiandien grėsmių sūkuryje, o ne rytoj, ne poryt, ir deklaracijų, dokumentų, pareiškimų laikas praėjo seniai, reikia pradėti dirbti“ kalbėjo prezidentė.[150] Prezidentė taip pat pridėjo, kad „Laikas ir gyvenimas parodė, kad buvome labai teisūs, kad labai griežtai reikalavome gynybos planų, buvome teisūs, kad grąžinome savanorišką krašto gynybą, buvome teisūs, kad pradėjome ruošti rezervistus, buvome teisūs, kad suteikėme šauliams įgaliojimus ir gebėjimus, buvome teisūs, kad padarėme mišrią kariuomenę, o ne vien profesionalią“.[151] 2016 m. Seime buvo priimta rezoliucija dėl Lietuvos Respublikos užsienio, saugumo ir gynybos politikos nuoseklumo ir tęstinumo 2016–2020 m., kurioje numatyta nuosekliai didinti finansavimą krašto apsaugai, kad 2020 m. būtų pasiektas 2 proc. nuo BVP rodiklis. 2018 m. buvo pasirašytas Lietuvos Respublikos Seime atstovaujamos politinės partijų susitarimas dėl Lietuvos gynybos politikos gairių kuriame, kuriame dar karta patvirtinamas nuoseklus gynybos finansavimo didinimas tam skiriant ne mažiau kaip 2 proc. nuo BVP, o taip pat kas metus didinti finansavimą ir ne vėliau kaip 2030 m. pasiekti ne mažiau kaip 2,5 proc. nuo BVP.[152]

Reaguojant į Rusijos plataus mąsto invaziją Ukrainoje, 2022 m. Seime pasirašytas dar vienas parlamentinių partijų susitarimas įtvirtinantis nuostatas dėl Lietuvos saugumo ir gynybos stiprinimo. Jame sutarta išlaikyti gynybai skirtą 2,5 proc. nuo BVP, tolesnį finansavimą sieti su konkrečiais krašto apsaugai skirtais poreikiais ir didinti piliečių parengtų krašto gynybai skaičių bei spartinti aktyviojo rezervo nuoseklų augimą. Sutarimas galios iki 2030 m.[153] 2022 m. prezidentas Gitanas Nausėda pabrėžė, kad turi būti numatyta galimybė didinti krašto apsaugai

---

[149] Lietuvos Respublikos seime atstovaujamų politinių partijų susitarimas dėl 2014-2020 metų Lietuvos Respublikos užsienio, saugumo ir gynybos politikos strateginių gairių, *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 11 d., https://www3.lrs.lt/docs2/RIGVVKWU.PDF

[150] D. Grybauskaitė ragina šiemet didinti išlaidas gynybai, Z. Balčytis ramina, kad karo nebus, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., *https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/44079/d-grybauskaite-ragina-siemet-didinti-islaidas-gynybai-z-balcytis-ramina-kad-karo-nebus*

[151] *Ibid*.

[152] Lietuvos Respublikos Seime atstovaujamos politinės partijų susitarimas dėl Lietuvos gynybos politikos gairių, *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 11 d., https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Partij%C5%B3%20susitarimas%20d%C4%97l%20Lietuvos%20gynybos%20politikos%20gairi%C5%B3.pdf

[153] Seime bus pasirašomas parlamentinių politinių partijų susitarimas dėl nacionalinio saugumo ir gynybos artimiausio laikotarpio sustiprinimo, *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 12 d., https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=281847

skiriamas lėšas iki 3 proc. nuo BVP.[154] 2023 m. prezidentas Gitanas Nausėda 19 metų narystės NATO proga sakė, „Šiandien Lietuvos kariuomenės kovinis pasirengimas, ginkluotė, amunicija, procedūros atitinka aukščiausius Aljanso standartus. Lietuvos kariuomenė yra pasirengusi veikti išvien su sąjungininkų pajėgomis kaip integrali jų dalis. Šiandien mes turime būti pasirengę ginti ne tik save, bet ir, prireikus, padėti gintis savo sąjungininkams. Būtent tokia kolektyvinė atsakomybė ir solidarumas yra NATO esmė ir veiklos pagrindas“.[155]

Taigi, galima stebėti nuoseklų politikos vykdymą vertinant NATO kaip pagrindinį saugumą garantą, akcentuojant V straipsnio svarbą, numatančio, kad vienos narės ginkluotas užpuolimas bus laikomas visu užpuolimu, bei nepamirštant III straipsnio, sakančio, kad šalys nuolatos palaikys ir plėtos individualų ir kolektyvinį pajėgumą. Vis dėl to, politiniai pareiškimai ne visada buvo praktiškai įgyvendinami, tapus NATO nare gynybos biudžetas buvo nuolat mažinimas iki 2013 m. ir tik prasidėjus 2014 m. Ukrainos krizei pradėtas nuosekliai didinti, labiau akcentuojant poreikį stiprinti nacionalinius pajėgumus. Taigi, net ir turint aiškiai suformuotus saugumo prioritetus, pritrūko aiškios ir kryptingos politikos, kuria būtų siekiama įgyvendinti reikiamas reformas taip mažinant pažeidžiamumą.

Vertinant moralinį karinės komponentą, galima teigti, kad Lietuvos gynybos politika yra nuosekli ir NATO – įvardijamas kaip pagrindinis saugumo garantas, akcentuojant V straipsnio svarbą, numatančio, kad vienos narės ginkluotas užpuolimas bus laikomas visu užpuolimu, bei nepamirštant III straipsnio, sakančio, kad šalys nuolatos palaikys ir plėtos individualų ir kolektyvinį pajėgumą. Taip yra akcentuojama valstybės savarankiška ir kolektyvinė gynyba bei būtinybė stiprinti nacionalinius pajėgumus, o NATO įvardijant kaip pagrindinį kolektyvinės gynybos saugumo garantą. Pagrindinė grėsmė kyla iš Rusijos Federacijos, kuri karinėmis ir kitomis priemonėmis kelia tiesioginę grėsmę Lietuvos Respublikai. Vis dėl to, politiniai pareiškimai ne visada buvo praktiškai įgyvendinami, tapus NATO nare gynybos biudžetas buvo nuolat mažinimas iki 2013 m. ir tik 2014 m. prasidėjus Ukrainos krizei pradėtas didinti, labiau akcentuojant poreikį stiprinti nacionalinius pajėgumus. Be to, nepaisant nuolat akcentuojamos Rusijos grėsmės, buvo nukrypstama nuo koncepcijos kuri rėmėsi teritorine gynyba prie greitai perdislokuojamų profesinės tarnybos karių pagrindu sudarytų vienetų, kurie veiksmingesni NATO kontekste vykdant tarptautines operacijas ir misijas. Taip pat buvo atsisakyta privalomosios pradinės karo tarnybos tai drastiškai sumažino karių skaičių ir gebėjimą reaguoti į galimas grėsmes

[154] Krašto apsaugos biudžeto dilema: mažesnis finansavimas saugumui ar didesnė valstybės skola?, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1798130/krasto-apsaugos-biudzeto-dilema-mazesnis-finansavimas-saugumui-ar-didesne-valstybes-skola

[155] Nausėda: šiandien turime būti pasirengę ginti ne tik save, *Delfi.lt*, žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nauseda-siandien-turime-buti-pasirenge-ginti-ne-tik-save.d?id=92941077

Lietuvos teritorijoje. Taigi, net ir turint aiškiai suformuotus saugumo prioritetus, pritrūko aiškios ir kryptingos politikos, kurią būtų siekiama įgyvendinti, taip mažinant pažeidžiamumą.

2.3. Lenkijos gynybos politika

Remiantis pasirinktu John Frederick Charles Fuller karinės galios modeliu, kurį sudaro koncepcinis (doktrinos ir karo principai), fizinis (žmogiškieji ištekliai, ginkluotė ir technika) ir moralinis (motyvacija, lyderystė ir vertybės) komponentai, nagrinėjama Lenkijos gynybos politika.

2.3.1. Koncepcinis komponentas

Vienas iš pagrindinių Lenkijos saugumo ir gynybos politiką apibrėžiančių dokumentų yra Lenkijos nacionalinė saugumo strategija, kurioje apibrėžiama saugumo aplinka, nacionaliniai interesai ir strateginiai tikslai nacionalinio saugumo srityje.[156] 2020 m. patvirtintoje strategijoje didžiausia grėsme Lenkijos nacionaliniam saugumui įvardijama Rusija, kurios politika vykdoma pasitelkiant karinę jėgą. Strategijoje teigiama, kad agresija prieš Sakartvelą, neteisėta Krymo aneksija ir veiksmai Rytų Ukrainoje pažeidė pagrindinius tarptautinės teisės principus ir pakirto Europos saugumo sistemos ramsčius. Rusijos Federacija intensyviai plėtoja savo puolamuosius karinius pajėgumus vakarų strategine kryptimi, didina pajėgumus Baltijos jūroje, vis stipriau militarizuoją Kaliningrado sritį, ir vykdo didelio masto karines pratybas, pagal kurias numatomas konfliktas su NATO, greitas didelių karinių pajėgų dislokavimas ir net branduolinių ginklų panaudojimas. Rusijos Federacija taip pat vykdo hibridinio pobūdžio veiklą kuri kelia konflikto (netyčinį konfliktą, kilusį dėl smurto protestų metu) pavojų, pastebima, kad Rusija pasitelkia ir nekarines priemones (kibernetines atakas, dezinformaciją), siekiant destabilizuoti Vakarų valstybių ir visuomenių struktūras ir sukelti nesutarimus tarp sąjungininkų. Pabrėžiama, kad Rusijos Federacija ir toliau tęs tokio pobūdžio politiką, kuria siekiama pakenkti dabartinei tarptautinei tvarkai, grindžiamai tarptautine teise, siekdama atkurti savo galią ir įtaką. O pasauliniu mastu svarbiu reiškiniu įvardijama didėjanti strateginė konkurencija tarp JAV, Kinijos ir Rusijos Federacijos, kuri daro įtaką visai tarptautinei sistemai.[157]

Strategijoje pabrėžiama būtinybė stiprinti nacionalinį saugumą, tobulinant saugumą užtikrinančias priemones. Akcentuojama, kad pagrindinis Lenkijos saugumą formuojantis veiksnys yra tvirtas įsiliejimas į transatlantinę ir europinę erdvę, dvišalio bei regioninio

[156] National security strategy of the Republic of Poland 2020, *approved on 12 May 2020 by the President of the Republic of Poland, upon request of the President of the Council of Ministers*, (Warsaw, 2020).
[157] *Ibid*.

bendradarbiavimo su pagrindiniais partneriais plėtra.[158] Strategijoje teigiama, kad Lenkijos saugumas paremtas keturiais ramsčiais. Pirmas ramstis yra valstybės saugumas ir piliečiai. Akcentuojama nacionalinio saugumo ir gynybos sistemų sinchronizavimas ir valdymas pritaikant jas prie egzistuojančių iššūkių, piliečių atsparumo didinimas, kuriant bendros visuotinės gynybos sistemą. Pabrėžiamas Lenkijos ginkluotųjų pajėgų operacinių pajėgumų stiprinimas siekiant atgrasyti ir reikalui esant apsiginti, ypatingą dėmesį skiriant mobilumui bei ginkluotės ir technikos modernizavimui, gynybos biudžeto didinimo svarba, taip pat kalbama apie kibernetinio saugumo ir informacinės erdvės saugumo didinimą.[159] Antrasis ramstis – Lenkija ir tarptautinė saugumo sistema. Pabrėžiama NATO ir ES stiprinimo svarba užtikrinant Lenkijos ir visos euroatlantinės erdvės saugumą, strateginė partnerystė su JAV, siekiant užtikrinti ilgalaikį JAV ginkluotojų pajėgų buvimą Lenkijoje. Trečiasis ramstis – tapatybė ir tautinis paveldas. Ketvirtas ramstis – Socialinė ir ekonominė plėtra.[160]

Kitas svarbus dokumentas išleistas po 2016 m. inicijuotos Lenkijos saugumo aplinkos analizės, kurios metu buvo įvertinta Lenkijos saugumo aplinka, nacionalinės gynybos kontrolės ir valdymo sistema, Lenkijos ginkluotojų pajėgų operaciniai pajėgumai, nekarinis pasirengimas gynybai ir gynybos planavimo procesas yra Lenkijos gynybos koncepcija.[161] Šioje koncepcijoje aptariama saugumo aplinka ir 15 m. saugumo situacijos perspektyvos, globalus saugumo kontekstas, pagrindinės grėsmės ir iššūkiai, Lenkijos gynybinių pajėgumų modernizacija iki 2032, pabrėžiama visuotinės nacionalinės gynybos svarba.[162] Pagrindine grėsme įvardijama Rusijos Federacijos vykdoma agresyvi politika, daroma prielaida, kad iki 2032 m. Rusija išlaikys savo agresyvią poziciją vykdant užsienio politiką. Atsižvelgiant į Rusijos ir NATO karinių pajėgumų asimetriją rytiniame flange, kuri kelia tiesioginę grėsmę Lenkijai ir regionui. Taip pat atkreipiama dėmesys į nestabilią kaimynystę NATO rytiniame flange, kuria kelia Rusija savo veiksmais Ukrainoje, taip pat minima Baltarusija ir jos auganti priklausomybė nuo Rusijos, Moldova susidurianti su struktūrinių reformų įgyvendinimo problema bei augančios įtampos Armėnijoje, Azerbaidžene ir Sakartvele. Tarp grėsmių taip pat įvardijamas nestabilumas NATO pietiniame flange kylantis iš Vidurio Rytų valstybių bei Šiaurės Afrikos veikiamų valstybinių ir nevalstybinių veikėjų bei terorizmas.[163]

Koncepcijoje keliamas tikslas, 2032 m. Lenkijos ginkluotosios pajėgos turi būti pasirengusios visais atžvilgiais: jos turi turėti moderniausią ginkluotę ir techniką, gerai apmokytus

[158] *Ibid*.
[159] *Ibid*.
[160] *Ibid*.
[161] The defence concept of the Republic of Poland 2017, *ministry of National Defence*, (Warsaw, 2017).
[162] *Ibid*.
[163] *Ibid*.

karius, taip pat išbandytas ir patikrintas vadovavimo ir valdymo procedūras, kuri būtų parengta nedelsiant reaguoti krizės ir karo metu. Lenkija išlaikys savo indėlį į NATO ir ES veiklą ir stiprins bendradarbiavimą su savo sąjungininkais.[164] Teigiama, kad esminis saugumo elementas bus karinio bendradarbiavimo regione stiprinimas, ypač Baltijos jūroje, Vyšegrado grupės valstybių, Rumunija ir kitomis NATO rytinio flango šalimis. Šis bendradarbiavimas turėtų pasireikšti intensyviomis pratybomis ir mokymais, kuriant bendras vadavietes ir dalinius ir, jei įmanoma, bendrai įsigyjant karinę įrangą. Norima išlaikyti jo lemiamą vaidmenį NATO rytinio flango saugumui. Tuo pačiu metu, planuojama įsteigti papildomą vadavietę Krokuvoje, siekiant palengvinti regioninį bendradarbiavimą, įskaitant ES misijas.[165] Koncepcijoje teigiama, kad sausumos pajėgos ir oro pajėgos yra pagrindinis Lenkijos kariuomenės elementas, numatyta įsteigti naują ketvirtą diviziją siekiant padidinti ugnies galią ir atgrasyti potencialų priešą, taip pat įsigyti penktos kartos naikintuvus.[166] Pabrėžiama, kad nacionalinė gynyba yra visos visuomenės pareiga ir indėlis.[167]

Siekiant padidinti Lenkijos kariuomenės pajėgumus visose ginkluotųjų pajėgų rūšyse, profesinėje tarnyboje ir rezerve 2022 m. buvo priimtas Tėvynės gynybos įstatymas, kuris grindžiamas trimis ramsčiais – Lenkijos ginkluotųjų pajėgų finansavimo didinimu, universalios gynybos koncepcijos įvedimu ir Lenkijos kariuomenės pajėgų didinimu. Buvo apibrėžtas 3 proc. nuo BVP dydžio išlaidos gynybai, savanoriška bazinė karinė tarnyba, naujos karinės tarnybos rūšys, finansavimo ir skatinimo už tarnybą sistemos pakeitimai, lankstesnės karjeros galimybės – tai tik keletas sprendimų, įtrauktų į Tėvynės gynybos įstatymą. Remiantis Tėvynės gynybos įstatymu, didinama Lenkijos kariuomenė bei išlaidas Lenkijos ginkluotosioms pajėgoms, atkuriama rezervo sistemą, kariai skatinami likti tarnyboje ir siekiant įgyvendinti visuotinės gynybos koncepciją.[168]

Apibendrinant nacionalinio saugumui ir gynybai skirtus dokumentus, galima teigti, kad Lenkijos koncepciniame komponente pabrėžiama, kad Rusija yra pagrindinė ilgalaikė tiesioginė grėsmė Lenkijos saugumui, taip pat nestabilumas NATO rytiniame flange, kuri kelia Rusija savo karinėmis ir kitomis priemonėmis siekiant išlaikyti ir plėsti įtaką regione. Galima išskirti keturias pagrindinės pastangų kryptys užtikrinančios Lenkijos nacionalinį saugumą:

[164] *Ibid*.
[165] *Ibid*.
[166] *Ibid*.
[167] *Ibid*.
[168] Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie, Ojczyzny, *Kancelaria Sejmu RP*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000655

1) Nacionalinių pajėgumų stiprinimas pabrėžiant poreikį didinti Lenkijos ginkluotojų pajėgų operacinį pajėgumą modernizuojant kariuomenę ir sinchronizuojant saugumo ir gynybos sistemas;
2) Tarptautinės saugumo sistemos stiprinimas, pabrėžiant NATO ir ES svarbą užtikrinant Lenkijos ir visos euroatlantinės erdvės saugumą, strateginė partnerystės su JAV vystymas, siekiant užtikrinti ilgalaikį JAV ginkluotojų pajėgų buvimą Lenkijoje;
3) Pilietiškumo skatinimas pabrėžiant Lenkijos tapatybę ir tautinis paveldą bei atsparumo didinimas dezinformacijai;
4) Socialinė ir ekonominė plėtra, pabrėžiant ekonominį ir energetinį saugumą.

2.3.2. Fizinis komponentas

Vykdant koncepciniame komponente iškeltus tikslus ir uždavinius ir atsižvelgiant į grėsmes Lenkijoje įgyvendinami kariuomenės modernizacijos ir plėtros programos. Lenkijos kariuomenę sudaro sausumos pajėgos, jūrų pajėgos, oro pajėgos, specialiųjų operacijų pajėgos, teritorinės gynybos pajėgos.[169] Lenkijos kariuomenės didžiausią dalį sudaro sausumos pajėgos. Sausumos pajėgų pagrindą sudaro 4 divizijos: 11-oji divizija 12-oji divizija, 16-oji divizija ir 18-oji divizija.[170]

Įgyvendinant ginkluotojų pajėgų plėtros programą akcentuojamas kovinio potencialo stiprinimas ir operacinių pajėgumų gerinimas, teikiant prioritetą šiaurės rytų flangui ir spartinant 18-osios mechanizuotosios divizijos formavimui, didinant 16-osios divizijos kontingentą ir atkuriant prieštankinį pulką Suvalkuose.[171] 2018 m. 18-osios divizijos įkūrimas ir formavimas yra vienas iš svarbiausių elementų stiprinant ir atstatant gynybinį potencialą rytinėje dalyje. Šios divizijos įkūrimas yra reakcija į ekspansyvią ir agresyvią Rusijos politiką, įskaitant atsaką į Krymo aneksiją, karinį įsitraukimą ir hibridinius veiksmus Rytų Ukrainoje. 2020 m. birželį divizijos vadovybė ir štabas pasiekė pradinę operacinę parengtį. 2018 m. įsteigtas padalinys susijęs su 1920 m. įvykiais – pergalingu karu prieš bolševikus, Varšuvos mūšyje. Būtent šiose pajėgose išsiskyrė 18-oji pėstininkų divizija, vėliau pavadinta Geležine divizija.[172] 2022 m. buvo priimtas sprendimas formuoti dar vieną, jau penktąją kariuomenės diviziją. Leisiančia dar veiksmingiau atgrasyti potencialų agresorių ir parengti efektyvesnę gynybą užpuolimo atveju.[173]

[169] The defence concept of the Republic of Poland 2017, *ministry of National Defence*, (Warsaw, 2017).
[170] Structure of Polish Armed Forces, *Ministryof National Defence*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/national-defence/structure-of-polish-armed-forces
[171] Program Rozwoju Sił Zbrojnych RP, *Ministerstwo Obrony Narodowej* , žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/program-rozwoju-sil-zbrojnych-rp
[172] Nowa dywizja - 18. Dywizja Zmechanizowana, *Ministerstwo Obrony Narodowej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/nowa-dywizja
[173] *Ibid*.

2017 m. Lenkijoje įkurtos Teritorinės gynybos pajėgos. Teritorinės gynybos pajėgos yra naujausia Lenkijos ginkluotųjų pajėgų rūšis. Šios pajėgos sutelktos į vietinės gynybos užduočių vykdymą. Šių pajėgų sudėtis ir struktūra, pritaikyta prie valstybės teritorinio suskirstymo ir vietos poreikių bei sąlygų. Teritorinės gynybos pajėgas sudaro 15 brigadų ir dar 3 yra formuojamos šiuo metu bei apie 36 tūkst. karių.[174] Remiantis 2022 m. priimtu Tėvynės gynybos įstatymu buvo įvesta savanoriška pagrindinė karinė tarnyba. Ji skirta savanoriams, kurie išklausys 28 dienų trukmės bazinius mokymus, o po jų – iki 11 mėnesių trukmės specializuotus mokymus. Tai vienas iš sprendimų, kuris leis per kelerius metus padidinti Lenkijos ginkluotąsias pajėgas iki maždaug 300 000 karių. Tai bus apie 250 tūkst. profesionalių karių ir apie 50 tūkst. teritorinės gynybos pajėgų karių. Kariuomenės dydžio didinimas išlieka vienu iš Gynybos ministerijos prioritetų.[175] 2022 m. Lenkija į kariuomenę priėmė 13 742 profesionalius karius, o bendras Lenkijos ginkluotose pajėgose tarnaujančių skaičius išaugo iki 164 tūkst. profesionalių karių ir 36 tūkst. savanorių.[176]

Kitas svarbus veiksnys siekiant didinti gynybinį ir atgrasymo potencialą Lenkijoje ir regione yra sąjungininkų pajėgų dislokavimas Lenkijoje ir NATO rytiniame flange. 2016 m. liepą Varšuvoje vykusiame NATO viršūnių susitikime buvo priimti svarbūs Lenkijos ir regiono saugumui sprendimai. Svarbiausias iš jų buvo realus NATO rytinio flango stiprinimas. Jau 2017 m. sprendimai buvo įgyvendinti ir Lenkijoje dislokuotos ne tik sąjungininkų pajėgos, bet ir NATO bei JAV karinių pajėgų valdymo struktūros skirtos vadovauti pajėgoms rytiniame flange.[177] Šiuo metu sąjungininkų kariai Lenkijoje dislokuoti įgyvendinant dvi iniciatyvas: 1) NATO; ir 2) JAV. NATO dislokavo vieną iš keturių eFP (angl. *enhanced Forward Presence*, eFP) kovinių grupių Lenkijoje. Ją įkūrė Jungtinės Valstijos, dalyvaujant Rumunijos, Jungtinės Karalystės ir Kroatijos kariams. Visų keturių eFP kovinių grupių veiklos koordinavimas buvo patikėtas daugianacionalinei divizijai „Šiaurės rytai“. Divizijoje vadovaujanti vaidmenį atlieka Lenkija, joje tarnauja kariai iš: Lenkijos, Čekijos, Estijos, Ispanijos, Kanados, Lietuvos, Latvijos, Vokietijos, Rumunijos, Turkijos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Vengrijos, Jungtinės Karalystės ir Slovakijos (žr. 5 priedą). Remiantis dvišaliais Lenkijos ir JAV susitarimais, į Lenkiją buvo perkelta JAV brigados kovinė grupė, kovinės aviacijos brigados operatyvinė grupė ir logistikos padaliniai. Amerikiečiai taip pat nusprendė iš Vokietijos į Lenkiją perkelti vadovavimo elementą, kuris vadovauja JAV karių veiklai ne tik Lenkijoje, bet ir kitose regiono šalyse. Nuo 2019 m. spalio

[174] Wojska Obrony Terytorialnej, *Ministerstwo Obrony Narodowej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/wojska-obrony-terytorialnej-

[175] Zwiększenie liczebności Wojska Polskiego, *Ministerstwo Obrony Narodowej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/zwiekszenie-liczebnosci-wojska-polskiego-

[176] Lenkijos ginkluotosios pajėgos nuo karo Ukrainoje pradžios sulaukė rekordinio susidomėjimo, *lrytas.lt*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.lrytas.lt/pasaulis/ivykiai/2023/01/28/news/lenkijos-ginkluotosios-pajegos-nuo-karo-ukrainoje-pradzios-sulauke-rekordinio-susidomejimo-25954499

[177] Siły sojusznicze w Polsce, *Ministerstwo Obrony Narodowej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/sily-sojusznicze-w-polsce

mėn. ši struktūra veikia kaip divizijos vadovybė. Ji koordinuoja JAV karinių pajėgų veiklą mūsų regione vykdant operaciją „Atlanto ryžtas“ (angl. *Atlantic Resolve*). O jos vaidmenį dar labiau pabrėžia tai, kad jos vadu paskirtas JAV generolas. 2020 m. Lenkijoje pradėjo veikti JAV sausumos pajėgų korpuso priešakinė vadavietė. Vienintelė Europoje dislokuota tokio lygio vadovybės struktūra.[178]

2023 m. Lenkijos Ministras Pirmininkas Mateusz Morawieck paskelbė apie planus padidinti išlaidas savo kariuomenei ir saugumui po Rusijos plataus masto invazijos į Ukrainą. Lenkija jau 2022 m. buvo viena iš daugiausiai NATO išleidžiančių šalių skirianti 2,4 proc. nuo BVP, o 2023 m. planuojama skirti 4 proc. nuo BVP. Be to galima pastebėti, kad Lenkijos išlaidos gynybai nuo pat 2000 m. išliko pakankamai aukštame lygyje ir siekė apie 2 proc. nuo BVP, tai leido Lenkijai nuosekliai vykdyti kariuomenės modernizacijos projektus ir programas (žr. 8 pav.). „Karas Ukrainoje verčia mus ginkluotis dar greičiau. Todėl šiais metais dėsime precedento neturinčias pastangas: Lenkijos kariuomenei skirsime 4 proc. nuo BVP“ sakė Lenkijos Ministras Pirmininkas Mateusz Morawieck.[179]

2023 m. Lenkijos vyriausybė pasirašė sutartį dėl 116 „Abrams“ tankų iš JAV pirkimo, kurie dar šiais metais turėtų būti atgabenti į Lenkiją pagal 1,3 mlrd. eurų vertės sandorį. Taip pat 2022 m. Lenkija nusipirko dar 250 tankų „Abrams“, kurie turėtų būti pristatyti 2024 m. pabaigoje. 2020 m. Lenkija taip pat iš JAV įsigijo 32 modernius penktosios kartos naikintuvus F-35A, sandorio vertė siekė 4,2 mlrd. eurų.[180] Iš JAV Lenkija įsigijo viena pažangiausių oro gynybos sistemų „PATRIOT“ leidžiančia naikinti trumpojo nuotolio balistines raketas, tarp jų, ir sparnuotąsias raketas bei pilotuojamus ir bepiločius orlaivius, sandorio suma siekia 4,35 mlrd. eurų.[181] Ieškant alternatyvų modernios ginkluotės ir technikos įsigijimui dėl ribotų Vakarų karinės pramonės galimybių Lenkija pradėjo bendradarbiauti su Pietų Korėja, pagal 2022 m. sandorį Lenkija iš pradžių įsigis 180 tankų K2 „Black Panther“, ilgainiui planuojama įsigyti daugiau kaip 800 K2PL tanko variantų, kurių gamyba Lenkijoje prasidės 2026 m. Lenkija taip pat įsigijo 40 K9 haubicų, dar apie 600 haubicų planuojama įsigyti 2024 m., o vietinė gamyba turėtų prasidėti 2026 m. Bendradarbiaudama su Seulu Lenkija taip pat perka apie 48 lengvuosius kovinius naikintuvus FA-50. Šie lėktuvai yra suderinami su JAV gaminamais naikintuvais F-16, kuriuos turi Lenkijos karinės oro pajėgos, ir su pažangiais naikintuvais F-35A, kuriuos Lenkija taip pat užsakė iš JAV.

[178] *Ibid*.
[179] Poland to ramp up defense budget to 4% of GDP, *DW*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.dw.com/en/poland-to-ramp-up-defense-budget-to-4-of-gdp/a-64555544
[180] *Ibid*.
[181] System PATRIOT, *Ministerstwo Obrony Narodowej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/system-patriot

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Lenkija ne tik perka pažangias gynybos technologijas, tačiau ir pati jas sparčiai vysto pritaikydama savo reikmėms.[182]

8 pav. Lenkijos išlaidos gynybai.

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: Military expenditure (% of GDP) – Poland, *The world bank*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2021&locations=PL&start=2000

Apibendrinant Lenkijos kariuomenės fizinį komponentą galima teigti, kad:

1) įgyvendinant ginkluotojų pajėgų plėtros programą akcentuojamas kovinio potencialo ir operacinių pajėgumų stiprinimas, įkuriant naują divizija ir patvirtinus planus įkurti dar vieną penktąją diviziją. Įkurtos teritorinės pajėgos, kurių sudėtis ir struktūra, pritaikyta prie valstybės teritorinio suskirstymo ir vietos poreikių bei sąlygų. Remiantis daromais pakeitimas iškeltas ambicingas tikslas didinti Lenkijos ginkluotąsias pajėgas iki 300 000 karių;

2) kuriama veiksmingą atgrasymo ir gynybos sistema leidžianti efektyviai reaguoti į kylančias grėsmes;

3) nuosekliai didinamos išlaidos gynybai, kurios 2023 m. pasiekė 4 proc. nuo BVP, o Lenkija tampa viena iš lyderių skiriant lėšas gynybai. Vis dėl to kyla tam tikrų diskusijų, artėjant Lenkijos parlamento rinkimams ar pavyks išlaikyti tą pačia gynybos politikos liniją ir išlaikyti aukštą 4 proc. nuo BVP gynybos finansavimo lygį ir toliau siekiant didinti ir modernizuoti kariuomenę pasiekiant ambicingus tikslus;

[182] Poland to ramp up defense budget to 4% of GDP, *DW*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.dw.com/en/poland-to-ramp-up-defense-budget-to-4-of-gdp/a-64555544

4) modernizuojant kariuomenę diegiamos naujos ginkluotės sistemos ir technika, perkami moderniausi tankai, artilerijos sistemos, naikintuvai, diegiamos oro erdvės apsaugą užtikrinančios sistemos. Lenkija tampa viena stipriausiu ir moderniausiu Europos kariuomenių;

5) vis dėl to naujų divizijų įkūrimas ir teritorinių pajėgų integravimas į gynybos sistemą kelia nemažai iššūkių susijusiu su naujų gynybos planų paruošimu ir atnaujinimu, finansavimu, infrastruktūros sukūrimu ir paruošimu naudoti, ginkluotės ir technikos įsisavinimu, įgulų ir techninio personalo paruošimu. Didžiausias iššūkis artimiausiu metu tikėtina bus karinis personalas, kuris turės užpildyti naujas divizijas, atitinkamai jis turės būti perskirstytas iš kitų vienetų, kurie taip pat nėra 100 proc. sukomplektuoti. Tikėtina, kad prireiks iki penkerių metų norint pasiekti pilną operacinį parengtumą naujuose vienetuose.

2.3.3. Moralinis komponentas

Vertinant moralinį karinės galios komponentą, Lenkijos politinis elitas pastaraisiais dešimtmečiais nuosekliai laikosi Vakarų krypties politikos. 1999 m. vasario 26 d. Lenkijos Respublikos Prezidentas Aleksander Kwasniewski, pasirašė Lenkijos Respublikos prisijungimo prie NATO sutarties aktą. Lenkijos prezidentas sakė, kad „likus akimirkai iki NATO slenksčio peržengimo, mes garsiai ir aiškiai išreiškiame savo norą, kad aljanso durys liktų atviros naujoms, būsimoms narėms, nes saugumas yra bendras gėris“.[183] Pasak Aleksandro Kwasniewskio, įstojimas į NATO yra nepaprastas momentas, nes „dar prieš dešimtmetį Vidurio Europos ateitis kėlė nerimą. Šiandien mūsų regionas yra gilių pokyčių pavyzdys“.[184] Prezidentas priminė, kad dėl vertybių, kurias simbolizuoja NATO, Vidurio Europos tautos „sugebėjo atkakliai kovoti net ir tamsioje poJaltos sistemoje“.[185]

Prezidentas Lech Kaczynski stengėsi tradiciškai draugiškus santykius su JAV paversti konkrečiais Lenkijos saugumą stiprinančiais projektais. Jis prisidėjo prie susitarimo su JAV, pagal kurį šalies teritorijoje nuolat dislokuoti JAV kariai. 2008 m. Lenkija ir JAV pasirašė susitarimų paketą dėl vadinamojo priešraketinės gynybos skydo elementų išdėstymo Lenkijos teritorijoje, įskaitant deklaraciją dėl strateginio bendradarbiavimo.[186] Lechas Kaczynskis NATO laikė svarbiausiu Lenkijos ir Europos saugumo pagrindu. Nuo pat savo kadencijos pradžios Prezidentas vykdė politiką, kuria siekiama stiprinti transatlantinius ryšius, manė, kad NATO stabilizuojantis

[183] Podpisanie Aktu Ratyfikacji w sprawie przystąpienia Polski do Traktatu Północnoatlantyckiego, *Biuro Bezpieczeństwa Narodowego*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/194,Podpisanie-Aktu-Ratyfikacji-w-sprawie-przystapienia-Polski-do-Traktatu-Polnocnoa.html
[184] *Ibid*.
[185] *Ibid*.
[186] Polityka zagraniczna, *Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej,* žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-lecha-kaczynskiego/cztery-lata-prezydentury/polityka-zagraniczna

vaidmuo nebus ilgalaikis, jei nebus tęsiama Aljanso plėtros politika. Todėl Prezidentas rėmė rytinių partnerių pirmiausia Ukrainos ir Sakartvelo – narystės siekius.[187] Pripažindamas būtinybę įtraukti NATO pajėgas ir už Europos ribų (pvz., Afganistane), prezidentas taip pat nuosekliai pasisakė už tradicinės Aljanso funkcijos, t. y. valstybių narių gynybos stiprinimą.[188]

Prezidentas Bronislaw Komorowski 2014 m. Lenkijos įstojimo į NATO 15 metų proga pabrėžė, kad svarbu stiprinti NATO, nes tai yra svarbiausia priemonė, padedanti Vakarų pasauliui, Europai ir Lenkijai tapti saugesniems. Pasak Prezidento, sutarimas, vyravęs Lenkijai stojant į NATO, tebėra reikalingas, nes „visi norime saugesnio pasaulio, o pastarojo meto patirtis rodo, kad tas, už kurio stovi jėga, turi teisę jaustis saugus“.[189] Bronislawas Komorowskis pridūrė, kad pastarojo meto įvykiai į rytus nuo NATO sienos, rodo, kad jėgos elementas tampa lemiamu veiksniu Rusijos politikoje, kur akivaizdu, kad nėra neliečiamų sienų, neliečiamų susitarimų.[190]

Prezidentas Andrzej Duda 2017 m. globalaus saugumo forume sakė „būti ES ir NATO atvirų durų politikos šalininku yra labai svarbi Vidurio Europos užduotis. Mūsų Europos dalis suinteresuota netapti nuolatiniu pasienio regionu, bet plėsti euroatlantinius ryšius į rytus ir pietus. Štai kodėl mes pasisakome už stabilumo plėtrą“.[191] Prezidentas teigimu NATO viršūnių susitikimas Varšuvoje buvo svarbus žingsnis siekiant priimti sprendimus dėl viso NATO aljanso gynybinių pajėgumų stiprinimo ir tolesnio jo prisitaikymo prie XXI a. iššūkių. Priimant šį sprendimą vadovautasi 360 laipsnių principu. Jis reiškia NATO šalių saugumo nedalumą. Jo užtikrinimas turėtų būti visų NATO narių, nepriklausomai nuo jų geografinės padėties, prioritetas. Vidurio Europos šalys parodė, kad išmoko šią svarbią taikos pasaulyje kūrimo taisyklę. Prezidento teigimu būtina stiprinti NATO rytinį flangą, dislokuojant NATO šalių batalionų grupes Baltijos jūros regione pagal sustiprinto priešakinio buvimo principą, ir didinti NATO karinį buvimą Vidurio ir Rytų Europoje bei Juodosios jūros regione. Prezidento Andrzej Duda teigimu, „būdami patikimi NATO ir Europos Sąjungos nariai, dalijamės atsakomybe už pasaulio ir Europos saugumą“.[192] Prezidento teigimu reikia didinti saugumą siekiant atgrasymo ir plečiant gynybinius pajėgumus. Remiantis šiuo požiūriu Lenkija siekia visapusiškai modernizuodami savo kariuomenę. Didina išlaidas gynybai, modernizuoja karinę įrangą ir plečia teritorinės gynybos pajėgas. Anot Prezidento taip Vidurio Europa stengiasi maksimaliai padidinti saugumo garantijas,

[187] *Ibid*.
[188] *Ibid*.
[189] "Dążenie do NATO było wspólne całej klasie politycznej", *Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wydarzenia/dazenie-do-nato-bylo-wspolne-calej-klasie-politycznej,15269
[190] *Ibid*.
[191] President Andrzej Duda: CE in favour of EU, NATO open-door policy, *The official website of the President of the Republic of Poland*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.president.pl/news/president-andrzej-duda-ce-in-favour-of-eu-nato-open-door-policy,36415
[192] *Ibid*.

optimizuoti savo kariuomenių karinį potencialą ir savaime suprantama, sumažinti grėsmes.[193] 2023 m. viešėdamas Jungtinėje Karalystėje Andrzejus Duda sakė „norime, kad NATO viršūnių susitikimas Vilniuje, kaip ir Aljanso viršūnių susitikimas Madride, būtų sustiprintos NATO greitojo reagavimo pajėgumas ir būtų padidintos gynybines pajėgos“.[194]

Apibendrinant, moralinį Lenkijos komponentą galima teigti: 1) kad pozicija dėl NATO svarbos nesikeičia, vertinant Aljansą kaip pagrindinį saugumo garantą, taip pat akcentuojamas JAV karių buvimo Europoje ir pačioje Lenkijoje svarba siekiant užtikrinti saugumą ir stabilumą. Lenkija, skatina Aljanso plėtra, palaikydama Ukrainos ir Sakartvelo narystės siekius ir užtikrinant pačios Lenkijos saugumą norint netapti nuolatiniu pasienio regionu. Taip pat galima stebėti nuoseklų gynybos finansavimą pastaruosius dešimtmečius modernizuojant ir stiprinant nacionalinius pajėgumus. Vis dėl to kyla tam tikrų diskusijų, artėjant Lenkijos parlamento rinkimams ar pavyks išlaikyti tą pačia liniją ir išlaikyti aukštą 4 proc. nuo BVP gynybos finansavimo lygį ir toliau siekiant didinti ir modernizuoti kariuomenę taip stiprinant saugumą regione, be to manoma, kad dalis šiuo metu priimamų sprendimų yra susiję ir su noru mobilizuoti dešiniuosius rinkėjus, tačiau net ir pasikeitus politinėms jėgoms neabejotina, jog strateginiai tiksliai ir siekiai nesikeistų; ir 2) Lenkijos gynybos politika galima laikyti nuoseklia, politinio elito pozicija dėl tarptautinės saugumo sistemos stiprinimo, pabrėžiant NATO ir ES svarbą užtikrinant Lenkijos ir visos euroatlantinės erdvės saugumą, strateginės partnerystės su JAV vystymas, siekiant užtikrinti ilgalaikį JAV ginkluotojų pajėgų buvimą Lenkijoje nesikeičia, o Lenkijos nacionalinių pajėgumų stiprinimas pabrėžiant poreikį didinti Lenkijos ginkluotojų pajėgų operacinį pajėgumą modernizuojant kariuomenę ir sinchronizuojant saugumo ir gynybos sistemas įvardijamas kaip pagrindinis prioritetas.

Apibendrinant Lietuvos ir Lenkijos gynybos politiką galima teigti, kad 1) po 2014 m. Krymo aneksijos ir karo Rytų Ukrainoje pradžios yra pakankamai nuosekli. Kaip didžiausia grėsmė nacionaliniam saugumui Lietuva ir Lenkija įvardija Rusija, kuri ir toliau intensyviai plėtoja savo puolamuosius karinius pajėgumus, didina pajėgumus Baltijos jūroje, vis stipriau militarizuoja Kaliningrado sritį, vykdo didelio masto karines pratybas, paremtas scenarijais, pagal kuriuos numatomas ir konfliktas su NATO. Rusijos politinio elito dėmesys karinei galiai, kuris išreiškimas ne tik retorika, bet ir praktiniais sprendimais, demonstruoja tai, kad ir toliau bus vykdoma tokio pobūdžio politika; 2) po 2016 m. NATO viršūnių susitikimo aljansui grįžtant prie teritorinės gynybos ir Rytų flango gynybos stiprinimo, atnaujinti gynybos planai. Baltijos valstybėse ir Lenkijoje dislokuota po sąjungininkų bataliono kovinę grupę. Abiejuose valstybėse akcentuojama

[193] *Ibid*.
[194] Nato must be stronger to deter potential aggressor, says President Andrzej Duda in London, *The official website of the President of the Republic of Poland*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.gov.pl/web/unitedkingdom/nato-must-be-stronger-to-deter-potential-aggressor-says-president-andrzej-duda-in-london

savarankiška ir kolektyvinė gynyba bei būtinybę stiprinti nacionalinius pajėgumus, įvardijant NATO kaip pagrindinį kolektyvinės gynybos saugumo garantą; 3) Lietuvoje ir Lenkijoje pradėti stiprinti nacionaliniai pajėgumui, pabrėžiant poreikį didinti ginkluotojų pajėgų operacinį pajėgumą, modernizuojant kariuomenę ir sinchronizuojant saugumo ir gynybos sistemas. Lietuvos krašto apsaugai skirtas biudžetas nuo 2014 m. nuolat augo ir 2023 m. pasiekė 2,52 proc. nuo BVP. Lenkijoje didinamas gynybos finansavimas, kuris 2023 m. pasiekė 4 proc. nuo BVP, padarytas stiprus proveržis įkuriant naują divizija ir patvirtinus planus įkurti dar vieną penktąją diviziją. Diegiamos naujausios ginkluotės sistemos ir technika, perkami moderniausi tankai, artilerijos sistemos, naikintuvai, diegiamos oro erdvės apsaugą užtikrinančios sistemos. Lenkija tampa viena stipriausiu ir moderniausiu Europos kariuomenių; 4) vis dėlto galima konstatuoti, kad pastaruosius dešimtmečius vykdyti Lietuvos ir Lenkijos kariniai pokyčiai nėra pakankami reaguojant į dabartines grėsmes. Nepaisant nuolat akcentuojamos Rusijos grėsmės, buvo nukrypstama nuo koncepcijų kurios rėmėsi teritorinę gynybą prie greitai dislokuojamų profesinės tarnybos karių pagrindu sudarytų vienetų, kurie veiksmingesni NATO kontekste vykdomoms tarptautinėms operacijoms ir misijoms. Lietuvoje gynybos finansavimas nebuvo nuoseklus iki pat 2014 m. Nepaisant modernizacijos proveržio, kuris buvo pasiektas padidinus krašto apsaugos sistemos finansavimą, kariuomenės poreikis moderniai ginkluotei, technikai, įrangai ir atsargoms išlieka didelis, atsižvelgiant į buvusį ilgalaikį finansavimo trūkumą, pasenusi technika ir ginkluotė didžiąja dalimi buvo pradėta keisti tik nuo 2014 m., o pagrindiniai infrastruktūros plėtros projektai, pradėti vykdyti tik pastaraisiais metais siekiant tinkamai priimti sąjungininkus ir patenkinti Lietuvos kariuomenės poreikius. Lenkijoje taip pat kyla diskusijos artėjant parlamento rinkimams ar pavyks išlaikyti tą pačia gynybos politikos liniją ir išlaikyti aukštą 4 proc. nuo BVP gynybos finansavimo lygį ir toliau siekiant didinti ir modernizuoti kariuomenę pasiekiant ambicingus tikslus; ir 5) viena vertus, saugumo krizę galima vertinti ir kaip teigiamą katalizatorių, nes ji skatina tiek valstybes, tiek tarptautines organizacijas daugiau dėmesio skirti su saugumu susijusiems klausimams. Kita vertus, didėjantys Baltijos valstybių ir Lenkijos nacionaliniai kariniai pajėgumai bei regione dislokuotos NATO karinės pajėgos mažina tikimybe, kad Rusija bandys panaudoti karinę jėga NATO rytinėje dalyje.

3. LIETUVOS IR LENKIJOS DVIŠALIO BENDRADARBIAVIMO GYNYBOS SRITYJE TYRIMAS

Trečiajame magistro baigiamojo darbo skyriuje pateikiami Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo gynybos srityje tyrimo rezultatai. Pirmajame poskyryje aprašoma tyrimo metodologija. Antrajame poskyryje analizuojamas Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas remiantis karinės galios komponentais (koncepciniu, fiziniu, moraliniu). Trečiame poskyryje atliekamas dvišalio karinio bendradarbiavimo stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė. Pateikiami tyrimo rezultatai ir išskiriami svarbiausi dvišalio Lietuvos ir Lenkijos karinio bendradarbiavimo aspektai.

3.1. Tyrimo metodologija

Magistro baigiamajame darbe atliekamas kokybinis tyrimas, siekiant išanalizuoti svarbiausius Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo gynybos srityje aspektus. Remiantis John Frederick Charles Fuller kariuomenės galios modelyje išskirtais komponentais koncepciniu (doktrinos ir karo principai), fiziniu (žmogiškieji ištekliai, ginkluotė ir technika) ir moraliniu (motyvacija, lyderystė ir vertybės) analizuojamas dvišalis Lietuvos ir Lenkijos karinis bendradarbiavimas ir naudojant SSGG analizės metodą atliekamas dvišalio karinio bendradarbiavimo vertinimas.

Tikslas – Išnagrinėti Lietuvos ir Lenkijos karinį bendradarbiavimą pagal koncepcinį, fizinį ir moralinį komponentus ir išskirti dvišalio bendradarbiavimo stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes.

Tyrimo uždaviniai:

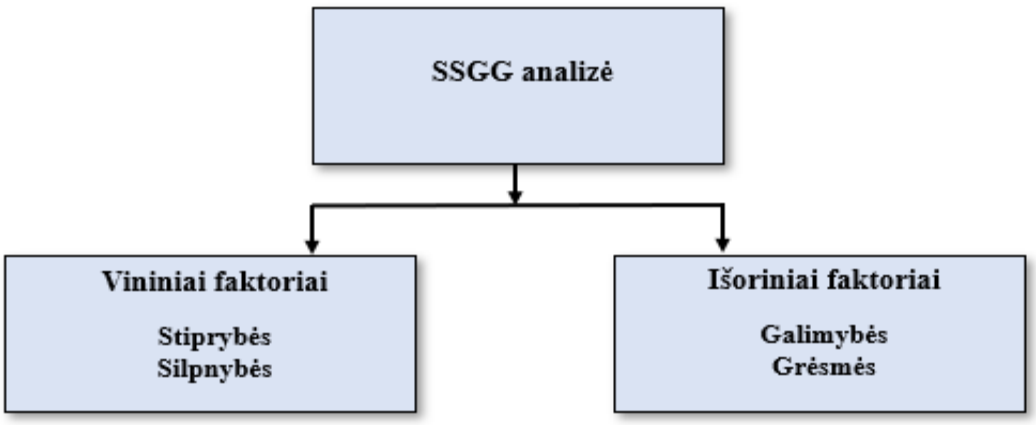
1. Išanalizuoti Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimą gynybos srityje pagal karinės galios komponentus (koncepcinį, fizinį ir moralinį).

2. Atlikti dvišalio Lietuvos ir Lenkijos karinio bendradarbiavimo vertinimą taikant SSGG analizės metodą.

Tyrimo metodai. Atliekant šį tyrimą naudojami šie tyrimo metodai: dokumentų analizės ir SSGG analizė. Duomenys surinkti, naudojant dokumentų analizės metodą, analizuojant valstybių nacionalines saugumo strategijas, dvišales sutartis ir susitarimus ir deklaracijas. Taip pat peržiūrėti straipsniai, publikacijos bei abiejų šalių ministrų ir prezidentų pasisakymai vertinant Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimą pagal karinės galios komponentus. Siekiant įvertinti Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimą gynybos srityje naudojamas SSGG analizės metodas. Šis metodas plačiau naudojamas vertinant organizacijų strateginį planavimą ir valdymą, tačiau jį galima pritaikyti ir vertinant dvišalio

Lietuvos ir Lenkijos karinio bendradarbiavimo strateginį planavimą ir valdymą. Strateginiu planavimu siekiama veiklos produktyvumo, tinkamo išteklių paskirstymo ir iškeltų tikslų įgyvendinimo. Strateginis planavimas yra strateginio valdymo dalis. Strateginis valdymas – nenutrūkstamas sprendimų kūrimo, įgyvendinimo ir vertinimo procesas leidžiantis organizacijai įgyvendinti savo tikslus ir uždavinius.[195] Strateginį valdymą sudaro analizė, formavimas ir įgyvendinimas, šių veiksmų organizacija imasi siekiant sukurti ir išlaikyti konkurencinį pranašumą. Strateginio valdymo procesas prasideda nuo vizijos, kurioje apibūdinamas ateities vaizdas, būsima organizacijos padėtis. Antrasis žingsnis yra organizacijos misija, apibrėžianti paskirtį, veiklą ir vertybes. Tikslai ir uždaviniai yra trečiasis žingsnis. Tikslai yra apibrėžti laike, jie įgalina įvykdyti viziją ir misiją, tikslai yra abstraktesni už uždavinius, kurie turi būti tiksliai apibrėžti. Kitas strateginio valdymo proceso etapas yra išorės ir vidaus analizė, dar vadinama SSGG analizė. Atlikdama vidinę analizę organizacija nustato savo stiprybes ir silpnybes, išorės analizė nustato grėsmes ir galimybes konkurencinėje aplinkoje (žr. 9 pav.). Remiantis SSGG analize, organizacijos gali pasirinkti tinkamą strategiją nustatančia orientaciją ir kryptį. Paskutinis strateginio valdymo proceso žingsnis yra strategijos įgyvendinimas, kuomet strategija praktikoje paverčiama veiksmais, o įgyvendinus strategija atliekamas vertinamas ir kontrolė siekiant įgyti konkurencinį pranašumą.[196]

9 pav. SSGG analizė

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: Emet Gurel, Journal of International Social Research, *SWOT analysis: a theoretical review*, (Volume 10, Issue 51, 2017).

Atliekant SSGG analizę, stiprieji ir silpnieji organizacijos aspektai nustatomi nagrinėjant vidinius organizacijos faktorius, o galimybės ir grėsmės analizuojant išorinius faktorius (žr. 9

[195] Kostas Žygimantas Svetikas, Malvina Arimavičiūtė, *Strateginis valdymas*, (Mykolo Romerio universitetas, 2012), 18-20.
[196] *Ibid*, 18-20.

pav.). Organizacijos stiprybės – savybės, kurios sukuria pridėtinę vertę ir suteikia pranašumą, šis vidinis organizacijos faktorius laikytinas palankiu. Kitaip tariant, organizacijos stiprybė apibrėžia savybes ir situacijas kuriomis organizacija yra veiksmingesnė ir efektyvesnė, palyginti su konkurentais.[197] „Stiprybė – tai kažkas, ką organizacija moka gerai daryti, arba savybė, kurią organizacija turi ir ji suteikia svarbų gebėjimą“[198] Organizacijos stiprybes sudaro organizacijos kompetencijos, atliekančios aktyvų vaidmenį siekiant organizacijos tikslų. Prieš imdamasi veiksmų, kai susiduriama su problema ar galimybe, įmonė organizacija turi žinoti, kokį potencialą ji turi, ir aspektus, dėl kurių ji yra pranašesnė už savo konkurentus.[199] Organizacinės silpnybės – kuomet organizacija neturi kompetencijos ir įrankių įgyvendinti savo siekių, šis vidinis faktorius laikytinas nepalankiu. Silpnybėmis galima apibūdint tuos aspektus ar veiklas, kuriose organizacija yra mažiau veiksminga palyginti su konkurentais. „Silpnybė yra tai, ko organizacijai trūksta arba ką ji daro prastai lyginant su konkurentais, arba būklė, dėl kurios ji atsiduria nepalankioje padėtyje“.[200] Silpnybės iš esmės yra išteklių, įgūdžių ir gebėjimų ribotumas ar trūkumas, kuris trukdo organizacijai veiksmingai veikti. Organizacijos silpnybės, kurios gali lemti organizacijos neefektyvumą ir neveiksmingumą, turėtų būti žinomos ir tobulinamos.[201] Galimybės – situacija ar būklė, kuomet yra įgyjamas pranašumas vykdyti veiklą. Atsižvelgiant į patogų laiką ar aplinkybes, tai yra palankus išorinis faktorius. „Galimybės yra sąlygos išorinėje aplinkoje, kurios leidžia organizacijai pasinaudoti savo stiprybėmis, įveikti organizacijos silpnybes ir neutralizuoti aplinkos grėsmes“.[202] Grėsmės – situacija ar būklė, kuri kelia grėsmę veiklos vykdymui, nepalankus išorinis faktorius. Grėsmė yra elementas, dėl kurio sunku arba neįmanoma pasiekti organizacijos tikslų. Visi aplinkos veiksniai, galintys trukdyti organizacijos veiksmingumui ir efektyvumui, yra grėsmės.[203]

Atliekant dvišalio karinio bendradarbiavimo analizę stiprybės suvokiamos kaip, valstybių bendradarbiavimas ir susitarimai, kurie sukuria pridėtinę vertę abiem pusėms ir yra naudingi plačiąja prasme vystant santykius tarp valstybių, šie susitarimai sukuria pranašumą lyginant su kitomis šalimis ir yra veiksminga ir efektyvi priemonė siekiant įgyvendinti keliamus uždavinius ir

[197] Emet Gurel, Journal of International Social Research, *SWOT analysis: a theoretical review*, (Volume 10, Issue 51, 2017).
[198] Arthur Thompson, Bryant Thompson, *Strategy formulation and implementation*, (4 th edition, Homewood, IL, 1989), 109.
[199] Emet Gurel, Journal of International Social Research, *SWOT analysis: a theoretical review*, (Volume 10, Issue 51, 2017).
[200] Arthur Thompson, Bryant Thompson, *Strategy formulation and implementation*, (4 th edition, Homewood, IL, 1989), 109.
[201] Emet Gurel, Journal of International Social Research, *SWOT analysis: a theoretical review*, (Volume 10, Issue 51, 2017).
[202] Jeffrey S. Harrison, Caron H. St. John, Foundations in Strategic Management, (6th Edition, South-Western/Cengage Learning, Australia, 2014), 164.
[203] Emet Gurel, Journal of International Social Research, *SWOT analysis: a theoretical review*, (Volume 10, Issue 51, 2017).

tikslus. Silpnybės suvokiamos kaip nesutarimai ir skirtumai tarp valstybių keliantis įtampas ir reikalaujantis diskusijų ir sprendimų siekiant veiksmingo bendradarbiavimo. Galimybės suvokiamos kaip sritys, kuriuose valstybės gali plėsti savo bendradarbiavimą ir išnaudoti potencialą siekiant palankių rezultatų abiem pusėms. Grėsmės suvokiamos kaip rizika, keliama išorinių jėgų, kurios siekia pasinaudoti valstybių bendradarbiavimo silpnybėmis taip sukuriant kliūtis veiksmingam ir efektyviam bendradarbiavimui.

3.2. Dvišalio bendradarbiavimo tyrimas

Šiame poskyryje remiantis John Frederick Charles Fuller karinės galios modeliu, kurį sudaro koncepcinis (doktrinos ir karo principai), fizinis (žmogiškieji ištekliai, ginkluotė ir technika) ir moralinis (motyvacija, lyderystė ir vertybės) komponentai, nagrinėjamas Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas gynybos srityje.

3.2.1. Koncepcinis komponentas

Lietuvos ir Lenkijos dvišalių santykių įtvirtinimas koncepciniame komponente atkūrus Lietuvos nepriklausomybę buvo 1994 m. Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutartis pasirašyta tarp tuometinio Lietuvos Respublikos prezidento Algirdo Mykolo Brazausko ir Lenkijos Respublikos prezidento Lecho Valensos. Ši sutartis užtikrino pagarbą valstybių suverenumui ir teritoriniam vientisumui, išreikšti bendri principai saugumo ir gynybos srityje. Sutartis atvėrė kelią Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimui integruojantis į tarptautines organizacijas ir paklojo pamatą strateginei partnerystei. Sutartyje teigiama, kad bus bendradarbiaujama siekiant išsaugoti ir stiprinti saugumą Europos žemyne.[204] Taip skelbiama, kad „Šalys skirs ypatingą dėmesį saugumui stiprinti bei pasitikėjimo priemonėms Baltijos jūros regione.“[205] Deklaruojama, kad šalys aktyviai rems branduolinio, cheminio ir biologinio nusiginklavimo procesą ir ginkluotės sumažinimo iki gynybai reikiamo lygio, o šios sąlygos įtvirtins Europos stabilumą ir saugumą.[206] Pabrėžiama, kad šalys savo santykius karybos srityje tvirtins atskirais susitarimais. Numatytos galimybės „kilus ginčui ar susidarius situacijai, kuri vienos iš Susitariančiųjų Šalių nuomone gali kelti ar kelia grėsmę taikos ir saugumo pasaulyje palaikymui, arba pažeidžia tarptautinę taiką ir saugumą, o ypač, kai šis ginčas ar situacija turi įtakos abiem Šalims, Susitariančiosios Šalys nedelsdamos surengs

[204] Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutartis 1994-04-26, *Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos prezidentai*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.11154
[205] *Ibid*.
[206] *Ibid*.

atitinkamas konsultacijas, siekdamos surasti galimus būdus konfliktui ar susidariusiai situacijai sureguliuoti, remiantis Jungtinių Tautų įstatais.“[207]

Žvelgiant iš nacionalinio saugumo strategijų perspektyvos abi šalys laikosi nuostatos, jog valstybių saugumas yra euroatlantinės bendrijos saugumo dalis. Pabrėžiama NATO ir ES stiprinimo svarba užtikrinant Lietuvos ir Lenkijos ir visos euroatlantinės erdvės saugumą, strateginė partnerystė su JAV.[208] Lietuvos nacionalinio saugumo strategijoje pabrėžiama, kad siekiama „stiprinti karinį bendradarbiavimą ir sąveiką su sąjungininkais ir partneriais regione, visų pirma su Lenkijos Respublika, Latvijos Respublika ir Estijos Respublika, tęsti nacionalinių gynybos ir pajėgumų vystymo planų koordinavimą ir sinchronizavimą, didinti karinį suderinamumą dalyvaujant karinėse pratybose“.[209] Pabrėžiama strateginės partnerystės su Lenkija svarba „vystyti strateginę partnerystę su Lenkijos Respublika ir siekti naujų bendradarbiavimo formų saugumo ir gynybos srityje, ypač stiprinti praktinį karinį bendradarbiavimą, įgyvendinti Lietuvos ir Lenkijos bendrus energetikos ir susisiekimo infrastruktūros projektus, atsižvelgiant į karinio mobilumo reikalavimus, vystyti dvejopos paskirties civilinę infrastruktūrą“.[210] Lenkija taip pat teikia didelę reikšmę regioninio bendradarbiavimo plėtrai, tik platesniame kontekste, Bukarešto devyneto, Vyšegrado grupės, Veimaro trikampio, Trijų jūrų iniciatyvos ir bendradarbiavimo su Baltijos jūros regiono šalimis rėmuose.[211]

Šalis taip pat sieja bendras grėsmės suvokimas, kuris atsispindi koncepciniame komponente, pagrindiniu ir didžiausiu grėsmės šaltiniu įvardijama Rusija kuri ir toliau intensyviai plėtoja savo puolamuosius karinius pajėgumus, didina pajėgumus Baltijos jūroje, vis stipriau militarizuoją Kaliningrado sritį, vykdo didelio masto karines pratybas, paremtas scenarijais, pagal kuriuos numatomas ir konfliktas su NATO.[212] Tarp Lietuvos ir Lenkijos taip pat pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos, pagal kuri Lietuva ir Lenkija keičiasi įslaptinta informacija Lietuvos Respublikos paslapčių apsaugos koordinavimo komisijos ir Vidaus saugumo agentūros bei Karinės kontržvalgybos Lenkijos Respublikoje rėmuose.[213]

---

[207] *Ibid*.
[208] The defence concept of the Republic of Poland 2017, *ministry of National Defence*, (Warsaw, 2017), nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-12-22), *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/GqUlwRVDtj
[209] Nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-12-22), *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/GqUlwRVDtj
[210] *Ibid*.
[211] The defence concept of the Republic of Poland 2017, *ministry of National Defence*, (Warsaw, 2017).
[212] The defence concept of the Republic of Poland 2017, *ministry of National Defence*, (Warsaw, 2017), nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-12-22), *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/GqUlwRVDtj
[213] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos 2008-05-12, *Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Lenkijos Respublikos Vyriausybė*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.346716

Apibendrinant Lietuvos ir Lenkijos nacionaliniams saugumui ir gynybai bei dvišalius santykius įtvirtinančius dokumentus galimą teigti, kad: 1) Lietuva ir Lenkija nacionalinės ir tarptautinėmis pastangomis siekia išsaugoti ir stiprinti saugumą Europos žemyne akcentuojant Baltijos jūros regioną; 2) Abi šalys akcentuoja būtinybę stiprinti nacionalinius pajėgumus ir NATO kaip pagrindinį kolektyvinės gynybos saugumo garantą bei bendradarbiavimą ES saugumo ir gynybos formate, taip pat pabrėžiama partnerystės su JAV svarbą regioniniam saugumui užtikrinti; ir 3) Rusija įvardijama kaip pagrindinė ilgalaikė ir tiesioginė grėsmė Lietuvos ir Lenkijos saugumui.

3.2.2. Fizinis komponentas

Intensyvus Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas gynybos srityje sutapo su siekiu plėsti vieningos Europos saugumo sistemą. Europą, apimančią Rytų ir Vidurio Europos šalis bei noras integruotis į NATO ir ES. Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas gynybos srityje pasižymėjo intensyvumu ir aktyvumu.[214] 1997 m. buvo pasirašyta Lietuvos ir Lenkijos tarpvyriausybinė sutartis, kuri numatė bendro karinio vieneto kūrimą (toliau, LITPOLBAT), kurio tikslas tarptautinio saugumo ir stabilumo užtikrinimas bei taikos palaikymas. LITPOLBAT, buvo pirmasis bendras Lietuvos karinis vienetas kartu su prie NATO 1999 m. prisijungusia Lenkija, kuris vėliau tapo svarbiu įrankiu Lietuvos integracijai į Aljansą. Šis karinis vienetas leido įgyvendinti NATO standartus Lietuvos kariuomenėje, bataliono kariai dalyvavo ir tarptautinėse misijose ir operacijose palaikant tarptautinę taiką ir stabilumą.[215] Lenkijos interesas Lietuvos eurointegracija buvo strategiškai pagrįstas – Lietuvos narystė ES ir NATO padidino stabilumą regione ir turėjo teigiamos įtakos Lenkijos saugumui. 2004 m. Lietuvai tapus NATO ir ES nare su Lenkija ir kitomis NATO priklausančiomis šalimis buvo pradėta bendradarbiauti NATO ir ES formatuose, todėl 2007 m. įgyvendinus pagrindinius batalionui keltus uždavinius ir tikslus šis projektas buvo uždarytas.[216]

Lenkija ir toliau siekė plėsti aljansą taip užtikrinant savo saugumą, todėl pradėta aktyviau bendradarbiauti su Ukraina ir Sakartvelu. 2007 m. Lietuva ir Lenkija susitarė skatinti karinį bendradarbiavimą su Ukraina, įsteigdamos bendrą karinį dalinį, panašų į LITPOLBAT. 2009 m. Lietuva, Lenkija ir Ukraina išreiškė norą sukurti brigadą (toliau, LITPOLUKRBRIG), kuri veiktu ne tik NATO, bet ir Europos Sąjungos bendrosios saugumo ir gynybos politikos rėmuose ir būtų

[214] Ieva Gajauskaite, *The dynamics of Lithuania – Polish relations and military cooperation*, (General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, 2020), 266.
[215] Ministras J. Olekas: „LITPOLUKRBRIG atskleidžia strateginę reikšmę, kurią Lietuva ir Lenkija teikia siekdamos priartinti Ukrainą prie euroatlantinės bendruomenės“, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://kam.lt/ministras-j-olekas-litpolukrbrig-atskleidzia-strategine-reiksme-kuria-lietuva-ir-lenkija-teikia-siekdamos-priartinti-ukraina-prie-euroatlantines-bendruomenes/
[216] *Ibid.*

priskirta Europos Sąjungos tarptautinėms kovinėms grupėms krizių valdymui. Brigados priskyrimas ES atitiko Lietuvos ir Lenkijos siekį tapti atsakingomis ir patikimomis NATO ir ES partnerėmis. Be to, po Rusijos ir Sakarvelo karo Lenkijos valdantysis elitas ėmė teikti prioritetą didinti Europos gynybinius pajėgumus.[217] 2014 m. Varšuvoje pasirašius steigimo sutartį buvo įsteigta LIPPOLUKRBRIG. Lietuvos krašto apsaugos ministras Juozas Olekas sakė „Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas, lygiai kaip saugi ir stabili Ukraina yra būtinos sąlygos mūsų saugumui. Todėl tiek Lietuvos, tiek ir Lenkijos saugumo politikos dėmesys sutelktas į Ukrainą“.[218] LITPOLUKRBRIG atspindėjo Lenkijos politinį siekį tapti vienu iš Europos galios centrų ir pagrindine JAV sąjungininke Vidurio ir Rytų Europoje. Deja, projekto įgyvendinimas užtruko, o Lietuvos ir Lenkijos karinis bendradarbiavimas susidūrė su iššūkių ne tik dėl Lietuvos krašto apsaugos biudžeto mažinimo, bet ir dėl šalių grįžimo prie teritorinės gynybos, mažiau dėmesio skiriant tarptautinėms operacijoms parengtiems vienetams, pereinant prie nacionalinių pajėgumų stiprinimo.[219]

Po Krymo aneksijos ir karo Rytų Ukrainoje NATO nauja teritorinės gynybos koncepcija Rytų ir Vidurio Europoje yra pagrindinė išorės veiksnys, skatinantis Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimą gynybos srityje. Baltijos valstybės ir Lenkija yra išorinė NATO siena. Taigi abi šalys susiduria su neišvengiamumu, konflikto su Rusija atveju tapti fronto valstybėmis ir buferiu Vakarų Europai. Atitinkamai Lietuvai ir Lenkijai tenka vienoda atsakomybė saugant rytinę NATO sieną.[220] Dėl šios priežasties Lietuvos ir Lenkijos saugumo interesai sutampa, tai rodo ir šalių gynybos biudžetai, kurie nuo 2014 m. buvo nuosekliai didinami (žr. 7 ir 8 pav.).

Lietuva nuo 2003 m. aktyviai dalyvauja ir bendradarbiauja su NATO Šiaurės – Rytų korpusu, kurio vadavietė yra įkurta Lenkijos Ščecine. 2017 m. Lenkija pradėjo kurti tarptautinį Šiaurės rytų divizijos štabą, kuris užtikrina NATO priešakinių batalionų, esančių Baltijos šalyse ir Lenkijoje, bendravimą, pratybų ir mokymų organizavimą.[221] Lenkija yra viena iš aktyviausių NATO partnerių Baltijos šalyse – jau 11 kartų ji skyrė savo karius ir naikintuvus NATO oro policijos misijai Baltijos šalių erdvėje. Tęsiant bendradarbiavimą nuo 2022 m. rugsėjo mėn. iki 2023 m. kovo mėn. Lenkija skyrė 150 karių ir 4 naikintuvus ir kartu su Prancūzija kuri skyrė 100 karių ir 4 naikintuvus užtikrino Baltijos

[217] Ieva Gajauskaite, *The dynamics of Lithuania – Polish relations and military cooperation*, (General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, 2020), 270.
[218] Ministras J. Olekas: „LITPOLUKRBRIG atskleidžia strateginę reikšmę, kurią Lietuva ir Lenkija teikia siekdamos priartinti Ukrainą prie euroatlantinės bendruomenės“, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://kam.lt/ministras-j-olekas-litpolukrbrig-atskleidzia-strategine-reiksme-kuria-lietuva-ir-lenkija-teikia-siekdamos-priartinti-ukraina-prie-euroatlantines-bendruomenes/
[219] Ieva Gajauskaite, *The dynamics of Lithuania – Polish relations and military cooperation*, (General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, 2020), 271.
[220] *Ibid*, 272.
[221] Vilniuje vyks pirmoji Lietuvos ir Lenkijos gynybos ministrų taryba, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://kam.lt/vilniuje-vyks-pirmoji-lietuvos-ir-lenkijos-gynybos-ministru-taryba/

šalių oro erdvės apsaugą.[222] 2016 m. Lietuvoje du kartus buvo dislokuotos Lenkijos rotacijos pajėgos, kurios reikšmingai prisidėjo prie regiono saugumo stiprinimo. Lenkijoje ir Lietuvoje reguliariai vyksta tarptautinės pratybos, kuriose abiejų šalių kariai bendradarbiauja. Tai didina ne tik jų sąveikos gebėjimą, bet ir atgraso priešiškas valstybes ir siunčia stiprų signalą apie valstybių pasiryžimą gintis agresijos atveju.[223] Lietuva ir Lenkija taip pat bendradarbiauja ir įsigydamos ginkluotę. Lietuvos kariuomenė toliau perka trumpo nuotolio priešlėktuvinę sistemą „GROM“ iš Lenkijos. Be to, Lenkija yra perdavusi Lietuvos kariuomenei du skraidančius modelius „Twin Star“, kurie yra naudojami oro gynybos mokymams.[224]

2020 m. Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių vadai pasirašė susitarimą, kuriuo Lietuvos kariuomenės mechanizuotosios pėstininkų brigada „Geležinis Vilkas“ ir Lenkijos kariuomenės 15-oji mechanizuotoji brigada priskirtos prie Tarptautinio Šiaurės rytų divizijos štabo. Tai reiškia, kad abiejų šalių kariai mokysis ir veiks kartu, saugodami Suvalkų koridorių.[225] 2022 m. tarp Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių buvo pasirašytas bendradarbiavimo susitarimas, kuriame išdėstyti prioritetai ir bendradarbiavimo sritys gynybos kontekste. Kariuomenių vadai abipusiai sutarė toliau aktyviai dalintis informaciją apie saugumo padėtį, derinti bendrus veiksmus ir planus sausumoje, ore ir jūroje. Baltijos jūros zona ir Suvalkų koridorius yra strategiškai svarbūs regiono ir Aljanso saugumui, todėl siekiama bendro ir koordinuoto atsako į visas grėsmes ir NATO sąjungininkų buvimo regione užtikrinimo atgrasymui ir gynybai. Lietuvos kariuomenės vadas gen. ltn. Valdemaras Rupšys, teigia, kad „praėjusių metų karo patirtys rodo, kad žvalgyba yra nematomas, bet privalomas įrankis šiuolaikiniame kare, tad susitarime numatytos aiškios pasikeitimo žvalgybine informacija visose dimensijose gairės. Taip pat dokumente kalbama apie pratybas, kurių metu patikrinsime pajėgų pasirengimą ir užtikrinsime mūsų teritorijos vienybę ir integralumą. Plėtodami savo santykius dvišaliu lygmeniu, prisidedame prie NATO pastangų stiprinti atgrasymą ir gynybą regione.“[226]

Lietuva ir Lenkija taip pat aktyviai bendradarbiauja ir ES formatu kibernetinio saugumo srityje. 2018 m. Lenkija prisidėjo prie Lietuvos pradėto ES projekto, kurio tikslas yra sukurti ES Kibernetines greito reagavimo pajėgas, kurios rotuotųsi kas pusmetį ir būtų sudarytos iš projekte dalyvaujančių šalių

[222] Oro policijos misiją Baltijos šalyse perėmė portugalai ir rumunai, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija,* žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1951460/oro-policijos-misija-baltijos-salyse-pereme-portugalai-ir-rumunai

[223] Keičiasi NATO rotacinių pajėgų vienetai Lietuvoje, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija,* žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/153421/keiciasi-nato-rotaciniu-pajegu-vienetai-lietuvoje

[224] 34 mln. eurų vertės siuntinys iš Lenkijos – Lietuvos kariuomenę stiprinantis ginklas, *15 min.lt,* žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/karo-zona/34-mln-euru-vertes-siuntinys-is-lenkijos-lietuvos-kariuomene-stiprinantis-ginklas-784-473401

[225] Lietuvos ir Lenkijos gynybos ministrai pasirašė bendradarbiavimo komunikatą, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija,* žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1137730/lietuvos-ir-lenkijos-gynybos-ministrai-pasirase-bendradarbiavimo-komunikata

[226] Tarp Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių pasirašytas bendradarbiavimo susitarimas, *Lietuvos kariuomenė*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.kariuomene.lt/kas-mes-esame/naujienos/tarp-lietuvos-ir-lenkijos-kariuomeniu-pasirasytas-bendradarbiavimo-susitarimas/24979

kibernetinio saugumo specialistų. Projekto idėja yra ta, kad šios komandos virtualiai arba fizine prasme padėtų spręsti ir tirti rimtus kibernetinius incidentus ES šalyse. Lietuvos ir Lenkijos kibernetinio saugumo tarnybos taip pat yra CSIRTs tinklo narės, kurios dalijasi informacija ir koordinuoja veiksmus dėl kibernetinių incidentų su kitomis ES šalimis ir CERT-EU tarnyba.[227]

Apibendrinant Lietuvos ir Lenkijos fizini komponentą galima teigti, kad: 1) Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas gynybos srityje sutampa su siekiu plėsti vieningos Europos saugumo sistemą; 2) Aktyvus bendradarbiavimas gynybos srityje prasidėjo dar 1997 m. sukūrus bendrą karinį vienetą tarptautinio saugumo ir stabilumo užtikrinimui bei taikos palaikymui, o Lenkijai prisijungus prie NATO, šis karinis vienetas tapo svarbus integracinis įrankis integracijai į Aljansą. 2004 m. Lietuvai tapus NATO ir ES nare su Lenkija buvo pradėta bendradarbiauti NATO ir ES formatuose. 2007 m. Lietuva ir Lenkija susitarė skatinti karinį bendradarbiavimą su Ukraina, įsteigdamos bendrą karinį dalinį LITPOLUKRBRIG, kuris veikia ne tik NATO, bet ir ES bendrosios saugumo ir gynybos politikos rėmuose; 3) Lietuva aktyviai dalyvauja ir bendradarbiauja su NATO Šiaurės – Rytų korpusu, kurio vadavietė yra įkurta Lenkijos Ščecine. Lenkija iniciatyva buvo įkurtas tarptautinis Šiaurės rytų divizijos štabas, kuris užtikrina NATO priešakinių batalionų, esančių Baltijos šalyse ir Lenkijoje, bendravimą, pratybų ir mokymų organizavimą, o Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių vadai pasirašė susitarimą, kuriuo Lietuvos kariuomenės mechanizuotosios pėstininkų brigada „Geležinis Vilkas“ ir Lenkijos kariuomenės 15-oji mechanizuotoji brigada priskirtos prie Tarptautinio Šiaurės rytų divizijos štabo. Tai reiškia, kad abiejų šalių kariai mokysis ir veiks kartu, saugodami Suvalkų koridorių; 4) Lenkija taip pat yra viena iš aktyviausių NATO partnerių Baltijos šalyse – jau 11 kartų ji skyrė savo karius ir naikintuvus NATO oro policijos misijai Baltijos šalių erdvėje; 5) Lietuva ir Lenkija taip pat bendradarbiauja ir įsigydamos ginkluotę. Lietuvos kariuomenė toliau perka trumpo nuotolio priešlėktuvinę sistemą „GROM“ iš Lenkijos, tačiau Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo potencialas įsigyjant ginkluotę nėra pilnai išnaudojamas, Lietuva šiose srityje daugiau bendradarbiauja su JAV, Vokietija, Prancūzija, Norvegija, tuo tarpu Lenkija pati turėdama pakankamai išvystyta karinę pramonę pati gamina ginkluotę ir technika bei bendradarbiauja platesniame kontekste su JAV, Pietų Korėja ir kitomis šalimis; 6) Bendri projektai, tokie kaip LITPOLUKRBRIG susidūrė su tam tikrais iššūkiais, kurie užtruko dėl Lietuvos krašto apsaugos biudžeto mažinimo iki 2014 m., bei dėl šalių grįžimo prie teritorinės gynybos, mažiau dėmesio skiriant tarptautinėms operacijoms parengtiems vienetams, pereinant prie nacionalinių pajėgumų stiprinimo ir 7) Stiprėjant Lenkijos kariniams pajėgumams vis dažniau, kalbama apie poreikį didinti karinį dvišalį bendradarbiavimą tarp Lietuvos ir Lenkijos, kuriant

[227] Lietuva stiprina bendradarbiavimą su Lenkija kibernetinio saugumo srityje, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://kam.lt/lietuva-stiprina-bendradarbiavima-su-lenkija-kibernetinio-saugumo-srityje/

bendrus gynybinius planus, intensyvesnį karinių pajėgų dalyvavimą bendruose mokymuose ir pratybose.

3.2.2. Moralinis komponentas

Lietuvos ir Lenkijos politiniai santykiai galima sakyti šiandien yra geriausi po to, kai abi šalys tapo ES ir NATO narėmis. Abiejų šalių politikai ir diplomatai reguliariai susitinka, vadovai lankosi abejuose šalyse, glaudžiai bendradarbiauja karybos, energetikos, transporto, užsienio politikos srityse, ypač spręsdami Rytų kaimynystės problemas, įgyvendina bendrus infrastruktūros projektus. Galima sakyti, kad Lietuvos ir Lenkijos strateginė partnerystė nėra tik politikų kalbų ir strateginių institucijų dokumentų tekstuose. Tai liudija bendri Lietuvos ir Lenkijos Vyriausybių posėdžiai, veikiantis Lietuvos ir Lenkijos prezidentų konsultacinis komitetas, Lenkijos ir Lietuvos parlamentų Asamblėja, Lietuvos ir Lenkijos gynybos ministrų taryba.[228]

Nepaisant to, kad tautinių mažumų klausimai ir valdžios pasikeitimas Lenkijoje turėjo įtakos tarpvalstybinių santykių kaitai, bendri Lietuvos ir Lenkijos projektai ir didėjanti šalių integracija skatins abiejų šalių politikus bendradarbiauti toliau. Lietuvos ir Lenkijos santykiai tampa institucionalizuoti ir mažiau priklausomi nuo atskirų valstybių lyderių. Lietuvos ir Lenkijos politikai tikėjo, kad dvišalio bendradarbiavimo problemos bus išspręstos ES ir NATO kontekste. Tačiau pastarieji metai parodė, kad ir šie formatai turi savo silpnųjų vietų. ES ir NATO yra sudėtingi daugiašalės diplomatijos organizmai, kuriuose sprendimai priimami konsensuso principu ir kurie ne visada atitinka Lietuvos interesus. Pavyzdžiui, ES Rytų partnerystės programa turi varžytis dėl politinės ir finansinės paramos su kitų valstybių siekiu plėtoti kaimynystę Pietuose arba plėtrą į Vakarų Balkanus. Lietuva kartu su Lenkija taip pat priklauso ir kitiems regioniniams bendradarbiavimo formatams, tokiems kaip Trijų jūrų iniciatyva, Bukarešto devintukas, Liublino trikampiui.[229]

Nors Lietuva ir Lenkija pastaruoju metu viena kitą laiko patikimomis saugumo partnerėmis, svarbu paminėti, kad šią tendenciją daugiau lemia išoriniai veiksniai. Didėjant išorinių karinių grėsmių intensyvumui, Lietuva ir Lenkija, dėl geografinės padėties koordinuoja gynybinius pajėgumus įgyvendinant NATO regioninio saugumo darbotvarkę. 2016 m. Jan Parys, buvęs Lenkijos krašto apsaugos ministras, pareiškė, kad „Turime paaiškinti Lenkijos kariams, kad jie turi remti Baltijos šalis. Ir tai sudėtinga, nes turime problemų su lenkų mažuma Lietuvoje. Paradoksalu, tačiau dabar lenkų

[228] Marijuš Antonovič, Lenkijos ir Lietuvos regioninio bendradarbiavimo vizijos – (ne) suderinamos?, *Eastern Europe Studies Centre*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.eesc.lt/wp-content/uploads/2020/07/RESC.-Lietuvos-ir-Lenkijos-regioninis-bendradarbiavimas-LT.pdf
[229] *Ibid.*

mažumos situacija Baltarusijoje yra geresnė nei Lietuvoje“.[230] Jis pabrėžė, kad mažumų klausimas yra labai svarbus ir yra vienas iš veiksnių sunkinančių dialogą tarp Lietuvos ir Lenkijos. „Mažumų problemos sprendimas, konkrečiai situacijos dėl lenkų švietimo Lietuvoje, būtų reali sąlyga geriems santykiams tarp dviejų šalių. Varšuvai tai šiuo metu yra prioritetas“.[231]

Po 2008 m. Sakartvelo ir Rusijos karo Lenkijos gynybos politika palaipsniui tapo labiau orientuota į nacionalinę teritorinę gynybą, o ne į tarptautinį bendradarbiavimą. Bronislovui Komorovskiui tapus Lenkijos prezidentu buvo pradėta įgyvendinti nauja gynybos strategija, numatanti apribojimus dalyvavimui taikos palaikymo misijose ir operacijose, pagrindinius išteklius skiriant nacionalinės gynybos sistemos finansavimui, augant grėsmei iš Rusijos pusės. Lenkijos ginkluotųjų pajėgų modernizavimas tapo svarbiausiu prioritetu.[232] Bendradarbiavimas su Komorovskio vadovaujama Lenkija buvo permainingas, nors oficialiai buvo skelbiama, kad nesutarimu saugumo ir gynybos srityje nėra Lietuvai buvo išsakyta nuomonė, kad dėl lenkų padėties Lietuvoje, Varšuva gali svarstyti galimybę nebedalyvauti NATO oro policijos misijoje misijos Baltijos šalyse.[233] Lenkijos spauda taip pat skelbė, kad įkūrus Veimaro kovinę grupę ES BSGP kontekste, Varšuva nepalaikys Lietuvos siekio prisijungti prie šios iniciatyvos, kol nebus leista rašyti vardų ir pavardžių originaliais lenkiškais rašmenimis. Nors kovinė grupė buvo šalutinis klausimas, blokuojant dvišalį elektros jungties projekto LitPol Link tapo pagrindiniu spaudimo elementu.[234] Taigi politiniai nesutarimai dėl tautinių mažumų turėjo įtakos visoms dvišalio bendradarbiavimo sritims, net ir toms, kurios buvo laikomos strateginio bendradarbiavimo pagrindu.

2016 m. Rytų Europos studijų centras atliko etninių mažumų apklausą, kuri parodė, kad beveik 64 proc. lenkų kilmės respondentų vertino Rusiją kaip draugišką valstybę, o Rusijos prezidentą Vladimirą Putiną palankiau nei Lietuvos prezidentę Dalią Grybauskaitę. Pažymėtina, kad žmonės, gaunantys naujienas iš Rusijos žiniasklaidos, palankiai vertina Rusijos užsienio politiką, mano, kad Krymo aneksija teisėta ir mano, kad Rusija yra NATO ir JAV politikos auka.[235] 2017 m. atliktame Rytų Europos studijų centro tyrime „Tautinės mažumos Lietuvoje“. Tarp rekomendacijų, kaip plėtoti nuoseklią tautinių mažumų politiką Lietuvoje, pabrėžiama informacinės erdvės kaitos svarbą, būtinybę švelninti socialinę

[230] Skandalingas diplomato pareiškimas: Lenkijos karius sunku įtikinti ginti Baltijos šalis, *BNS*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/skandalingas-diplomato-pareiskimas-lenkijos-karius-sunku-itikinti-ginti-baltijos-salis.d?id=72323614

[231] *Ibid*.

[232] Christopher Reeves, Europe-Asia Studies, *From Intervention to Retrenchment: Poland's Strategic Culture and the 2011 Libyan Campaign*, (Volume 71, 2019), 1140-1161.

[233] Bronislawas Komorowskis: Lenkija tęs dalyvavimą NATO oro policijos misijoje Baltijos šalyse, *BNS*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/bronislawaskomorowskis-lenkija-tes-dalyvavima-nato-oro-policijos-misijoje-baltijossalyse-57-211757?copied

[234] Lenkijos puolimas: kodėl dabar?, *Kauno diena*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://kauno.diena.lt/naujienos/nuomones/nuomones/lenkijos-puolimas-kodel-dabar-516392

[235] Ieva Gajauskaite, *The dynamics of Lithuania – Polish relations and military cooperation*, (General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, 2020), 273.

ir ekonominę atskirtį bei atstovauti tautinių mažumų interesams.[236] Vis dėl to nei viena iš šių problemų nebuvo įtraukta į XVI Lietuvos Respublikos Vyriausybės programą ar į Lietuvos prezidento Gitano Nausėdos prioritetų sąrašą. Politinė darbotvarkėje trūksta ilgalaikių bendrų planų sprendžiant Lietuvos lenkų socialinės, ekonominės ir mentalinės atskirties problemas.

2019 m. Lietuvos ir Lenkijos prezidentai pasirašė deklaraciją, kuria įtvirtino bendradarbiavimą saugumo srityje. Jie taip pat aptarė energetikos, ekonomikos ir tautinių mažumų klausimus. Deklaracijoje pabrėžiama abiejų šalių bendra pozicija NATO ir ES gynybos politikoje, aljanso atgrasymo priemonių ir laikysenos Rytų Europoje išlaikymas, NATO Šiaurės Rytų korpuso divizijos štabų plėtra, JAV karių buvimo regione užtikrinimas, sąjungininkų karinių pajėgų mobilumo didinimas, karinės pramonės sektoriaus bendradarbiavimas, žvalgybinės informacijos apsikeitimas, kibernetinio saugumo ir dezinformacijos prevencijos stiprinimas, energetinio saugumo didinimas ir parama Ukrainai. Deklaracijoje numatoma įsteigti bendrą Lietuvos ir Lenkijos gynybos ministrų tarybą ir skirti ypatingą dėmesį Suvalkų koridoriaus gynybai ir oro gynybos koordinavimui.[237] Prezidentė Dalia Grybauskaitė sakė, kad „mūsų karinis bendradarbiavimas pasiekė kaip niekad aukštą lygį. Žinome, kad savo saugumą reikia stiprinti patiems“.[238] 2019 m. minint 450-ąsias Liublino unijos metines Lenkijos prezidentas Andrzejus Duda pasveikino Lietuvą ir Lenkiją laišku, teigdamas, kad Liublino unija yra didis istorinis paminklas, demonstruojanti gilią politinę išmintį ir aiškią mąstyseną. O taip pat buvo padarytas bendras Lietuvos Prezidentės Dalios Grybauskaitės ir Lenkijos Prezidento Andrzejaus Dudos pareiškimas, kuriame pabrėžiama, kad unija simbolizuoja abipusę pagarbą kompromisą ir kultūrinę įvairovę. „Šiandien esame lygiai taip pat pasiruošę kartu įveikti bet kokius iššūkius ir apsaugoti nepriklausomybės, vienybės ir solidarumo idealus“.[239]

2020 m. Vilniuje vykstant pirmajai Lietuvos ir Lenkijos gynybų ministrų tarybai Raimundas Karoblis ir Mariuszas Baszczakas aptarė ir patvirtino bendradarbiavimo prioritetus. Išreiškė savo bendrą požiūrį į regiono saugumo klausimus ir pasirašė komunikatą, kuriame nurodė konkrečias bendradarbiavimo sritis, tokias kaip bendrų gynybos planų rengimas užtikrinant Suvalkų koridoriaus apginamumą, bendros karinės pratybos ir mokymai, oro gynybos sistemų integravimą bei JAV karių

[236] Simonas Klimanskis,Vilius Ivanauskas, Gediminas Kazėnas, Vytautas Keršanskas, Šarūnas Legatas, Tautinės mažumos Lietuvoje: studija, *Rytų Europos studijų centra*s, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d.,https://tmde.lrv.lt/uploads/tmde/documents/files/Tautines%20mazumos%20Lietuvoje_papildyta%20studija.pdf
[237] Lietuva ir Lenkija žada dar glaudžiau bendradarbiauti, optimistiškai regi lenkų mažumų problemas, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/246663/lietuva-ir-lenkija-zada-dar-glaudziau-bendradarbiauti-optimistiskai-regi-lenku-mazumu-problemas
[238] *Ibid*.
[239] Minint Liublino unijos metines – bendras Lietuvos ir Lenkijos Prezidentų pareiškimas, Lietuvos Respublikos ambasada Lenkijos Respublikoje, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://urm.lt/pl/lt/naujienos/minint-liublino-unijos-metinesbendras-lietuvos-ir-lenkijos-prezidentu-pareiskimas

buvimo regione svarbą. Šis susitikimas rodo abiejų šalių politinį ir strateginį įsipareigojimą stiprinti savo partnerystę ir bendrą gynybą.[240]

2022 m. antrą kartą vykstant Lietuvos ir Lenkijos Prezidentų tarybai Lietuvos prezidentas Gitanas Nausėda sakė, kad „Lietuva ir Lenkija yra patikimos partnerės ir sąjungininkės. Vertiname puikius dvišalius santykius, jie Lietuvai yra itin svarbūs. Grėsmių akivaizdoje esame vieningi ir kalbame vienu balsu esminiais klausimais. Tai yra mūsų stiprybė. Būdami vieningi ir dirbdami išvien galime atremti bet kokias grėsmes“.[241] Lietuvos prezidentas teigė, kad NATO viršūnių susitikime Madride priimti sprendimai stipriną NATO atgrasymo ir gynybos pozicijas ir pabrėžė atgrasymo ir gynybos stiprinimo svarbą rytiniame flange. Jis taip pat išreiškė savo lūkesčius dėl Vilniuje vyksiančio NATO viršūnių susitikimo ir nurodė konkrečias sritis, kuriose reikia padaryti pažangą, tokias kaip oro gynyba, karininių pajėgumų stiprinimas ir gebėjimas juos greitai perdislokuoti. Lietuvos ir Lenkijos prezidentai taip pat aptarė Ukrainos ir Moldovos padėtį ir išreiškė savo paramą jų eurointegracijos siekiams ir energetiniam saugumui. Jie sutarė, kad Ukrainos ir Moldovos klausimai turi būti keliami NATO ir ES darbotvarkėse.[242]

Apibendrinant Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo gynybos srityje moralinį komponentą galima teigti, kad: 1) Lietuvos ir Lenkijos politiniai santykiai šiuo metu yra geriausi po to, kai abi šalys tapo ES ir NATO narėmis. Tai liudija bendri Lietuvos ir Lenkijos Vyriausybių posėdžiai, veikiantis Lietuvos ir Lenkijos prezidentų konsultacinis komitetas, Lenkijos ir Lietuvos parlamentų Asamblėja, Lietuvos ir Lenkijos gynybos ministrų taryba; 2) Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas NATO, ES ir kituose regioniniuose bendradarbiavimo formatuose įtvirtina strateginės partnerystės tęstinumą; 3) Nors Lietuva ir Lenkija pastaruoju metu viena kitą laiko patikimomis saugumo partnerėmis, svarbu paminėti, kad šią tendenciją daugiau lemia išoriniai veiksniai. Didėjant išorinių karinių grėsmių intensyvumui, Lietuva ir Lenkija, dėl geografinės padėties koordinuoja gynybinius pajėgumus įgyvendinant NATO regioninio saugumo darbotvarkę; 4) Pilnai neišspręstas tautinių mažumų klausimas turėjo ir turi įtakos visoms dvišalio bendradarbiavimo sritims, net ir toms, kurios yra laikomos strateginio bendradarbiavimo pagrindu, o Lietuvos politinė darbotvarkėje vis dar trūksta ilgalaikių bendrų planų sprendžiant Lietuvos lenkų socialinės, ekonominės ir mentalinės atskirties problemas ir 5) Reikia pripažinti, kad Lietuva ir Lenkija turinti skirtingus ekonominius ir politinius potencialus, todėl strateginė partnerystė yra asimetrinio pobūdžio. Lenkija, kaip didesnė ir įtakingesnė valstybė, turi daugiau galimybių vykdydama užsienio politiką nei Lietuva. Tai reiškia, kad Lenkijos politinis elitas mažiau vertina abiejų šalių

[240] Lietuvos ir Lenkijos gynybos ministrai pasirašė bendradarbiavimo komunikatą, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1137730/lietuvos-ir-lenkijos-gynybos-ministrai-pasirase-bendradarbiavimo-komunikata

[241] Prezidentas Lenkijoje: grėsmės akivaizdoje esame vieningi ir todėl – stiprūs, *Lietuvos Respublikos Prezidentas*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://lrp.lt/lt/prezidentas-lenkijoje-gresmes-akivaizdoje-esame-vieningi-ir-todel-stiprus/39430

[242] *Ibid.*

partnerystę ir teikia jai mažesnę svarbą. Vis dėl to dabartinė situacija rodo, kad bendras grėsmės suvokimas ir bendradarbiavimas gynybos srityje yra būtinas siekiant saugumo ir stabilumo NATO rytiniame flange.

3.3. Dvišalio bendradarbiavimo vertinimas

Šiame poskyryje remiantis antrame poskyryje išanalizuotais duomenimis atliekama SSGG analizė, išskiriant Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo gynybos srityje stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Dvišalio Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo SSGG analizė.

STIPRYBĖS	**SILPNYBĖS**
1. Bendra istorija. 2. Tapatūs gynybos politikos prioritetai. 3. Tapatus grėsmės suvokimas (Rusija didžiausia grėsmė). 4. Geografinė padėtis. 5. Abi valstybės priklauso NATO ir ES, bei pabrėžia JAV svarbą regioniniam saugumui užtikrinti. 6. Abi valstybės šiuo metu teikia prioritetą nacionalinių gynybinių pajėgumų stiprinimui, didinami gynybos biudžetai. 7. Bendras karinis vienetas LITPOLUKRBRIG. 8. Tarpvalstybinis susitarimas dėl Suvalkų koridoriaus gynybos. 9. Tarptautiniam NATO Šiaurės Rytų divizijos štabui priskirtos Lietuvos ir Lenkijos brigados. 10. Bendri šalių valstybinių institucijų ir vadovų posėdžiai ir susitikimai.	1. Tautinių mažumų problematika. 2. Valstybių tarpusavio bendradarbiavimą daugiau lemia išoriniai veiksniai. 3. Skirtingi politiniai ir ekonominiai potencialai, Lenkijos politinis elitas mažiau vertina abiejų šalių partnerystę ir teikia jai mažesnę svarbą.
GALIMYBĖS	**GRĖSMĖS**
1. Glaudesnis bendradarbiavimas ginkluotės įsigijimų srityje. 2. Aktyvesnis bendradarbiavimas regioniniuose formatuose (Rytų partnerystės programa, Trijų jūrų iniciatyva, Bukarešto devintukas, Liublino trikampis). 3. Intensyvesnis karinių pajėgų dalyvavimas bendruose mokymuose ir pratybose abiejų šalių teritorijose.	1. Rusija gali išnaudoti tautinių mažumų klausimą, kurstant nesantaiką ir konfliktus tarp valstybių.

Sudaryta autoriaus.

Apibendrinant Lietuvos ir Lenkijos dvišalį bendradarbiavimą, galima išskirti:

Šias stiprybes:

Lietuva ir Lenkijos bendradarbiavimas yra pasižymi gilia istorija ir intensyvumu, o dabartiniai Lietuvos ir Lenkijos politiniai santykiai yra geriausi po to, kai abi šalys tapo ES ir NATO narėmis. Apie tai liudija bendri Lietuvos ir Lenkijos Vyriausybių posėdžiai, veikiantis Lietuvos ir Lenkijos prezidentų konsultacinis komitetas, funkcionuojanti Lietuvos ir Lenkijos krašto apsaugos ministrų taryba bei Lenkijos ir Lietuvos parlamentų Asamblėja. Valstybes sieja tapatūs gynybos politikos prioritetai, abiejų valstybių siekis išsaugoti ir stiprinti saugumą Europos žemyne akcentuojant Baltijos jūros regioną. Abi valstybės šiuo metu akcentuoja būtinybę stiprinti nacionalinius pajėgumus ir tai įtvirtina praktikoje, didinat valstybių gynybos biudžetus. Šalys NATO vertina kaip pagrindinį kolektyvinės gynybos saugumo garantą, tai pat pabrėžiamas ES svarba saugumo ir gynybos kontekste. Tapatus grėsmės suvokimas, leidžia greičiau ir efektyviau priimti abiem šalims būtinus sprendimus. Vykdomas praktinis karinis bendradarbiavimas įkūrus bendrą karinį vienetą LITPOLUKRBRIG, kuris veikia ne tik NATO, bet ir ES bendrosios saugumo ir gynybos politikos rėmuose. Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių vadai pasirašė susitarimą, kuriuo Lietuvos kariuomenės mechanizuotosios pėstininkų brigada „Geležinis Vilkas“ ir Lenkijos kariuomenės 15-oji mechanizuotoji brigada priskirtos prie Tarptautinio Šiaurės rytų divizijos štabo. Tai reiškia, kad abiejų šalių kariai mokysis ir veiks kartu, saugodami Suvalkų koridorių.

Šias silpnybes:

Prie silpnybių galima priskirti pilnai neišspręstą tautinių mažumų klausimą, vis dar nėra pilnai išspręstas vardų ir pavardžių originaliais lenkiškais rašmenimis klausimas, kiti su švietimų ir kultūra susiję klausimai, žemės grąžinimas Vilniuje, šie klausimai turėjo ir turi įtakos visoms dvišalio bendradarbiavimo sritims, net ir toms, kurios yra laikomos strateginio bendradarbiavimo pagrindu, siekiant išspręsti šias ilgalaikes problemas būtina plėtoti nuoseklią tautinių mažumų politiką, švelninti socialinę ir ekonominę atskirtį bei atstovauti tautinių mažumų interesams, kadangi neišspręstos problemos yra terpė Rusijos propagandai ir nesantaikos kurstymui tautiniu pagrindu. Nors Lietuva ir Lenkija pastaruoju metu viena kitą laiko patikimomis saugumo partnerėmis, svarbu paminėti, kad šią tendenciją daugiau lemia išoriniai veiksniai. Didėjant išorinių karinių grėsmių intensyvumui, Lietuva ir Lenkija, dėl geografinės padėties koordinuoja gynybinius pajėgumus įgyvendinant NATO regioninio saugumo darbotvarkę. Reikia pripažinti, kad Lietuva ir Lenkija turinti skirtingus ekonominius ir politinius potencialus. Lenkijos politinis elitas mažiau vertina abiejų šalių partnerystę ir teikia jai mažesnę svarbą.

Šias galimybes:

Glaudesnis bendradarbiavimas ginkluotės įsigijimų srityje, kadangi Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo potencialas įsigyjant ginkluotę nėra pilnai išnaudojamas, Lietuva šiose srityje daugiau

bendradarbiauja su JAV, Vokietija, Prancūzija, Norvegija, tuo tarpu Lenkija pati turėdama pakankamai išvystyta karinę pramonę pati gamina ginkluotę ir technika bei bendradarbiauja platesniame kontekste su JAV, Pietų Korėja ir kitomis šalimis. Aktyvesnis bendradarbiavimas regioniniuose formatuose (Rytų partnerystės programa, Trijų jūrų iniciatyva, Bukarešto devintukas, Liublino trikampis) leistu šalimis stiprinti net tik tarpusavio santykius, bet ir su kitomis šiems formatams priklausančiomis valstybėmis, atvertu naujas galimybes ne tik saugumo ir gynybos kontekste, bet ir kituose formatuose naudinguose verslui, mokslininkams, nevyriausybinėms organizacijoms. Intensyvesnis karinių pajėgų dalyvavimas bendruose mokymuose ir pratybose abiejų šalių teritorijose, leistu dar labiau padidinti sąveiką tarp kariuomenių bei turėtų atgrasymo efektą apie bendrą valstybių pasiryžimą gintis agresijos atveju.

Šias grėsmes:

Lietuva ir Lenkija didžiausia grėsme nacionaliniam saugumui laiko Rusija, kuri ir toliau intensyviai plėtoja savo puolamuosius karinius pajėgumus, didina pajėgumus Baltijos jūroje, vis stipriau militarizuoją Kaliningrado sritį, vykdo didelio masto karines pratybas, paremtas scenarijais, pagal kuriuos numatomas ir konfliktas su NATO. Pilnai neišspręsti klausimai dėl tautinių mažumų gali būti potencialiai išnaudojami vykdant propagandines kampanijas, skleidžiant dezinformaciją taip kurstant nesantaiką ir konfliktus tarp valstybių, kurie yra naudingi Rusijai siekiant destabilizuoti valstybių ir visuomenių struktūras ir sukelti nesutarimus tarp sąjungininkų. Dabartinė saugumo situacija regione rodo, kad bendras grėsmės suvokimas ir dvišalis bei daugiašalis bendradarbiavimas gynybos srityje yra būtinas siekiant saugumo ir stabilumo NATO rytiniame flange.

IŠVADOS

Atlikus Lietuvos ir Lenkijos gynybos politikos Rusijos agresijos prieš Ukrainą kontekste analizę, prieita prie šių išvadų:

1. Teorinis tyrimo pagrindas suformuluotas remiantis neorealizmo teorija ir karinės galios modeliu. Neorealizmo teorinėje prieigoje valstybės išlikimas yra motyvas ir priežastis veikti pasaulyje, kuriame valstybių saugumas nėra užtikrintas, kadangi valstybės saugumo užtikrinimas kelia grėsmę kitoms valstybėms, todėl susiduriama su saugumo dilema. Anarchinė sistema skatina siekti saugumo, o karinės, ekonominės ir technologinės galios kaupimas yra priemonė saugumui pasiekti. Vyraujant anarchinei sistemai tarptautiniuose santykiuose, mažosios ir vidutinės valstybės, siekdamos užsitikrinti saugumą ir išlikimą, jungiasi į karinius aljansus. Lietuva ir Lenkija savarankiškai negalėjo sukaupti pakankamai resursų siekiant reaguoti į galimas grėsmes iš išorės ir atgrasyti potencialius priešininkus, todėl abi valstybės pasirinko NATO ir taip užsitikrino savo saugumą ir išlikimą. Augant Rusijos grėsmei ir vykstant karui tarp Rusijos ir Ukrainos, Lietuva ir Lenkija nacionalinėmis ir kolektyvinėmis pastangomis turi stiprinti savo gynybos pajėgumus siekiant saugumo ir stabilumo NATO rytiniame flange. Remiantis John Frederick Charles Fuller karinės galios modeliu, kurį sudaro koncepcinis (doktrinos ir karo principai), fizinis (žmogiškieji ištekliai, ginkluotė ir technika) ir moralinis (motyvacija, lyderystė ir vertybės) komponentai, nagrinėjama Lietuvos ir Lenkijos gynybos politika, bei dvišalis jų karinis bendradarbiavimas Rusijos karinės agresijos prieš Ukrainą kontekste. Šis modelis pasirinktas todėl, kad išskirtais komponentais galima struktūruotai įvertinti valstybių gynybos politiką ir jos kaitą išaugus Rusijos grėsmei, be to, šį modelį karinėse doktrinose naudoja daugelis NATO valstybių, tarp kurių ir Lietuva.

2. Atlikta Rusijos karinių grėsmių lygio išaugimo analizė parodė, kad nenorėdama prarasti įtakos posovietinėms valstybėms, Rusija taiko kelias strategijas ir taktikas: 1) stengiasi palaikyti su jomis kuo glaudesnius diplomatinius santykius, pasireiškiančius ne tik per dvišalį bendradarbiavimą, bet taip pat per regioninio bendradarbiavimo organizacijas, kaip NVS, KSSO, ŠBO ar BRIKS. Taip bandoma sudaryti atsvarą NATO ir ES; 2) naudoja karinę galią prieš jas, pavyzdžiui, karas prieš Sakartvelą ir Ukrainą; 3) didina karinius pajėgumus Baltijos jūros regione, vis stipriau militarizuoja Kaliningrado sritį ir vykdo didelio masto karines pratybas, pagal kurias numatomas konfliktas su NATO, ar net branduolinių ginklų panaudojimas; ir 4) vykdo hibridinio pobūdžio veiklą, kuri kelia konflikto (netyčinį konfliktą, kilusį dėl smurto protestų metu) pavojų. Rusija dažnai pasitelkia ir nekarines priemones (kibernetines atakas, dezinformaciją), siekiant destabilizuoti Vakarų valstybių ir visuomenių struktūras ir sukelti nesutarimus tarp sąjungininkų. Tikėtina, kad Rusija ir toliau tęs tokio pobūdžio politiką, kuria siekiama pakenkti dabartinei tarptautinei tvarkai, grindžiamai tarptautine teise, siekdama atkurti savo galią ir įtaką. Rusijos – Ukrainos karas ir agresyvi retorika NATO atžvilgiu tikėtina didins įtampą su

Rusija besiribojančiomis valstybėmis, tarp jų su Lietuva ir Lenkija. Po 2016 m. NATO viršūnių susitikimo aljansui grįžtant prie teritorinės gynybos ir Rytų flango gynybos stiprinimo, atnaujinti gynybos planai. Baltijos valstybėse ir Lenkijoje dislokuota po sąjungininkų bataliono kovinę grupę. Abiejuose valstybėse akcentuojama savarankiška ir kolektyvinė gynyba bei būtinybė stiprinti nacionalinius pajėgumus, įvardijant NATO kaip pagrindinį kolektyvinės gynybos saugumo garantą. 2022 m. NATO viršūnių susitikime Madride priimtoje naujoje NATO strateginėje koncepcijoje Rusija pirmą kartą aljanso istorijoje įvardijama kaip pagrindinė ir ilgalaikė grėsmė. Numatyta: 1) steigti nuolatinę NATO vadavietę Lenkijoje; 2) įkurti nuolatinį brigados dydžio vienetą Rumunijoje; 3) steigti rotacines brigados dydžio pajėgas su nuolatiniu valdymo elementu Baltijos valstybėse; 4) pereiti nuo oro policijos į oro gynybos misiją ir dislokuoti didesnes oro pajėgas rytiniame NATO flange; ir 5) padidinti iki 300 tūkst. karių NATO greitąsias reagavimo pajėgas. Todėl didėjantys Baltijos valstybių ir Lenkijos nacionaliniai kariniai pajėgumai bei regione dislokuotos NATO karinės pajėgos mažina tikimybę, kad Rusija bandys panaudoti karinę jėga NATO rytinėje dalyje.

3. Lietuvos gynybos politika, vertinant moralinį komponentą, yra nuosekli. NATO įvardijamas kaip pagrindinis saugumo garantas, akcentuojant V straipsnio svarbą, numatančio, kad vienos narės ginkluotas užpuolimas bus laikomas visų užpuolimu, bei nepamirštant III straipsnio, nurodančio, kad šalys nuolatos palaikys ir plėtos individualų ir kolektyvinį pajėgumą. Koncepciniame komponente išdėstyti nacionalinio saugumo interesai, užsienio ir vidaus gynybos prioritetai ir uždaviniai, valstybės saugumui užtikrinti, yra tapatūs vykdomai politikos krypčiai. Akcentuojant valstybės savarankišką ir kolektyvinę gynybą, bei būtinybę stiprinti nacionalinius pajėgumus, NATO įvardijant kaip pagrindinį kolektyvinės gynybos saugumo garantą. Pagrindiniu grėsmės šaltiniu įvardijant Rusijos Federaciją, kuri karinėmis ir kitomis priemonėmis kelia tiesioginę grėsmę Lietuvos Respublikai. Vertinant fizinį kariuomenės galios komponentą, reikia pastebėti, kad 1) 2008 m. panaikinta nuolatinė privalomoji karo tarnyba pereinant prie profesionalios kariuomenės ir orientuojantis daugiau į tarptautines operacijas ir tarptautines grėsmes, mažiau dėmesio skiriant nacionalinei gynybai buvo klaida, kurią, 2014 m. pasikeitus geopolitinei situacijai ir išaugus Rusijos grėsmei suskubta taisyti, atnaujinat nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą ir taip užpildant kariuomenės vienetus bei didinant rezervo pajėgumus. Nuo 2014 m. stiprinama Lietuvos kariuomenė – įkuriama pėstininkų brigada „Žemaitija“ ir papildomi batalionai, kurie gali veikti platesniame gynybos kontekste. Tačiau reikia pripažinti, kad pastaraisiais metais plečiantis kariuomenės struktūrai ir didinant kariuomenės infrastruktūrą – profesinės karo tarnybos karių skaičius beveik nekito, o ilgametę patirtį turinčius karius išeinančius į atsargą keičia nauji, mažai patirties turintys kariai, kuriems tenka didelis krūvis dėl siekio didinti šaukiamų Lietuvos Respublikos piliečių skaičiaus į kariuomenę, bei siekio didinti aktyviojo rezervo mokymų skaičių. 2) Pradedama diskutuoti apie divizijos kūrimą, atsižvelgiant į didėjančią Rusijos grėsmę. 3) Grįžtama prie mišrios kariuomenės modelio, siekiant pilnai sukomplektuoti kariuomenės vienetus ir didinti rezervo

pajėgumus bei įtraukti kuo didesnę visuomenės dalį į gynybą. Tačiau vis dar nėra konkrečių planų kaip tinkamai išnaudoti parengtąjį rezervą valstybės gynybos kontekste. 4) Vykdomos didelio mąsto pratybos kartu su sąjungininkais, planuojant ir vykdant gynybines ir puolamąsias operacijas Lietuvos teritorijoje. Dalyvaujame tarptautinėse operacijose, tobulinant savo įgūdžius ir žinias, įgaunama kovinės patirties konflikto zonose. 5) Krašto apsaugai skirtas biudžetas nuo 2014 m. nuolat augo ir 2023 m. pasiekė 2,52 proc. nuo BVP. 6) Pradėti ir tęsiami kariuomenės modernizacijos procesai, įsigyjant naujausias ir pažangiausias vakarietiškas technologijas, leidžiančias turėti aiškų pranašumą prieš galimą priešą. Įsigyjamos pėstininkų kovos mašinos, artilerinės sistemos, salvinės raketų ugnies sistemos, dronai pakelia kariuomenę į kitą kokybinį lygį. Tačiau reikia pripažinti, kad kariuomenės poreikis moderniai ginkluotei, technikai, įrangai ir atsargoms išlieka didelis, nes pasenusi technika ir ginkluotė, iš esmės, buvo pradėta keisti tik nuo 2014 m., o pagrindiniai infrastruktūros plėtros projektai, pradėti vykdyti tik pastaraisiais metais siekiant tinkamai priimti sąjungininkus ir patenkinti Lietuvos kariuomenės poreikius.

4. Vertinant moralinį komponentą, Lenkijos gynybos politiką galima laikyti nuoseklia. Politinio elito pozicija dėl tarptautinės saugumo sistemos stiprinimo, pabrėžiant NATO ir ES svarbą, užtikrinant Lenkijos ir visos euroatlantinės erdvės saugumą nesikeičia, o strateginės partnerystės su JAV vystymas, siekiant užtikrinti ilgalaikį JAV ginkluotojų pajėgų buvimą Lenkijoje yra viena iš pagrindinių sričių. Kaip pagrindinis gynybos politikos prioritetas įvardijamas Lenkijos nacionalinių pajėgumų stiprinimas, pabrėžiant poreikį didinti Lenkijos ginkluotojų pajėgų operacinį pajėgumą, modernizuojant kariuomenę ir sinchronizuojant saugumo ir gynybos sistemas. Vis dėlto kyla tam tikrų diskusijų, artėjant Lenkijos parlamento rinkimams ar pavyks išlaikyti išlaikyti aukštą 4 proc. nuo BVP gynybos finansavimo lygį ir toliau siekiant didinti ir modernizuoti kariuomenę, taip stiprinant saugumą regione, be to, manoma, kad dalis šiuo metu priimamų sprendimų yra susiję ir su noru mobilizuoti dešiniuosius rinkėjus. Tačiau net ir pasikeitus politinėms jėgoms neabejotina, jog strateginiai tiksliai ir siekiai nesikeistų. Lenkijos koncepciniame komponente pabrėžiama, kad Rusija yra pagrindinė ilgalaikė tiesioginė grėsmė Lenkijos saugumui. Išskiriamos šios pagrindinės pastangų kryptys užtikrinančios Lenkijos nacionalinį saugumą: 1) nacionalinių pajėgumų stiprinimas pabrėžiant poreikį didinti Lenkijos ginkluotojų pajėgų operacinį pajėgumą, modernizuojant kariuomenę ir sinchronizuojant saugumo ir gynybos sistemas. 2) Tarptautinės saugumo sistemos stiprinimas, pabrėžiant NATO ir ES svarbą, užtikrinant Lenkijos ir visos euroatlantinės erdvės saugumą, strateginės partnerystės su JAV vystymas, siekiant užtikrinti ilgalaikį JAV ginkluotojų pajėgų buvimą Lenkijoje. 3) Pilietiškumo skatinimas, pabrėžiant Lenkijos tapatybę ir tautinį paveldą, bei atsparumo didinimas dezinformacijai. Vertinant Lenkijos karinės galios fizinį komponentą galima teigti, kad 1) įgyvendinant ginkluotojų pajėgų plėtros programą, akcentuojamas kovinio potencialo ir operacinių pajėgumų stiprinimas, įkuriant naują diviziją ir patvirtinus planus įkurti dar vieną - penktąją diviziją. Įkurtos teritorinės pajėgos,

kurių sudėtis ir struktūra pritaikyta prie valstybės teritorinio suskirstymo ir vietos poreikių bei sąlygų. Remiantis daromais pakeitimas iškeltas ambicingas tikslas didinti Lenkijos ginkluotąsias pajėgas iki 300 000 karių. 2) Nuosekliai didinamos išlaidos gynybai, kurios 2023 m. pasiekė 4 proc. nuo BVP, o Lenkija tampa viena iš lyderių skiriant lėšas gynybai. 4) Modernizuojant kariuomenę diegiamos naujos ginkluotės sistemos ir technika, perkami moderniausi tankai, artilerijos sistemos, naikintuvai, diegiamos oro erdvės apsaugą užtikrinančios sistemos. 5) Vis dėlto naujų divizijų įkūrimas ir teritorinių pajėgų integravimas į gynybos sistemą kelia nemažai iššūkių, susijusių su naujų gynybos planų paruošimu ir atnaujinimu, finansavimu, infrastruktūros sukūrimu ir paruošimu naudoti, ginkluotės ir technikos įsisavinimu, įgulų ir techninio personalo paruošimu. Didžiausias iššūkis artimiausiu metu, tikėtina, bus karinis personalas, kuris turės užpildyti naujas divizijas. Atitinkamai jis turės būti perskirstytas iš kitų vienetų, kurie taip pat nėra 100 proc. sukomplektuoti. Tikėtina, kad prireiks iki penkerių metų norint pasiekti pilną operacinį parengtumą naujuose vienetuose. Atsižvelgiant į vykdomus pakeitimus ir modernizacijos procesus, galima konstatuoti, kad Lenkija tampa viena stipriausių ir moderniausių Europos kariuomenių.

5. Atlikus Lietuvos ir Lenkijos dvišalio karinio bendradarbiavimo saugumo ir gynybos srityje tyrimą, buvo išskirtos šios bendradarbiavimo stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės:

a) Stiprybės: Lietuva ir Lenkijos bendradarbiavimas pasižymi gilia istorija ir intensyvumu, o dabartiniai Lietuvos ir Lenkijos politiniai santykiai yra geriausi po to, kai abi šalys tapo ES ir NATO narėmis. Apie tai liudija bendri Lietuvos ir Lenkijos Vyriausybių posėdžiai, veikiantis Lietuvos ir Lenkijos prezidentų konsultacinis komitetas, funkcionuojanti Lietuvos ir Lenkijos krašto apsaugos ministrų taryba. Valstybes sieja tapatūs saugumo ir gynybos politikos prioritetai, abiejų valstybių siekis išsaugoti ir stiprinti saugumą Europos žemyne akcentuojant Baltijos jūros regioną. Abi valstybės šiuo metu akcentuoja būtinybę stiprinti nacionalinius pajėgumus, ir tai įtvirtina praktikoje, didinat valstybių gynybos biudžetus. Šalys NATO vertina kaip pagrindinį kolektyvinės gynybos saugumo garantą, tai pat pabrėžiama ES svarba saugumo ir gynybos kontekste. Tapatus grėsmės suvokimas leidžia greičiau ir efektyviau priimti abiem šalims būtinus sprendimus. Vykdomas praktinis karinis bendradarbiavimas įkūrus bendrą karinį vienetą LITPOLUKRBRIG, kuris veikia ne tik NATO, bet ir ES bendrosios saugumo ir gynybos politikos rėmuose. Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių vadai pasirašė susitarimą, kuriuo Lietuvos kariuomenės mechanizuotosios pėstininkų brigada „Geležinis Vilkas“ ir Lenkijos kariuomenės 15-oji mechanizuotoji brigada priskirtos prie Tarptautinio Šiaurės rytų divizijos štabo. Tai reiškia, kad abiejų šalių kariai mokysis ir veiks kartu, saugodami Suvalkų koridorių.

b) Silpnybės: prie silpnybių galima priskirti pilnai neišspręstą tautinių mažumų klausimą, kuris turėjo ir turi įtakos visoms dvišalio bendradarbiavimo sritims, net ir toms, kurios yra

laikomos strateginio bendradarbiavimo pagrindu. Nors Lietuva ir Lenkija pastaruoju metu viena kitą laiko patikimomis saugumo partnerėmis, svarbu paminėti, kad šią tendenciją daugiau lemia išoriniai veiksniai. Didėjant išorinių karinių grėsmių intensyvumui, Lietuva ir Lenkija, dėl geografinės padėties koordinuoja gynybinius pajėgumus įgyvendinant NATO regioninio saugumo darbotvarkę. Reikia pripažinti, kad Lietuva ir Lenkija turi skirtingus ekonominius ir politinius potencialus. Lenkijos politinis elitas mažiau vertina abiejų šalių partnerystę ir teikia jai mažesnę svarbą.

c) Galimybės: glaudesnis bendradarbiavimas ginkluotės įsigijimų srityje, kadangi Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo potencialas įsigyjant ginkluotę nėra pilnai išnaudojamas. Lietuva šioje srityje daugiau bendradarbiauja su JAV, Vokietija, Prancūzija, Norvegija, tuo tarpu Lenkija pati turėdama pakankamai išvystyta karinę pramonę, pati gamina ginkluotę ir techniką, bei bendradarbiauja platesniame kontekste su JAV, Pietų Korėja ir kitomis šalimis. Aktyvesnis bendradarbiavimas regioniniuose formatuose (Rytų partnerystės programa, Trijų jūrų iniciatyva, Bukarešto devintukas, Liublino trikampis) leistų šalims stiprinti ne tik tarpusavio santykius, bet ir su kitomis, šiems formatams priklausančiomis valstybėmis, atvertų naujas galimybes ne tik saugumo ir gynybos kontekste, bet ir kituose formatuose naudinguose verslui, mokslininkams, nevyriausybinėms organizacijoms. Intensyvesnis karinių pajėgų dalyvavimas bendruose mokymuose ir pratybose abiejų šalių teritorijose, leistų dar labiau padidinti sąveiką tarp kariuomenių, bei turėtų atgrasymo efektą, rodantį bendrą valstybių pasiryžimą gintis agresijos atveju.

d) Grėsmės: saugumo ir gynybos srityje, Lietuva ir Lenkija didžiausią grėsmę nacionaliniam saugumui laiko Rusiją. Pilnai neišspręsti klausimai dėl tautinių mažumų gali būti potencialiai išnaudojami vykdant propagandines kampanijas, skleidžiant dezinformaciją. Taip kurstant nesantaiką ir konfliktus tarp valstybių, kurie yra naudingi Rusijai siekiant destabilizuoti valstybių ir visuomenių struktūras ir sukelti nesutarimus tarp sąjungininkų. Dabartinė saugumo situacija regione rodo, kad bendras grėsmės suvokimas ir dvišalis bei daugiašalis bendradarbiavimas gynybos srityje yra būtinas siekiant saugumo ir stabilumo NATO rytiniame flange.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Oficialūs dokumentai, sutartys, nutarimai, deklaracijos:

1. Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutartis 1994-04-26, *Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos prezidentai*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.11154
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos 2008-05-12, *Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Lenkijos Respublikos Vyriausybė*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.346716
3. Nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-12-22), *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/GqUlwRVDtj
4. Nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, suvestinė redakcija nuo 2012-07-01 iki 2017-01-25, *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/BkQEnIxaeV
5. Lietuvos parlamentinių partijų susitarimas dėl gynybos politikos 2012-2016 m., *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta, 2022 m. rugsėjo 11 d., https://www3.lrs.lt/docs2/WIPTXBJB.PDF
6. Lietuvos Respublikos seime atstovaujamų politinių partijų susitarimas dėl 2014-2020 metų Lietuvos Respublikos užsienio, saugumo ir gynybos politikos strateginių gairių, *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 11 d., https://www3.lrs.lt/docs2/RIGVVKWU.PDF
7. Lietuvos Respublikos karinė strategija, *patvirtina Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2016 m. kovo 17 d. įsakymu Nr. V-252*, (Vilnius, 2016).
8. Lietuvos Respublikos Seime atstovaujamos politinės partijų susitarimas dėl Lietuvos gynybos politikos gairių, *Lietuvos Respublikos Seimas*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 11 d., https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Partij%C5%B3%20susitarimas%20d%C4%97l%20Lietuvos%20gynybos%20politikos%20gairi%C5%B3.pdf
9. Lietuvos karinė doktrina, *patvirtinta Lietuvos kariuomenės vado įsakymo Nr. V-570,* 2016.
10. Lietuvos gynybos politikos Baltoji knyga, *Lietuvos Respublikos krašto apasaugos ministerija*, (Vilnius, 2017).
11. Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2023, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, (Vilnius, 2023).

12. Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2022, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, (Vilnius, 2022).
13. National security strategy of the Republic of Poland 2020, *approved on 12 May 2020 by the President of the Republic of Poland, upon request of the President of the Council of Ministers*, (Warsaw, 2020).
14. The defence concept of the Republic of Poland 2017, *ministry of National Defence*, (Warsaw, 2017).
15. Wales summit declaration, *NATO*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 10 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm?mode=pressrelease
16. Warsaw Summit Key Decisions, *NATO*, žiūrėta 2022 m. gegužės 25 d., https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_02/20170206_1702-factsheet-warsaw-summit-key-en.pdf.
17. Madrid summit declaration, *NATO*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 18 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm
18. UK Defence Doctrine, (Joint Doctrine Publication 0-01 (JDP 0-01), *Ministry of Defence, Development, Concepts and Doctrine Centre*, 5th edition, November 2014).
19. *Allied Joint Doctrine for Land Operations*. (NATO Standard AJP-3.2, Edition A, Version 1, 2016).
20. National security strategy of the Republic of Poland 2020, *approved on 12 May 2020 by the President of the Republic of Poland, upon request of the President of the Council of Ministers*, (Warsaw, 2020).
21. Стратегии национальной безопасности Российской Федерации, *Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 г. № 400*, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046
22. Концепция внешней политики Российской Федерации, *Утверждена Указом Президента Российской Федерации*, žiūrėta 2023 m. balandžio 5 d, http://www.kremlin.ru/events/president/news/70811
23. Военная доктрина Российской Федерации, *Утверждена Указом Президента Российской Федерации*, žiūrėta 2023 m. balandžio 5 d, http://www.kremlin.ru/supplement/461

Knygos, moksliniai straipsniai, studijos:

24. Kenneth Neal Waltz, *Theory of International Politics*, (McGraw-Hill, 1979), 73-210.
25. Manuela Spindler, *International Relations, Neorealist theory*, (Verlag Barbara Budrich, 2013), 125-136.

26. John Frederick Charles Fuller, *The Foundation of the Science of War*, (Military Bookshop, 2012. Reprint of book originally published in 1926), 93-144.
27. Erikas Kaukas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Rusijos karinė galia – ekspansinės politikos priemonė*, (Volume 13, Issue 1, 2015), 79-96.
28. Ieva Gajauskaite, *The dynamics of Lithuania – Polish relations and military cooperation*, (General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, 2020), 264-279.
29. Linas Kojala, Vytautas Keršanskas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Rusijos agresijos Ukrainoje poveikis Lietuvos nacionalinio saugumo plėtojimui*, (Volume 13, Issue 1, 2015), 173–191.
30. Virgilijus Pugačiauskas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Rusijos karinė doktrina ir praktinės realijos*, (Volume 9, Issue 1, 2011), 145-158.
31. Daivis Petraitis, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Naujasis karinis Rusijos veidas*, (Volume 13, Issue 1, 2015), 97-118.
32. Daivis Petraitis, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Zapad-2017 anatomija: kai kurie Rusijos karinio planavimo ypatumai*,(Volume 16, Issue 1, 2018), 229-266.
33. Daivis Petraitis, *Reorganization of the Russian Armed forces (2005–2015)*, (National defense university, department of strategic and defense studies, Working papers No. 43, Helsinki, 2012), 1-29.
34. Kęstutis Paulauskas, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *NATO šiandien: pasiklydę transformacijoje?*, (Volume 8, Issue 1, 2010), 29-52.
35. Gintas Gumbrys, Lietuvos metinė strateginė apžvalga, *Lietuvos indėlis į tarptautines operacijas: esama situacija ir galimi scenarijai*, (Volume 16, Issue 1, 2018), 59-83.
36. Agniete Zotkeviciute Baneviciene, *Interpretation and perception of military power by appying perspectives of neoclassical realism and military studies*, (General Jonas Zemaitis Military Academy of Lithuania, journal of security and sustainability issues 2021 volume 11, 2021), 1-24.
37. Kolektyvinė monografija, *Saugumo iššūkiai: vadybos tobulinimas* (Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2020), 146–149.
38. Kostas Žygimantas Svetikas, Malvina Arimavičiūtė, *Strateginis valdymas*, (Mykolo Romerio universitetas, 2012), 18-20.
39. Marijuš Antonovič, Lenkijos ir Lietuvos regioninio bendradarbiavimo vizijos – (ne) suderinamos?, *Eastern Europe Studies Centre*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.eesc.lt/wp-content/uploads/2020/07/RESC.-Lietuvos-ir-Lenkijos-regioninis-bendradarbiavimas-LT.pdf

40. Simonas Klimanskis,Vilius Ivanauskas, Gediminas Kazėnas, Vytautas Keršanskas, Šarūnas Legatas, Tautinės mažumos Lietuvoje: studija, *Rytų Europos studijų centra*s, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d.,https://tmde.lrv.lt/uploads/tmde/documents/files/Tautines%20mazumos%20Lietuvoje_papildyta%20studija.pdf
41. Marcin Zaborowski, *Poland the challenges of middle power diplomacy, Frontline Allies: war and change in Central Europe*, (Center for a New American Security, 2015), žiūrėta 2022 m. rugsėjo 10 d., https://www.jstor.org/stable/resrep06281.5
42. Liana Fix, Steven Keil, NATO and Russia after the Invasion of Ukraine, *German Marshall Fund of the United States*, žiūrėta 2023 m. vasario 8 d., https://www.jstor.org/stable/resrep42862
43. Jyri Raitasalo, *Constructing war and military power after the Cold War: the role of the United States in the shared Western understandings of war and military power in the post-Cold War era*, (Finnish National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies, Series 1, No. 21, Helsinki: National Defence University).
44. Barry Posen, *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany Between the World Wars*, Ithaca, (New York: Cornell University Press, 1984), 13.
45. Andrew Gallo, *Understanding Military Doctrinal Change During Peacetime, doctoral dissertation*, (Columbia University, 2018), 31-32.
46. Eliot Cohen, *Stephen Biddle on Military Power*, (The Journal of Strategic Studies, Vol. 28, No. 3, June, 2005) 414-415.
47. Stephen Biddle, *Military Power: Explaining Victory and Defeat in Modern Battle*, (Princenton: Princeton University Press, 2006), 2-3.
48. Christian Bekkelund, *J.F.C. Fuller: Military Theory and the Use of Power*, (Norwegian University of Life Sciences Faculty of Social Sciences, 2014).
49. Markus Mäder, *In Pursuit of Conceptual Excellence: the Evolution of British Military-Strategic Doctrine in the post-Cold War Era, 1989-2002*, (Peter Lang AG, 2004), 95-96.
50. Fyodor Lukyanov, *Putin's Russia: The Quest for a New Place*, (The Johns Hopkins University Press, Social Research, Vol. 76, No. 1, 2009), 119.
51. Emet Gurel, Journal of International Social Research, *SWOT analysis: a theoretical review*, (Volume 10, Issue 51, 2017).
52. Arthur Thompson, Bryant Thompson, *Strategy formulation and implementation*, (4 th edition, Homewood, IL, 1989), 109.
53. Jeffrey S. Harrison, Caron H. St. John, Foundations in Strategic Management, (6th Edition, South-Western/Cengage Learning, Australia, 2014), 164.

54. Christopher Reeves, Europe-Asia Studies, *From Intervention to Retrenchment: Poland's Strategic Culture and the 2011 Libyan Campaign*, (Volume 71, 2019), 1140-1161.

Šaltiniai:

55. Paul Kirby, Why has Russia invaded Ukraine and what does Putin want? *BBC News*, žiūrėta 2022 m. gegužės 10 d., https://www.bbc.com/news/world-europe-56720589
56. Here's what we know about how Russia's invasion of Ukraine unfolded, *CNN*, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., https://edition.cnn.com/2022/02/24/europe/ukraine-russia-attack-timeline-intl/index.html
57. Georgians mourn Russian land grab in South Ossetia war, *BBC news*, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., https://www.bbc.com/news/world-europe-40861734
58. What Russia did in Syria may predict what happens in Ukraine, *DW*, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., https://www.dw.com/en/expert-interview-what-russia-did-in-syria-may-predict-what-happens-next-in-ukraine/a-61477946
59. Andrius Balčiūnas, Lietuva ir Lenkija žada dar glaudžiau bendradarbiauti, optimistiškai regi lenkų mažumų problemas, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. vasario 3 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/246663/lietuva-ir-lenkija-zada-dar-glaudziau-bendradarbiauti-optimistiskai-regi-lenku-mazumu-problemas
60. Political Realism in International Relations, *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, žiūrėta 2023 m. sausio 10 d., https://plato.stanford.edu/entries/realism-intl-relations/
61. Kristina Puleikyte, Rusijos veiksnys Baltijos valstybių saugumo politikoje, Geopolitika, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., http://www.geopolitika.lt/?artc=481
62. J. V. Žukas. Lietuvos kariuomenė: pereiname į naują lygmenį, *Delfi.lt*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/j-v-zukas-lietuvos-kariuomene-pereiname-i-nauja-lygmeni.d?id=69971538
63. Program Rozwoju Sił Zbrojnych RP, *Ministerstwo Obrony Narodowej* , žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/program-rozwoju-sil-zbrojnych-rp
64. Baltijos šalių balsas pasaulyje: atsikratėme rusofobų etiketės, o kas toliau?, *Lietuvos radijas ir televizija*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 9 d., https://www.lrt.lt/lituanica/aktualijos/751/1680057/baltijos-saliu-balsas-pasaulyje-atsikrateme-rusofobu-etiketes-o-kas-toliau
65. Military Districts, *Ministry of Defence of the Russian Federation*, žiūrėta 2023 m. vasario 10 d., https://eng.mil.ru/en/index.htm
66. Rusijos Federacijos prezidento kreipimasis, *RF prezidento administracija*, žiūrėta 2023 m. vasario 15 d., http://kremlin.ru/events/president/news/67843

67. Sausumos pajėgos, *Lietuvos kariuomenė*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kariuomene.lt/pajegos-ir-kariniai-vienetai/sausumos-pajegos/22901
68. J. V. Žukas. Lietuvos kariuomenė: pereiname į naują lygmenį, *Delfi.lt*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/j-v-zukas-lietuvos-kariuomene-pereiname-i-nauja-lygmeni.d?id=69971538
69. Krašto apsaugos ministerija stiprina Lietuvos kariuomenės rezervą, *Lietuvos Respublikos krašto apasaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 14 d., https://kam.lt/krasto-apsaugos-ministerija-stiprina-lietuvos-kariuomenes-rezerva/
70. Karinis rengimas - pagrindinė Lietuvos kariuomenės veikla taikos metu, *Lietuvos kariuomenė*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kariuomene.lt/musu-misija/karinis-rengimas/19
71. Tarptautinės pratybos, kuriose dalyvauja Lietuvos kariai. Faktai ir skaičiai, *Lietuvos Respublikos krašto apasaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 14 d., https://kam.lt/tarptautines-pratybos-kuriose-dalyvauja-lietuvos-kariai-faktai-ir-skaiciai/
72. Prasideda vienos didžiausių tarptautinių karinių pratybų Lietuvoje „Geležinis vilkas 2022-II“, *Lietuvos kariuomenė*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://www.kariuomene.lt/kas-mes-esame/naujienos/prasideda-vienos-didziausiu-tarptautiniu-kariniu-pratybu-lietuvoje-gelezinis-vilkas-2022-ii/24944
73. Baigėsi tarptautinės pratybos „ Stiprus grifonas 2022 “, *Lietuvos kariuomenė*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kariuomene.lt/kas-mes-esame/naujienos/baigesi-tarptautines-pratybos-stiprus-grifonas-2022-/24583
74. Seimui pateiktas nutarimas dėl Lietuvos karių dalyvavimo tarptautinėse operacijose 2018-2019 metais, *Lietuvos Respublikos krašto apasaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kam.lt/seimui-pateiktas-nutarimas-del-lietuvos-kariu-dalyvavimo-tarptautinese-operacijose-2018-2019-metais/
75. Tarptautinės operacijos ir misijos, Lietuvos Respublikos krašto apasaugos ministerija, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kam.lt/tarptautines-operacijos-ir-misijos/
76. Lietuvos narystė NATO, *Lietuvos Respublikos krašto apasaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 14 d., https://kam.lt/lietuvos-naryste-nato/
77. Anušauskas: Lietuvai reikia laiko pasirengti priimti papildomas vokiečių pajėgas, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 12 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1719034/anusauskas-del-vokieciu-brigados-dislokavimo-vietos-spres-ne-vyriausybes-o-kariskiai
78. Kariuomenės plėtra ir stiprinimas, *Lietuvos Respublikos krašto apasaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kam.lt/kariuomenes-pletra-ir-stiprinimas/

79. Kariuomenės modernizacija, *Lietuvos Respublikos krašto apasaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://kam.lt/kariuomenes-modernizacija/
80. Infrastruktūros plėtra, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. kovo 5 d., https://kam.lt/infrastrukturos-pletra/
81. Gynybos biudžetas, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://kam.lt/faktai-ir-skaiciai/gynybos-biudzetas/
82. Lietuva: dalyvavimas NATO, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://kam.lt/apie-nato/lietuva-dalyvavimas-nato/
83. V.Adamkus: integracija į NATO buvo svarbi pamoka, *Delfi.lt*, žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vadamkus-integracija-i-nato-buvo-svarbi-pamoka.d?id=12686371
84. D. Grybauskaitė ragina šiemet didinti išlaidas gynybai, Z. Balčytis ramina, kad karo nebus, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/44079/d-grybauskaite-ragina-siemet-didinti-islaidas-gynybai-z-balcytis-ramina-kad-karo-nebus
85. Krašto apsaugos biudžeto dilema: mažesnis finansavimas saugumui ar didesnė valstybės skola?, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1798130/krasto-apsaugos-biudzeto-dilema-mazesnis-finansavimas-saugumui-ar-didesne-valstybes-skola
86. Nausėda: šiandien turime būti pasirengę ginti ne tik save, *Delfi.lt*, žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nauseda-siandien-turime-buti-pasirenge-ginti-ne-tik-save.d?id=92941077
87. Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie, Ojczyzny, *Kancelaria Sejmu RP*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000655
88. Structure of Polish Armed Forces, *Ministryof National Defence*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/national-defence/structure-of-polish-armed-forces
89. Program Rozwoju Sił Zbrojnych RP, *Ministerstwo Obrony Narodowej* , žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/program-rozwoju-sil-zbrojnych-rp
90. Nowa dywizja - 18. Dywizja Zmechanizowana, *Ministerstwo Obrony Narodowej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/nowa-dywizja
91. Wojska Obrony Terytorialnej, *Ministerstwo Obrony Narodowej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/wojska-obrony-terytorialnej-
92. Zwiększenie liczebności Wojska Polskiego, *Ministerstwo Obrony Narodowej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/zwiekszenie-liczebnosci-wojska-polskiego-

93. Lenkijos ginkluotosios pajėgos nuo karo Ukrainoje pradžios sulaukė rekordinio susidomėjimo, *lrytas.lt*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.lrytas.lt/pasaulis/ivykiai/2023/01/28/news/lenkijos-ginkluotosios-pajegos-nuo-karo-ukrainoje-pradzios-sulauke-rekordinio-susidomejimo-25954499
94. Siły sojusznicze w Polsce, *Ministerstwo Obrony Narodowej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/sily-sojusznicze-w-polsce
95. Poland to ramp up defense budget to 4% of GDP, *DW*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.dw.com/en/poland-to-ramp-up-defense-budget-to-4-of-gdp/a-64555544
96. System PATRIOT, *Ministerstwo Obrony Narodowej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/system-patriot
97. Poland to ramp up defense budget to 4% of GDP, *DW*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.dw.com/en/poland-to-ramp-up-defense-budget-to-4-of-gdp/a-64555544
98. Podpisanie Aktu Ratyfikacji w sprawie przystąpienia Polski do Traktatu Północnoatlantyckiego, *Biuro Bezpieczeństwa Narodowego*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/194,Podpisanie-Aktu-Ratyfikacji-w-sprawie-przystapienia-Polski-do-Traktatu-Polnocnoa.html
99. Polityka zagraniczna, *Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-lecha-kaczynskiego/cztery-lata-prezydentury/polityka-zagraniczna
100. "Dążenie do NATO było wspólne całej klasie politycznej", *Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wydarzenia/dazenie-do-nato-bylo-wspolne-calej-klasie-politycznej,15269
101. President Andrzej Duda: CE in favour of EU, NATO open-door policy, *The official website of the President of the Republic of Poland*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.president.pl/news/president-andrzej-duda-ce-in-favour-of-eu-nato-open-door-policy,36415
102. Nato must be stronger to deter potential aggressor, says President Andrzej Duda in London, *The official website of the President of the Republic of Poland*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.gov.pl/web/unitedkingdom/nato-must-be-stronger-to-deter-potential-aggressor-says-president-andrzej-duda-in-london
103. Ministras J. Olekas: „LITPOLUKRBRIG atskleidžia strateginę reikšmę, kurią Lietuva ir Lenkija teikia siekdamos priartinti Ukrainą prie euroatlantinės bendruomenės“, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d.,

https://kam.lt/ministras-j-olekas-litpolukrbrig-atskleidzia-strategine-reiksme-kuria-lietuva-ir-lenkija-teikia-siekdamos-priartinti-ukraina-prie-euroatlantines-bendruomenes/

104. Vilniuje vyks pirmoji Lietuvos ir Lenkijos gynybos ministrų taryba, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://kam.lt/vilniuje-vyks-pirmoji-lietuvos-ir-lenkijos-gynybos-ministru-taryba/

105. Oro policijos misiją Baltijos šalyse perėmė portugalai ir rumunai, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1951460/oro-policijos-misija-baltijos-salyse-pereme-portugalai-ir-rumunai

106. Keičiasi NATO rotacinių pajėgų vienetai Lietuvoje, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/153421/keiciasi-nato-rotaciniu-pajegu-vienetai-lietuvoje

107. 34 mln. eurų vertės siuntinys iš Lenkijos – Lietuvos kariuomenę stiprinantis ginklas, *15 min.lt*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/karo-zona/34-mln-euru-vertes-siuntinys-is-lenkijos-lietuvos-kariuomene-stiprinantis-ginklas-784-473401

108. Lietuvos ir Lenkijos gynybos ministrai pasirašė bendradarbiavimo komunikatą, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1137730/lietuvos-ir-lenkijos-gynybos-ministrai-pasirase-bendradarbiavimo-komunikata

109. Tarp Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių pasirašytas bendradarbiavimo susitarimas, *Lietuvos kariuomenė*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.kariuomene.lt/kas-mes-esame/naujienos/tarp-lietuvos-ir-lenkijos-kariuomeniu-pasirasytas-bendradarbiavimo-susitarimas/24979

110. Lietuva stiprina bendradarbiavimą su Lenkija kibernetinio saugumo srityje, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija,* žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://kam.lt/lietuva-stiprina-bendradarbiavima-su-lenkija-kibernetinio-saugumo-srityje/

111. Skandalingas diplomato pareiškimas: Lenkijos karius sunku įtikinti ginti Baltijos šalis, *BNS*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/skandalingas-diplomato-pareiskimas-lenkijos-karius-sunku-itikinti-ginti-baltijos-salis.d?id=72323614

112. Bronislawas Komorowskis: Lenkija tęs dalyvavimą NATO oro policijos misijoje Baltijos šalyse, *BNS*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/bronislawaskomorowskis-lenkija-tes-dalyvavima-nato-oro-policijos-misijoje-baltijossalyse-57-211757?copied

113. Lenkijos puolimas: kodėl dabar?, *Kauno diena*, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://kauno.diena.lt/naujienos/nuomones/nuomones/lenkijos-puolimas-kodel-dabar-516392

114. Lietuva ir Lenkija žada dar glaudžiau bendradarbiauti, optimistiškai regi lenkų mažumų problemas, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/246663/lietuva-ir-lenkija-zada-dar-glaudziau-bendradarbiauti-optimistiskai-regi-lenku-mazumu-problemas

115. Minint Liublino unijos metines – bendras Lietuvos ir Lenkijos Prezidentų pareiškimas, Lietuvos Respublikos ambasada Lenkijos Respublikoje, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://urm.lt/pl/lt/naujienos/minint-liublino-unijos-metinesbendras-lietuvos-ir-lenkijos-prezidentu-pareiskimas

116. Lietuvos ir Lenkijos gynybos ministrai pasirašė bendradarbiavimo komunikatą, *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1137730/lietuvos-ir-lenkijos-gynybos-ministrai-pasirase-bendradarbiavimo-komunikata

117. Prezidentas Lenkijoje: grėsmės akivaizdoje esame vieningi ir todėl – stiprūs, *Lietuvos Respublikos Prezidentas*, žiūrėta 2023 m. balandžio 14 d., https://lrp.lt/lt/prezidentas-lenkijoje-gresmes-akivaizdoje-esame-vieningi-ir-todel-stiprus/39430

118. Military expenditure (current USD) - Russian Federation, *The world bank*, žiūrėta 2023 m. vasario 10 d., https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?end=2021&locations=RU&name_desc=false&start=1999&view=chart

119. Military expenditure (% of GDP) – Poland, The world bank, žiūrėta 2023 m. balandžio 11 d., https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2021&locations=PL&start=2000

SANTRAUKA

Zubrickij A. (2023). *Lietuvos ir Lenkijos gynybos politika Rusijos agresijos prieš Ukrainą kontekste* (magistro baigiamasis darbas). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas

Tarptautinis saugumo aplinkos nepastovumas ir nuolatos vykstantys konfliktai daro įtaką valstybėms ir verčia jas peržiūrėti gynybos politiką, pritaikant ją prie naujų iššūkių ir tendencijų. Auganti Rusijos Federacijos agresija prieš kaimynines valstybes ir imperialistinės ambicijos posovietinėje erdvėje, kurios įgyvendinamos naudojant nekonvencines hibridines priemones ir tiesiogines karines, patvirtina, kad dabartinis valdantysis režimas yra pasiruošęs visomis priemonėmis išlaikyti savo įtakoje kaimynines valstybes. 2014 m. Ukrainoje įvykdyta Krymo aneksija bei rytų Ukrainoje Donecko ir Luhansko srityse pradėti kariniai veiksmai, rodė, kad Rusija vis dažniau naudoja tiesioginius karinius veiksmus savo tikslams pasiekti – dominuoti posovietinėje Rytų Europos erdvėje. 2022 m. vasario 24 d. pradėta plataus masto karinė invazija į Ukrainą tik patvirtina, kad siekdama išlaikyti savo įtakoje valstybes, Rusija pasiryžusi ilgalaikėms pasekmėms tarptautinėje politikoje, bei ekonominiams ir žmogiškųjų išteklių nuostoliams. Saugumo aplinkos pokyčiai Rytų Europos regione turi didelę įtaką Lietuvai ir Lenkijai, kadangi šalys turi tiesioginę sieną su Rusija. Lietuva ir Lenkija priklauso NATO kariniam aljansui, todėl atsižvelgiant į pasikeitusią saugumo situaciją regione jau 2016 m. Varšuvoje priimtas bendras aljanso sprendimas Baltijos valstybėse ir Lenkijoje dislokuoti po NATO bataliono kovinę grupę. Po 2016 m. NATO viršūnių susitikimo aljansui grįžtant prie teritorinės gynybos ir Rytų flango gynybos stiprinimo, Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas gynybos srityje yra vienas intensyviausių nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo.

Magistro baigiamajame darbe pasitelkiama neorealizmo teorija ir karinės galios modelis. Remiantis šiomis teorinėmis prieigomis, darbe atliekamas Lietuvos ir Lenkijos dvišalio bendradarbiavimo gynybos srityje tyrimas, išskiriant dvišalio karinio bendradarbiavimo stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes. 2022 m. vasario 24 d. pradėtas Rusijos karas prieš Ukrainą pakeitė Rytų Europos šalių saugumo situaciją. Tai suponavo tyrimo problemą – nors Lietuvą ir Lenkiją sieja strateginė partnerystė ir tapatus kylančių grėsmių iš Rusijos suvokimas ir vertinimas, tačiau dvišalio bendradarbiavimo potencialas gynybos srityje dar nėra pilnai išnaudojamas. Darbe keliamas tikslas – išnagrinėti kokiais būdais ir priemonėmis stiprinama Lietuvos ir Lenkijos gynyba bei vystomas dvišalis karinis bendradarbiavimas. Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, keliami šie darbo uždaviniai: 1. Remiantis neorealizmo teorija ir karinės galios modeliu suformuluoti tyrimo modelį pasirinktai problemai tirti. 2. Atskleisti kokią grėsmę kelia ir kokį poveikį daro Rusijos karinių grėsmių lygio išaugimas Lietuvos ir Lenkijos saugumui. 3. Išnagrinėti Lietuvos ir Lenkijos karines galias pagal koncepcinį, fizinį ir moralinį komponentus ir nurodyti pokyčius šalių karinėse struktūrose. 4. Išnagrinėti Lietuvos ir Lenkijos karinį bendradarbiavimą pagal koncepcinį, fizinį ir moralinį komponentus ir išskirti dvišalio karinio bendradarbiavimo stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes. Siekiant įgyvendinti darbe iškeltus uždavinius naudojami dokumentų analizės, kokybinis turinio analizės ir SSGG analizės metodai.

Įgyvendinus magistro baigiamojo darbo uždavinius ir atlikus tyrimą, galima daryti išvadas, kad Lietuvos ir Lenkijos gynybos politika po 2014 m. Krymo aneksijos ir karo Rytų Ukrainoje pradžios yra pakankamai nuosekli. Abiejuose valstybėse akcentuojama savarankiška ir kolektyvinė gynyba bei būtinybę stiprinti nacionalinius pajėgumus, įvardijant NATO kaip pagrindinį kolektyvinės gynybos saugumo garantą. Atlikus dvišalio karinio bendradarbiavimo tyrimą išskirtos šios bendradarbiavimo stiprybės: bendra istorija, tapatūs gynybos politikos prioritetai, tapatus grėsmės suvokimas (Rusija didžiausia grėsmė), geografinė padėtis, abi valstybės priklauso NATO ir ES, bei pabrėžia JAV svarbą regioniniams saugumui užtikrinti. Abi valstybės šiuo metu teikia prioritetą nacionalinių gynybinių pajėgumų stiprinimui, didinami gynybos biudžetai, bendras karinis vienetas LITPOLUKRBRIG, tarpvalstybinis susitarimas dėl Suvalkų koridoriaus gynybos, tarptautiniam NATO Šiaurės Rytų divizijos štabui priskirtos Lietuvos ir Lenkijos brigados, bendri šalių valstybinių institucijų ir vadovų posėdžiai ir susitikimai. Šios silpnybės: tautinių mažumų problematika, valstybių tarpusavio bendradarbiavimą daugiau lemia išoriniai veiksniai, skirtingi politiniai ir ekonominiai potencialai, Lenkijos politinis elitas mažiau vertina abiejų šalių partnerystę ir teikia jai mažesnę svarbą. Šios galimybės: glaudesnis bendradarbiavimas ginkluotės įsigijimų srityje, aktyvesnis bendradarbiavimas regioniniuose formatuose (Rytų partnerystės programa, Trijų jūrų iniciatyva, Bukarešto devintukas, Liublino trikampis), intensyvesnis karinių pajėgų dalyvavimas bendruose mokymuose ir pratybose abiejų šalių teritorijose. Šios grėsmės: Rusija gali išnaudoti tautinių mažumų klausimą, kurstant nesantaiką ir konfliktus tarp valstybių.

SUMMARY

Zubrickij A. (2023). Lithuanian and Polish defence policy in the context of Russian aggression against Ukraine (master thesis). Vilnius: Mykolas Romeris University

The volatility of the international security environment and the ongoing conflicts affect states and force them to revise their defence policies in order to adapt them to new challenges and trends. The increasing aggression of the Russian Federation against its neighbours and its imperialist ambitions in the post-Soviet space, which are being pursued through unconventional hybrid means and direct military actions, confirm that the current ruling regime is ready to maintain its grip on its neighbours by all means. The annexation of Crimea in 2014 and the military actions in the Donetsk and Luhansk regions of eastern Ukraine have shown that Russia is increasingly using direct military action to achieve its objectives of dominating the post-Soviet space in Eastern Europe. The large-scale military invasion of Ukraine launched on 24 February 2022 only confirms that, in order to maintain its influence, Russia is prepared to face long-term consequences in international politics and economic and human losses. The changes in the security environment in the Eastern European region have a major impact on Lithuania and Poland, as they share a direct border with Russia. Lithuania and Poland are members of the NATO military alliance and, in view of the changed security situation in the region, a joint decision of the alliance to deploy a NATO Battalion Battle Groups in the Baltic States and Poland was already taken in Warsaw in 2016. As the Alliance returns to territorial defence and the defence of the Eastern flank, defence cooperation between Lithuania and Poland is one of the most intensive since the restoration of Lithuania's independence.

In the Master thesis used neorealist theory and the military power model. Based on these theoretical approaches, the thesis examines the bilateral defence cooperation between Lithuania and Poland, highlighting the strengths, weaknesses, opportunities and threats of bilateral military cooperation. Russia's war against Ukraine, launched on 24 February 2022, has changed the security situation of Eastern European countries. This has created a research problem: although Lithuania and Poland share a strategic partnership and an identical perception and assessment of emerging threats from Russia, the potential of bilateral cooperation in the field of defence is not yet fully exploited. The aim of this paper is to examine the ways and means by which the defence of Lithuania and Poland are being strengthened and bilateral military cooperation developed. In order to achieve the aim of the thesis, the following objectives are set: 1. To formulate a research model based on the theory of neorealism and the model of military power to investigate the selected problem. 2. To reveal the threat and impact of the increase in the level of Russian military threats on the security of Lithuania and Poland. 3. To analyse the military capabilities of Lithuania and Poland in terms of conceptual, physical and moral components and to identify changes in their military structures. 4. To analyse military cooperation between Lithuania and Poland in terms of conceptual, physical and moral components and to identify strengths, weaknesses, opportunities and threats to bilateral military cooperation. In order to achieve the objectives of the work, the methods of document analysis, qualitative content analysis and SWOT analysis are used.

After the implementation of the tasks of the Master's thesis and the research, it can be concluded that the defence policy of Lithuania and Poland after the 2014 annexation of Crimea and the outbreak of the war in eastern Ukraine has been quite consistent. Both countries emphasise self and collective defence and the need to strengthen national capabilities, identifying NATO as the main guarantor of collective defence. The study on bilateral military cooperation has highlighted the following strengths: shared history, identical defence policy priorities, identical threat perception (Russia is the biggest threat), geographic location, both countries are members of NATO and the EU and underline the importance of the US for regional security, both countries are currently prioritising the strengthening of their national defence capacities, Increased defence budgets, the LITPOLUKRBRIG joint military unit, the cross-border agreement on the defence of the Suwałki corridor, the assignment of Lithuanian and Polish brigades to the NATO Northeastern Division's international headquarters, and the joint meetings of the countries' public authorities and leaders. Weaknesses: national minority issues, cooperation between the two countries is driven more by external factors, different political and economic potentials, Polish political elite places less value and importance on partnership between the two countries. Opportunities: closer cooperation in the field of arms acquisitions, increased cooperation in regional formats (Eastern Partnership programme, Three Seas Initiative, Bucharest Nine, Lublin Triangle), increased participation of military forces in joint trainings and exercises on the territories of both countries. Threats: Russia may exploit the issue of national minorities to foment discord and conflict between states.

PRIEDAI

1 priedas. *10 pav.* Rusijos invazija į Ukrainą.

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: Ukraine in maps: Tracking the war with Russia, *BBC news*, žiūrėta 2023 m. kovo 9 d., https://www.bbc.com/news/world-europe-60506682

2 priedas. *11 pav.* Karinės pajėgos prieš Rusijos invaziją į Ukrainą.

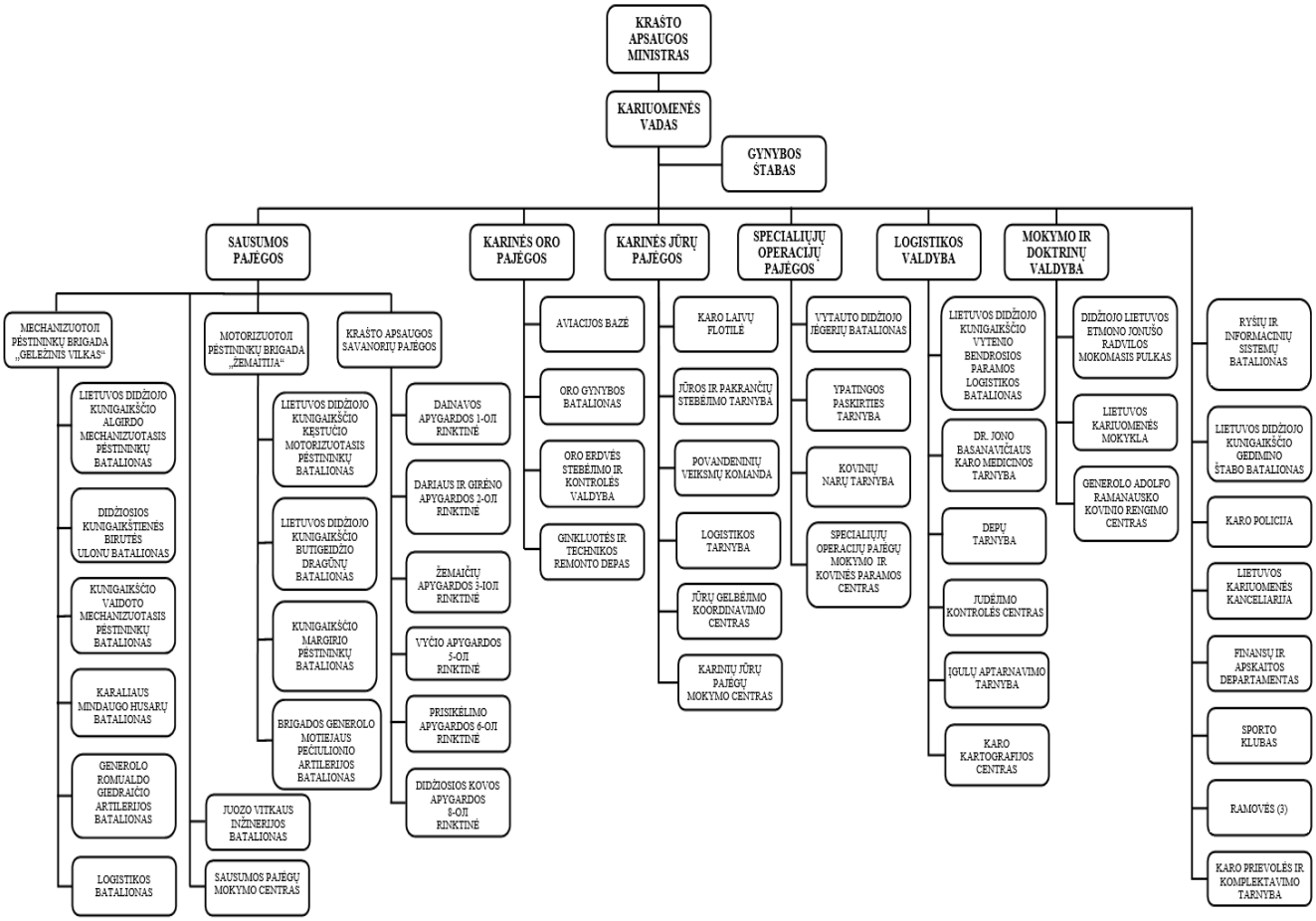

	Ukraine	Russia
Troops	**1,096,600**	**2,900,000**
Active	196,600	900,000
Reserve*	900,000	2,000,000
Main battle tanks	987	3,417
Combat aircraft	124	1,391
Attack helicopters	57	407
Armoured personnel carriers	831	7,272
Artillery	1,818	5,899

*Note: reserve includes people who have had military service within 5 years

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: Ukraine: What have been Russia's military mistakes?, *BBC news*, žiūrėta 2023 m. kovo 9 d., https://www.bbc.com/news/world-60798352

3 priedas. *12 pav.* Lietuvos kariuomenės struktūra.

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: Lietuvos Kariuomenės detalioji struktūra, *Karys.lt*, https://www.karys.lt/kariuomene/kariuomenes-struktura/33

4 priedas. *13 pav.* Krašto apsaugos sistemos personalo skaičiaus pokytis.

Krašto apsaugos sistemos personalo skaičiaus pokytis

METAI	PKT	PPKT	SNKT	KARIŪNAI	CIVILIAI
2005	7340	3260	5380	260	2370
2006	7150	2740	4860	215	2460
2007	7090	1870	4570	204	2360
2008	7840	935	4280	207	2400
2009	7800	100	4650	208	2280
2010	7690	300/355*	4450	189	2165
2011	7695	524/481*	4220	197	2200
2012	7750	772/613*	4220	198	2200
2013	7775	839/634*	4305	203	2225
2014	7890	969/766*	4455	222	2301
2015	8145	231/271* 3010/2930*	4580	211	2430
2016	8660	3000/2987*	4635	211	2630
2017	9400	3507/3412*	4903	209	2615
2018	10173	3638/3519*	5041	210	2700
2019	10729	3697/3601*	5140	217	2788
2020	11168	3352/3281	5290	263	2859
2021	11501	3051/2928*	5131	290	2939
2022	11545	3554/1077*	5380	306	3056
2023	11540	416/0	5351	302	3089

Sutrumpinimai:

PKT – profesinė karo tarnyba, PPKT – pradinė privalomoji karo tarnyba (baziniai kariniai mokymai, nuolatinė privalomoji pradinė karo tarnyba), SNKT – savanoriška nenuolatinė karo tarnyba

* – pradėjo privalomąją pradinę karo tarnybą/įgijo pagrindinį karinį parengtumą

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: Personalas, *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija,* žiūrėta 2023 m. balandžio 1 d., https://kam.lt/personalas/

5 priedas. *14 pav.* NATO rytinio flango gynyba ir atgrasymas.

Adaptuota autoriaus. Šaltinis: NATO's Eastern Flank: stronger Defence and Deterrence, *NATO*, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/2203-map-det-def-east.pdf

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2023- -
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Viešojo valdymo fakulteto Vadybos ir Politikos mokslų instituto Tarptautinės politikos programos

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas Andrej Zubrickij
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas
„Lietuvos ir Lenkijos gynybos politika Rusijos agresijos prieš Ukrainą kontekste“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas) *(vardas, pavardė)*